आराधना-कथाकोशः

रचयिता—

ब्रह्मचारी श्रीमन्नेमिदत्तः।

सम्पादकः—

उदयलालः काशलीवालः।

नमो वीराय।

आराधना-कथाकोशः

मङ्गलं प्रस्तावना च।

श्रीमद्भव्याब्जसद्भानूल्लोकालोकप्रकाशकान्।
आराधनाकथाकोशं वक्ष्ये नत्वा जिनेश्वरान्॥ १॥

नमस्तस्मै सरस्वत्यै सर्वविज्ञानचक्षुषे।
यस्याः सम्प्राप्यते नाम्ना पारं सज्ज्ञानवारिधेः॥ २॥

रत्नत्रयपवित्राणां मुनीनां गुणशालिनाम्।
वन्देऽहं बोधसिन्धूनां पादपद्मद्वयं सदा॥ ३॥

इत्याप्तभारतीसाधुपादपद्मप्रचिन्तनम्।
अस्तु मे सत्कथारम्भप्रासादकलशश्रिये॥ ४॥

श्रीमूलसङ्घे वरभारतीये
गच्छे बलात्कारगणेऽतिरम्ये।
श्रीकुन्दकुन्दाख्यमुनीन्द्रवंशे
जातः प्रभाचन्द्रमहायतीन्द्रः॥ ५॥

देवेन्द्रचन्द्रार्कसमर्चितेन
तेन प्रभाचन्द्रमुनीश्वरेण।
अनुग्रहार्थं रचितः सुवाक्यै-
राराधनासारकथाप्रबन्धः॥ ६॥

तेन क्रमेणैव मया स्वशक्त्या
श्लोकैः प्रसिद्धैश्च निगद्यते सः
मार्गे न किं भानुकरप्रकाशे
स्वलीलया गच्छति सर्वलोकः ॥ ७ ॥

अथ श्रीजिनसूत्रेण कथ्यते विमलश्रिये।
आराधनेति किं नाम सतां सन्तोषहेतवे ॥ ८ ॥

सम्यग्दर्शनबोधवृत्ततपसां संसारविच्छेदिनां
शक्त्या भक्तिभरेण सद्गुरुमतात्स्वर्गापवर्गश्रिये।
उद्योतोद्यमने तथा च नितरां निर्वाहणं साधनं
पूतैर्निस्तरणं महामुनिवरैराराधनेतीरिता ॥ ९ ॥

उक्तं च—

उज्जोवणमुज्जवणं णिव्वाहण साहणं च णित्थरणं
दंसणणाणचरित्तं तवाणमाराहणा भणियाँ ॥

तद्यथा—

यत्सम्यग्दर्शनज्ञाने चारित्रतपसां भवेत्।
लोके प्रकाशनं तत्स्यादुद्योतनमितिध्रुवम् ॥ १० ॥
तथा हि स्वीकृतानां च तेषामालस्यवर्जितः।
बाह्याभ्यन्तरमुद्योगः प्रोक्तमुद्यमनं बुधैः ॥ ११ ॥
तेषां सद्दर्शनादीनां सम्प्राप्ते त्यागकारणे।
संकष्टैरपरित्यागो भवेन्निर्वाहणं शुभम् ॥ १२ ॥
तत्त्वार्थादिमहाशास्त्रपठने यन्मुनेः सदा।
दर्शनादेः समग्रत्वं साधनं रागवर्जितम् ॥ १३ ॥
तथादृग्ज्ञानचारित्रतपसां मरणावधि।
निर्विघ्नैः प्रापणं प्रोक्तं बुधैर्निस्तरणं परम् ॥ १४ ॥

इति पंचप्रकारोक्तं श्रीमज्जैनविदांवरैः ।
आराधनाक्रमं प्रोक्त्वा कथ्यते तत्कथाः क्रमात् ॥ १५ ॥

कथारम्भः—

१–पात्रकेसरिणः कथा ।

सम्यक्त्वोद्योतनं चक्रे प्रसिद्धः पात्रकेसरी ।
तच्चरित्रं प्रवक्ष्येऽहं पूर्वं सद्दर्शनश्रिये ॥ १६ ॥
अत्रैव भरतक्षेत्रे पवित्रे श्रीजिनेशिनाम् ।
विचित्रैः पंचकल्याणैः सर्वभव्यप्रशर्मदैः ॥ १७ ॥
निवासे सारसम्पत्तेर्देशे श्रीमगधाभिधे ।
अहिच्छत्रे जगच्चित्रे नागरैर्नगरे वरे ॥ १८ ॥
पुण्यादवनिपालाख्यो राजा राजकलान्वितः ।
प्राज्यं राज्यं करोत्युच्चैर्विप्रैः पञ्चशतैर्वृतः ॥ १९ ॥
विप्रास्ते वेदवेदाङ्गपारगाः कुलगर्विताः ।
कृत्वा सन्ध्याद्वये सन्ध्यावन्दनां च निरन्तरम् ॥ २० ॥
विनोदेन जगत्पूज्यश्रीमत्पार्श्वजिनालये ।
दृष्ट्वा पार्श्वजिनं पूतं प्रवर्तन्ते स्वकर्मसु ॥ २१ ॥
एकदा ते तथा कृत्वा सन्ध्यायां वन्दनां द्विजाः ।
जिनं द्रष्टुं समायाताः कौतुकाज्जिनमन्दिरे ॥ २२ ॥
देवागमाभिधं स्तोत्रं पठन्तं मुनिसत्तमम् ।
चारित्रभूषणं तत्र श्रीमत्पार्श्वजिनाग्रतः ॥ २३ ॥
दृष्ट्वा सम्पृष्टवानित्थं तन्मुख्यः पात्रकेसरी ।
स्वामिन्निमं स्तव पूतं बुध्यसे, स मुनिस्ततः ॥ २४ ॥
नाहं बुध्येऽर्थतश्चेति संजगौ, प्राह सद्द्विजः ।
पुनः सम्पठ्यते स्तोत्रं भो मुने यतिसत्तम ॥ २५ ॥

ततस्तेन मुनीन्द्रेण देवागमनसंस्तवः ।
पठितः पदविश्रामैः सतां चेतोनुरञ्जनैः ॥ २६ ॥
शब्दतश्चैकसंस्थत्वात्तदासौ पात्रकेसरी ।
हेलया मानसे कृत्वा देवागमनसंस्तवम् ॥ २७ ॥
तदर्थं चिन्तयामास स्वचित्ते चतुरोत्तमः ।
ततो दर्शनमोहस्य क्षयोपशमलब्धितः ॥ २८ ॥
यदुक्तं श्रीजिनेन्द्रस्य शासने वस्तुलक्षणम् ।
जीवाजीवादिकं सत्यं तदेवात्र त्रिविष्टपे ॥ २९ ॥
नान्यथेति समुत्पन्नजैनतत्त्वार्थसद्रुचिः ।
गत्वा गृहे पुनर्धीमान् स विप्रो वस्तुलक्षणम् ॥ ३० ॥
चित्ते सञ्चिन्तनं कुर्वन्रात्रौ विप्रकुलाग्रणीः ।
जीवाजीवादिकं वस्तु प्रमेयं जिनशासने ॥ ३१ ॥
तत्त्वज्ञानं प्रमाणं च प्रोक्तं तत्त्वार्थवेदिभिः ।
लक्षणं नानुमानस्य भाषितं तच्च कीदृशम् ॥ ३२ ॥
श्रीमज्जिनमतेऽस्तीति सन्देहव्यग्रमानसः ।
यावत्सन्तिष्ठते तावन्निजासनसुकम्पनात् ॥ ३३ ॥
पद्मावत्या महादेव्या तत्रागत्य ससम्भ्रमम् ।
स द्विजो भणितस्तूर्णं भो धीमन्पात्रकेसरिन् ॥ ३४ ॥
प्रातः श्रीपार्श्वनाथस्य दर्शनादेव निश्चयः ।
लक्षणे चानुमानस्य सम्भविष्यति ते तराम् ॥ ३५ ॥
इत्युक्त्वा सल्लिखित्वेति पार्श्वेशफणमण्डपे ।
सा गता ह्यनुमानस्य लक्षणं श्लोकमुत्तमम् ॥ ३६ ॥
" अन्यथानुपपन्नत्वं यत्र तत्र त्रयेण किम्
नान्यथानुपपन्नत्वं यत्र तत्र त्रयेण किम् ॥"

देवतादर्शनादेव सञ्जाता तस्य शर्मदा ।
श्रीमज्जैनमते श्रद्धा भवभ्रमणनाशिनी ॥ ३७ ॥
प्रभाते परमानन्दात्पार्श्वनाथं प्रपश्यतः ।
फणाटोपेऽनुमानस्य लक्षणश्लोकदर्शनात् ॥ ३८ ॥
जातस्तल्लक्षणोत्कृष्टनिश्चयश्च द्विजन्मनः ।
भास्करस्योदये जाते न तिष्ठति तमो यथा ॥ ३९ ॥
ततोऽसौ ब्राह्मणाधीशः पवित्रः पात्रकेसरी ।
प्रहर्षोञ्चितसर्वाङ्गो जिनधर्ममहारुचिः ॥ ४० ॥
देवोऽर्हन्नेव निर्दोषः संसाराम्भोधितारकः ।
अयमेव महाधर्मो लोकद्वयसुखप्रदः ॥ ४१ ॥
एवं दर्शनमोहस्य क्षयोपशमयोगतः ।
अभूदुत्पन्नसम्यक्त्वरत्नरञ्जितमानसः ॥ ४२ ॥
तथानिशं जिनेन्द्रोक्तं तत्त्वं त्रैलोक्यपूजितम् ।
पुनःपुनर्महाप्रीत्या भावयन्पात्रकेसरी ॥ ४३ ॥
तैर्द्विजैर्भणितश्चैवं किं मीमांसादिकं त्वया ।
त्यक्त्वा संस्मर्यते जैनमतं नित्यमहो हृदि ॥ ४४ ॥
तच्छ्रुत्वा भणितास्तेन ते विप्रा वेदगर्विताः ।
अहो द्विजा जिनेन्द्राणां मतं सर्वमतोत्तमम् ॥ ४५ ॥
अतः कारणतः कष्टं त्यक्त्वा मिथ्याकुमार्गकम् ।
भवद्भिश्चापि विद्वद्भिः संग्राह्यं जैनशासनम् ॥ ४६ ॥
ततो राजादिसान्निध्ये पात्रकेसरिणा मुदा ।
जित्वा सर्वद्विजांस्तांश्च विवादेन स्वलीलया ॥ ४७ ॥
समर्थ्य शासनं जैनं त्रैलोक्यप्राणिशर्मदम् ।
स्वसम्यक्त्वगुणं सारं सम्प्रकाश्य पुनः पुनः ॥ ४८ ॥

कृतोऽन्यमतविध्वन्सो जिनेन्द्रगुणसंस्तुतिः ।
संस्तवः परमानन्दात्समस्तसुखदायकः ॥ ४९ ॥
पात्रकेसरिणं दृष्ट्वा ततः सर्वगुणाकरम् ।
सारपण्डितसन्दोहसमर्चितपदद्वयम् ॥ ५० ॥
ते सर्वेऽवनिपालाद्यास्त्यक्त्वा मिथ्यामतं द्रुतम् ।
भूत्वा जैनमतेऽत्यन्तं संसक्ताः शुद्धमानसाः ॥ ५१ ॥
गृहीत्वा सारसम्यक्त्वं संसाराम्भोधितारणम् ।
प्राप्य श्रीजैनसद्धर्मं स्वर्मोक्षसुखकारणम् ॥ ५२ ॥
त्वं भो द्विजोत्तम श्रीमज्जैनधर्मे विचक्षणः ।
त्वमेव श्रीजिनेन्द्रोक्तसारतत्वप्रवीक्षणः ॥ ५३ ॥
त्वं श्रीजिनपादाब्जसेवनैकमधुव्रतः ।
इत्युच्चैः स्तवनाद्यैस्तं पूजयन्ति स्म भक्तितः ॥ ५४ ॥

पञ्चभिः कुलकम् ।

इत्थं श्रीशिवशर्मदं शुचितरं सम्यक्त्वमुद्योतनं
कृत्वा प्राप नरेन्द्रपूजनपदं पात्रादिकः केसरी ॥
अन्यश्चापि जिनेन्द्रशासनरतः सद्दर्शनोद्योतनं
भक्त्या यस्तु करोति निर्मलयशाः स स्वर्गमोक्षं भजेत् ॥ ५५ ॥
सत्कुन्देन्दुविशुद्धकीर्त्तिकलिते श्रीकुन्दकुन्दान्वये
श्रीभट्टारकमल्लिभूपणगुरुभ्रातुः सदादेशतः ।
सूरिश्रीश्रुतसागरस्य सुधियः सम्यक्त्वरत्नश्रिये
सान्निध्ये शुचि सिंहनन्दिसुमुनेश्चक्रे मयेदं शुभम् ॥ ५६ ॥

इति कथाकोशे सम्यक्त्वद्योतिनी पात्रकेसरिणः कथा समाप्ता ।

२–अकलङ्कदेवस्य कथा ।

अथ श्रीजिनमानम्य सर्वसत्वसुखप्रदम् ।
वक्ष्येऽकलङ्कदेवस्य ज्ञानोद्योतनसत्कथाम् ॥ १ ॥
अत्रैव भारते मान्यखेटाख्यनगरे वरे ।
राजाऽभूच्छुभतुङ्गाख्यस्तन्मंत्री पुरुषोत्तमः ॥ २ ॥
भार्या पद्मावती तस्य तयोः पुत्रौ मनःप्रियौ ।
सञ्जातावकलङ्काख्यनिष्कलङ्कौ गुणोज्वलौ ॥ ३ ॥
नन्दीश्वरे महाष्टम्यामेकदा परया मुदा ।
पितृभ्यां रविगुप्ताख्यं नत्वा भक्त्या मुनीश्वरम् ॥ ४ ॥
गृहीत्वाऽष्ट दिनान्युच्चैर्ब्रह्मचर्यं सुशर्मदम् ।
क्रीडया पुत्रयोश्चापि दापितं तद्व्रतं महत् ॥ ५ ॥
ततः कैश्चिद्दिनैर्दृष्ट्वा विवाहोद्यममद्भुतम् ।
पुत्राभ्यां भणितस्तातः किमर्थं क्रियते त्वया ॥ ६ ॥
परिश्रमो महानेष भो पितस्तन्निशम्य सः ।
भवतो सद्विवाहार्थं प्राहैवं पुरुषोत्तमः ॥ ७ ॥
तच्छ्रुत्वा कथितं ताभ्यां किं विवाहेन भो सुधीः ।
आवयोर्ब्रह्मचर्यं च दापितं शर्मदं त्वया ॥ ८ ॥
पित्रोक्तं क्रीडया वत्सौ दापितं भवतोर्मया ।
ब्रह्मचर्यमिति श्रुत्वा प्राहतुस्तौ विचक्षणौ ॥ ९ ॥
धर्मे व्रते च का क्रीडा व्रीडा वा तदनन्तरम् ।
सम्प्राह युवयोर्दत्तं व्रतं चाष्ट दिनानि तत् ॥ १० ॥
इत्याकर्ण्य पितुर्वाक्यं पुत्रौ तावूचतुः पुनः ।
आवयोर्न कृता तात मर्यादाष्ट दिनैस्तथा ॥ ११ ॥

सूरिणा भवता चापि तस्मादाजन्म निर्मलम् ।
ब्रह्मचर्यं व्रतं वर्यं नियमस्तु विवाहके ॥ १२ ॥
इत्युक्त्वा सकलासारं व्यापारं परिहृत्य च ।
नाना शास्त्राण्यधीतानि ताभ्यां भक्तया बहूनि वै ॥ १३ ॥
तथा बौद्धमतज्ञाता मान्यखेटे न वर्तते ।
ततस्तस्य मतं ज्ञातुं मूर्खच्छात्रस्य रूपकम् ॥ १४ ॥
धृत्वा ततो महाबोधिस्थान गत्वा गुणाकरौ ।
बौद्धमार्गपरिज्ञातुर्धर्माचार्यस्य सन्निधौ ॥ १५ ॥
स्थितौ, सोपि विजातीयं धर्माचार्यो विशोध्य च ।
ऊर्द्ध्वभूमौ परिस्थित्वा बौद्धांस्तद्बौद्धशास्त्रकम् ॥ १६ ॥
नित्यं पाठयति व्यक्तं जैनधर्मरतौ च तौ ।
भूत्वाऽज्ञौ मातृकापाठं पठन्तौ गूढमानसौ ॥ १७ ॥
तदाकर्णयतः स्मोच्चैरशेषं बौद्धशासनम् ।
एकसंस्थोऽकलङ्काख्यदेवोऽभूत्तद्विचक्षणः ॥ १८ ॥
निष्कलङ्को द्विसंस्थश्च चित्ते तच्चिन्तयत्परम् ।
एवं काले गलत्येव धर्माचार्यस्य चैकदा ॥ १९ ॥
व्याख्यानं कुर्वतस्तस्य श्रीमज्जैनेन्द्रभाषिते ।
सप्तभङ्गीमहावाक्ये कूटत्वात्संशयोऽजनि ॥ २० ॥
व्याख्यानमथ संवृत्य व्यायामं स गतस्तदा ।
शुद्धं कृत्वाशु तद्वाक्यं धृतवानकलङ्कवाक् ॥ २१ ॥
बौद्धानां गुरुणागत्य दृष्ट्वा वाक्यं सुशोधितम् ।
अस्ति कश्चिज्जिनाधीशशासनाम्भोधिचन्द्रमाः ॥ २२ ॥
अस्माकं मतविध्वंसी बौद्धवेषेण धूर्तकः ।
अस्मच्छास्त्रं पठन्सोऽत्र संशोध्यैवाशु मार्यताम् ॥ २३ ॥

इत्युक्त्वा शोधितास्तेन ते सर्वे शपथादिना ।
पुनः संकारिता जैनबिम्बस्योल्लङ्घनं तथा ॥ २४ ॥
तदाकलङ्कदेवेन चातुर्याद्गुणशालिना ।
प्रतिमोपरि संक्षिप्त्वा सूत्रं संसूत्रवेदिना ॥ २५ ॥
इयं सावरणा मूर्त्तिः कृत्वा संकल्पनं हृदि ।
तस्या उल्लङ्घनं चक्रे ततो जैनमजानता ॥ २६ ॥
कांस्योद्भवानि तेनोच्चैर्भाजनानि वहूनि च ।
गौण्यां निक्षिप्य बौद्धानां शयनस्थानसन्निधौ ॥ २७ ॥
एकैकं स्थापयित्वा च स्वकीयं चरमानुपम् ।
वन्दकं प्रति तान्येव दूरमुद्धृत्य वेगतः ॥ २८ ॥
निक्षिप्तानि ततो रात्रौ विद्युत्पातोपमे रवे ।
समुत्थितेऽकलंकाख्यनिष्कलङ्कौ कलस्वनौ ॥ २९ ॥
सारं पंचनमस्कारं स्मरन्तावुत्थितौ तदा ॥
धृत्वा तौ तत्समीपे च नीत्वाप्यालपितं चरैः ॥ ३० ॥
आदेशं देहि देवैतौ धूर्तौ जैनमतोत्तमौ ।
इति श्रुत्वा जगौ सोपि बौद्धेशो दुष्टमानसः ॥ ३१ ॥
धृत्वा सप्तमभूभागे पश्चाद्रात्रौ कुमारकौ ।
मार्यतामिति तौ तत्र नीत्वा च स्थापितौ तकैः ॥ ३२ ॥
निष्कलङ्कस्तदा प्राह भो धीमन्नकलङ्कवाक् ।
अस्माभिर्गुणरत्नानि भ्रातश्चोपार्जितानि वै ॥ ३३ ॥
दर्शनस्योपकारस्तु विहितो नैव भूतले ।
वृथा मरणमायातं तच्छ्रुत्वा ज्येष्ठबान्धवः ॥ ३४ ॥
जगादैवं महाधीरो माविसूरय धीधन ।
उपायो जीवितस्यायं विद्यते कोपि साम्प्रतम् ॥ ३५ ॥

इदं छत्रं करे धृत्वा क्षिप्त्वात्मानं सुयत्नतः ।
गत्वा भूमौ च यास्यावः स्वस्थानं वेगतः सुधीः ॥ ३६ ॥
इत्यालोच्य विधायोच्चैस्तत्सर्वं निर्गतौ च तौ ।
अर्धरात्रे गते यावन्मारणार्थं दुराशयैः ॥ ३७ ॥
अन्वेषितौ तदा नैव दृष्टौ तौ पत्तने ततः ।
वापिकूपतडागादौ संशोध्य प्राप्य ते पुनः ॥ ३८ ॥
अश्वारूढाः सुपापिष्ठाः कष्टाः सम्मारणेच्छया ।
दयावल्लीदवप्रष्ठाः पृष्ठतो निर्गतास्तयोः ॥ ३९ ॥
उच्छलद्धूलिमालोक्य ज्ञात्वा तान्प्राणलोलुपान् ।
निष्कलङ्कोऽवदद्धीरो भो भ्रातस्त्वं विचक्षणः ॥ ४० ॥
एकसंस्थो महाप्राज्ञो दर्शनोद्यतनश्रिये ।
एतस्मिन्पद्मिनीखण्डमण्डिते सुसरोवरे ॥ ४१ ॥
संप्रविश्य निजात्मानं रक्षत क्षतकल्मष ।
मार्गे मां वीक्ष्य गच्छन्तं हन्त्वैते यान्तु पापिनः ॥ ४२ ॥
ततस्तद्वचनेनैव सखेदं सोऽकलङ्कवाक् ।
तत्रस्थितः प्रविश्योच्चैः के धृत्वा पद्मिनीदलम् ॥ ४३ ॥
न चक्रे केवलं तेन शरण्यं पद्मपत्रकम् ।
अनन्यशरणीभूतं शासनं च जिनेशिनाम् ॥ ४४ ॥
निष्कलङ्कस्तु नश्यन्सन्पृष्टोऽसौ रजकेन च ।
वस्त्रप्रक्षालनं कर्म कुर्वता गगनोद्गताम् ॥ ४५ ॥
धूलीं विलोक्य भीतेन किमेतदिति सोऽवदत् ।
शत्रुसैन्यं समायाति यन्नरं पश्यति ध्रुवम् ॥ ४६ ॥
तं हन्ति पापकृद्गाढं तेन सन्नश्यते मया ।
तच्छ्रुत्वा रजकः सोपि सार्धं तेनैव नष्टवान् ॥ ४७ ॥

ततस्ते पापिनो धृत्वा नश्यन्तौ तौ सुनिर्दयम् ।
हत्वा तयोः शिरोयुग्मं समादाय गृहं गताः ॥ ४८ ॥
किं न कुर्वन्ति भो लोके पापाय पापपण्डिताः ।
जिनधर्मविनिर्मुक्ता मिथ्यात्वविषदूषिताः ॥ ४९ ॥
येषां श्रीमज्जिनेन्द्राणां धर्मः शर्मशतप्रदः ।
लेशतोऽपि न हृत्कोशे तेषां का करुणाकथा ॥ ५० ॥
ततोऽकलङ्कदेवोऽसौ विनिर्गत्य सरोवरात् ।
मार्गे गच्छन् जिनेन्द्रोक्ततत्वविन्निश्चलाशयः ॥ ५१ ॥
कलिङ्गविषये रत्नसंचयाख्यं पुरं परम् ।
कैश्चिद्दिनैः परिप्राप्तस्तावद्वक्ष्ये कथान्तरम् ॥ ५२ ॥
तत्र राजा प्रजाऽभीष्टो नाम्ना श्रीहिमशीतलः ।
राज्ञी जिनेन्द्रपादाब्जभृङ्गी मदनसुन्दरी ॥ ५३ ॥
तया श्रीमज्जिनेन्द्राणां स्वयं कारितमन्दिरे ।
फाल्गुने निर्मलाष्टम्यां रथयात्रामहोत्सवे ॥ ५४ ॥
प्रारब्धे जिनधर्मस्य स्वर्गमोक्षप्रदायिनः ।
महाप्रभावनाङ्गाय नाना सत्सम्पदा मुदा ॥ ५५ ॥
सङ्घश्री वन्दकेनोच्चैर्विद्यादर्पेण पापिना ।
रथयात्रा न कर्त्तव्या जिनेन्द्रस्य महीपते ॥ ५६ ॥
जिनस्य शासनाभावादिति प्रोक्त्वा दुरात्मना ।
मुनीनां पत्रकं चापि दत्तं वादप्रकाङ्क्षया ॥ ५७ ॥
ततश्च भूभुजा प्रोक्तं हे प्रिये जैनदर्शनम् ।
समर्थ्येयं प्रकर्त्तव्या यात्रा वै नान्यथा त्वया ॥ ५८ ॥
तच्छ्रुत्वा सा सती राज्ञी भूत्वा चोद्विग्नमानसा ।
श्रीमज्जिनालयं गत्वा पापस्य विलयं तदा ॥ ५९ ॥

नत्वा जगौ मुनीन्द्राणामस्माकं दर्शने बुधाः ।
एतस्य वन्दकस्योच्चैः कोप्यस्ति प्रतिमल्लकः ॥ ६० ॥
जित्वेमं यो महाभव्यो वाञ्छितं मे करोत्यलम् ।
श्रुत्वेति मुनयः प्राहुर्मान्यखेटादिकेषु ते ॥ ६१ ॥
एतस्मादधिकाः सन्ति पण्डिता जिनशासने ।
किन्तु दूरे तदाकर्ण्य सुन्दरीमदनादिका ॥ ६२ ॥
सर्पोऽस्ति मस्तकोपान्ते योजनानां शते भिषक् ।
इत्युक्त्वा श्रीजिनेन्द्राणां कृत्वा पूजां विशेषतः ॥ ६३ ॥
राजगेहं परित्यज्य प्रविश्य जिनमन्दिरम् ।
सङ्घश्रीदर्पविध्वंसात्पूर्वरीत्या शुभोदयात् ॥ ६४ ॥
यात्रा रथस्य मे पूता भविष्यति महोत्सवैः ।
धर्मप्रभावना चापि तदा मे भोजनादिकम् ॥ ६५ ॥
प्रवृत्तिर्नान्यथा चेति कृत्वा चित्ते सुनिश्चयम्
जिनाग्रे संस्थिता पंच जपन्ती सुनमस्कृतीः ॥ ६६ ॥
कायोत्सर्गेण मेरोर्वा निश्चला सारचूलिका ।
सर्वथा भव्यजन्तूनां जिनभक्तिः फलप्रदा ॥ ६७ ॥
अर्धरात्रे ततस्तस्याः सारपुण्यप्रभावतः ।
चक्रेश्वरी महादेवी विष्टरस्य प्रकम्पनात् ॥ ६८ ॥
समागत्य शुभे श्रीमज्जिनपादाब्जमानसे ।
किंचिन्मा कुरु चोद्वेगमहो मदनसुन्दरि ॥ ६९ ॥
प्रातः सङ्घश्रियोमानमर्दनैकविचक्षणः ।
रथप्रभावनाकारी श्रीमज्जैनागमे चणः ॥ ७० ॥
नाना मनोरथानां ते पूरको दिव्यमूर्तिमान् ।
अत्राऽकलङ्कदेवाख्यस्तव पुण्यात्समेष्यति ॥ ७१ ॥

इत्युक्त्वा सा गता भक्त्या तच्छ्रुत्वा च महीपतेः ।
सा राज्ञी परमानन्दनिर्भराभक्तितत्परा ॥ ७२ ॥
महास्तुतिं जिनेन्द्राणां कृत्वा सद्वाञ्छितप्रदाम् ।
प्रातर्महाभिषेकं च विधायोच्चैस्तथार्चनम् ॥ ७३ ॥
ततोऽकलङ्कदेवस्य समन्वेषणहेतवे ।
चतुर्दिक्षु सती शीघ्रं प्रेषयामास सन्नरान् ॥ ७४ ॥
तन्मध्ये ये गतास्तत्र पूर्वस्यां दिशि पूरुषाः
तैरुद्यानवनेऽशोकवृक्षमूलेऽकलङ्कवाक् ॥ ७५ ॥
कैश्चिच्छात्रैः समायुक्तः कुर्वन्विश्रामकं सुखम् ।
दृष्टोऽसौ सर्वशास्त्रज्ञः पृष्ट्वैकं छात्रकं ततः ॥ ७६ ॥
तन्नामापि समागत्य सर्वं राज्या निवेदितम् ।
ततो राज्ञी महाभूत्या सर्वसङ्घसमन्विता ॥ ७७ ॥
साऽन्नजपानसद्दानसमेता धर्मवत्सला ।
तत्रागत्य लसत्प्रीत्या वन्दितः स बुधोत्तमः ॥ ७८ ॥
तस्य सन्दर्शनात्तुष्टा सा सती शुद्धमानसा ।
पद्मिनीव रवेर्मेधा मुनेर्वा तत्त्वदर्शनात् ॥ ७९ ॥
चन्दनागुरुकर्पूरैर्नानावस्त्रादिभिस्तराम् ।
पूजयामास तं राज्ञी बुधं धर्मानुरागतः ॥ ८० ॥
ततः स प्राह पूतात्मा विद्वज्जनशिरोमणिः ।
भो देवि भवतां क्षेमः सङ्घस्यापि प्रवर्त्तते ॥ ८१ ॥
तं निशम्याश्रुपातं च राज्या कुर्वाणया पुनः ।
स्वामिन्सन्तिष्ठते सङ्घः किन्तु तस्यापमानता ॥ ८२ ॥
वर्तते साम्प्रतं चेति तया प्रोक्त्वा समग्रतः ।
सङ्घश्रीचेष्टितं तस्य सूचितं चारुचेतसः ॥ ८३ ॥

तदाकर्ण्याकलङ्काख्यः कोपतः किल संजगौ ।
कियन्मात्रो वराकोऽयं सङ्घश्रीर्यन्मया समम् ॥ ८४ ॥
वादं कर्त्तुं समर्थो न सुगतोपि मदोद्धतः ।
इति प्रव्यक्तसद्वाक्यैस्तां सन्तोष्य समग्रधीः ॥ ८५ ॥
सङ्घश्रीवन्दकस्योच्चैर्दत्वा पत्रं महोत्सवैः ।
सम्प्राप्तः श्रीजिनेन्द्रस्य मन्दिरं शर्ममन्दिरम् ॥ ८६ ॥
सङ्घश्रिया तदालोक्य पत्रं क्षुभितचेतसः ।
तन्न भिन्नं महापत्रं श्रुत्वा तद्गर्जनाक्रमम् ॥ ८७ ॥
तदाकलङ्कदेवोऽसौ हिमशीतलभूभुजा ।
सम्भ्रमेण समानीय वादं तेनैव कारितः ॥ ८८ ॥
सङ्घश्रिया महावादं तेन सार्धं प्रकुर्वता ।
नाना प्रत्युत्तरैर्दृष्ट्वा तस्य वाग्विभवं नवम् ॥ ८९ ॥
अशक्तिं चात्मनो ज्ञात्वा ये केचिद्बौद्धपण्डिताः ।
देशान्तरे स्थिताः सर्वांस्तान्समाहूय गर्वितान् ॥ ९० ॥
पूर्वसिद्धां तथा देवीं ताराभगवतीं निशि ।
तदावतार्य तेनोक्तं समर्थोऽहं न सुन्दरि ॥ ९१ ॥
वादं कर्त्तुमनेनैव सार्धं देवि तया द्रुतम् ।
एष वादेन कर्तव्यो निग्रहस्थानभाजनम् ॥ ९२ ॥
इत्याकर्ण्य तया प्रोक्तं सभायां भूपतेर्मया ।
अन्तःपटे घटे स्थित्वा विवादः क्रियते पुनः ॥ ९३ ॥
ततः प्रभाते भूपाग्रे सङ्घश्रीः कपटेन च ।
अन्तःपटेन कस्यापि मुखं चापश्यता मया ॥ ९४ ॥
विचित्रवाक्यविन्यासैरुपन्यासो विधीयते ।
इत्युक्त्वाऽन्तःपटं दत्वा बुद्धदेवार्चनं तथा ॥ ९५ ॥

तद्देव्याश्चर्चनं कृत्वा चक्रे कुम्भावतारणम् ।
करोति कैतवं मूढो नास्त्येवान्तेनुसिद्धिदम् ॥ ९६ ॥
ततो घटं प्रविश्योच्चैः सा देवी दिव्यवाग्भरैः ।
क्षणोपन्यासकं कर्त्तुं प्रवृत्ता निजशक्तितः ॥ ९७ ॥
अथाकलङ्कदेवोपि दिव्यध्वानिविराजितः ।
कृत्वोपन्यासकं तस्याः खण्डखण्डं क्षणक्षयम् ॥ ९८ ॥
अनेकान्तमतं पूतं सारतत्वैः समन्वितम् ।
स्वपक्षस्थापकं गाढं परपक्षक्षयप्रदम् ॥ ९९ ॥
तत्समर्थयितुं लग्नः समर्थो भयवर्जितः ।
एवं तयोर्महावादैः षण्मासाः संययुस्तराम् ॥ १०० ॥
तदाकलङ्कऽदेवस्य मानसे निशि चाभवत् ।
चिन्तामानुपमात्रोऽयं वन्दको दासकोपमः ॥ १०१ ॥
एतावन्ति दिनान्येवं मया सार्धं करोत्यरम् ।
वादं किं कारणं चेति सचिन्तश्चतुरोत्तमः ॥ १०२ ॥
स श्रीमानकलङ्काख्यो यावदास्ते विचारवान् ।
तावच्चक्रेश्वरी देवी समागत्य सुपुण्यनः ॥ १०३ ॥
अहो धीमज्जिनेन्द्रोक्तसारतत्त्वविदाम्वर ।
अकलङ्क त्वया सार्धं वादं कर्त्तुं न भूतले ॥ १०४ ॥
समर्थो नरमात्रोऽसौ किन्तु वादं त्वया समम् ।
करोति तारिका देवी दिनान्येतानि धीधन ॥ १०५ ॥
अतः प्रातः समुत्थाय पूर्वोपन्यस्ततद्वचः ।
व्याघुटय पृच्छ तां तस्या मानभङ्गो भविष्यति ॥ १०६ ॥
इत्युक्त्वा सा गता देवी ततः सोप्यकलङ्कवाक् ।
देवतादर्शनाज्जातपरमानन्दनिर्भरः ॥ १०७ ॥

प्रातर्गत्वा जिनं नत्वा सभायां दिव्यमूर्त्तिभाक् ।
क्रीडार्थे च प्रभावार्थं धर्मस्यैव जिनेशिनः ॥ १०८ ॥
दिनान्येतानि संचक्रे वादोऽनेन समं मया ।
अद्य वादं द्रुतं जित्वा भोजनं क्रियते ध्रुवम् ॥ १०९ ॥
उक्त्वेति स्पष्टसद्वाक्यैर्वादं कर्त्तुं समुद्यतः
उपन्यासं ततस्तस्याः कुर्वत्यास्तेन जल्पितम् ॥ ११० ॥
प्रागुक्तं कीदृशं वाक्यं तदस्मांक प्रकथ्यते ।
तदाकर्ण्याकलङ्कस्य वाक्यं हृत्क्षोभकारणम् ॥ १११ ॥
देवता वचनैकत्वादुत्तरं दातुमक्षमा ।
सूर्योदये निशेवाशु सा गता मानभङ्गतः ॥ ११२ ॥
ततोऽकलङ्कदेवेन समुत्थायप्रकोपतः ।
अन्तःपटं विदार्योच्चैः स्फोटयित्वा च तं घटम् ॥ ११३ ॥
महापादप्रहारेण हत्वा रूपं तु सौगतम्
मानभङ्गं तथा कृत्वा तेषां मिथ्याकुवादिनाम् ॥ ११४ ॥
पुनर्मदनसुन्दर्या सम्प्राप्तानन्दसम्पदः ।
समस्तभव्यलोकानामग्रतः परया मुदा ॥ ११५ ॥
गलगर्जितं विद्यायोच्चैस्तेनोक्तं चेति सोत्सवम् ।
अहो मया वराकोऽयं सङ्घश्रीर्धर्मवर्जितः ॥ ११६ ॥
निर्जितः प्रथमे घस्रे किन्तु दैव्यैतया समम् ।
श्रीमज्जिनेन्द्रचन्द्राणां मतोद्योतनहेतवे ॥ ११७ ॥
संज्ञानोद्योतनार्थं च कृतो वादः स्वलीलया ।
एतदुक्त्वा महाकाव्यं स्वामिना पठितं स्फुटम् ॥ ११८ ॥

" नाहंकारवशीकृतेन मनसा न द्वेषिणा केवलं
नैरात्म्यं प्रतिपद्य नश्यति जने कारुण्यबुद्ध्या मया ।

राज्ञः श्रीहिमशीतलस्य सदसि प्रायो विदग्धात्मनो
बौद्धाद्यान्सकलान्विजित्य सुगतः पादेन विस्फालितः ॥"
तदा प्रभृति बौद्धोस्ते नरेन्द्राद्यैर्निराकृताः ।
त्यक्त्वा देशं द्रुतं नष्टा खद्योता वा दिनागमे ॥ ११९ ॥
एवं श्रीमज्जिनेन्द्राणां दृष्ट्वा ज्ञानप्रभावनाम् ।
हिमशीतलभूपाद्याः सर्वे ते भक्तिभारतः ॥ १२० ॥
जिनधर्मरता भूत्वा त्यक्त्वा मिथ्यामतं द्रुतम् ।
नाना रत्नसुवर्णाद्यैः संस्तोत्रैः शर्मकारिभिः ॥ १२१ ॥
पूजयन्ति स्म तं पूतमकलङ्कं बुधोत्तमम् ।
श्रीमज्जिनेन्द्रसंज्ञानप्रभावात्के न पूजिताः ॥ १२२ ॥
तथा मदनसुन्दर्या महोत्सवशतै रथः ।
विचित्ररचनोपेतो लसत्पट्टांशुकैर्वृतः ॥ १२३ ॥
संरणत्किङ्किणीजालो घण्टाटङ्कारशोभितः ।
त्रैलोक्यपूज्यजैनेन्द्रमहाबिम्बैः पवित्रितः ॥ १२४ ॥
नाना छत्रवितानाद्यैश्चामराद्यैरलङ्कृतः ।
कनत्काञ्चनसद्रत्नमुक्तामालाविराजितः ॥ १२५ ॥
अनेक भव्यलोकानां समन्ताज्जयघोषणैः ।
सम्पतत्कुसुमामोदैः सुगन्धीकृतदिङ्मुखः ॥ १२६ ॥
झल्लरीतालकंसालभेरीभम्भामृदङ्गकैः ।
पठत्पण्डितसन्दोहैश्चारणस्तुतिपाठकैः ॥ १२७ ॥
कामिनीगीतझङ्कारैर्नानानृत्यादिभिर्युतः ।
जङ्गमः पुण्यरत्नानां रोहणाद्रिरिवोद्गतः ॥ १२८ ॥
वस्त्राभरणसन्दोहैर्नाना ताम्बूलदानतः ।
स भव्यानां विभाति स्म पर्यटन्निव सुरद्रुमः ॥ १२९ ॥

वर्ण्यते स रथः केन यस्य दर्शनमात्रतः ।
अनेकदुर्दशां चापि संजाता दर्शनश्रियः ॥ १३० ॥
इत्यादि सम्पदासारै रथः पूर्णमनोरथः ।
सम्यक्चचाल तद्राज्या यशोराशिरिवापरः ॥ १३१ ॥
सोऽस्माकं भव्यजीवानां नाना शर्मशतप्रदः ।
नित्यं सम्भावितश्चित्ते दद्यात्सद्दर्शनश्रियम् ॥ १३२ ॥
यथाऽकलङ्कदेवोऽसौ चक्रे ज्ञानप्रभावनाम् ।
अन्येनापि सुभव्येन कर्त्तव्या सा सुखप्रदा ॥ १३३ ॥

स जयति जिनदेवो देवदेवन्द्रवन्द्य—
त्रिभुवनसुखकारी यस्य बोधप्रदीपः ।
गुणगणमणिरुद्रो बोधसिन्धुर्मुनीन्द्रो
दिशतु मम शिवानि श्रीप्रभाचन्द्रदेवः ॥ १३४ ॥

इति कथाकोशे ज्ञानेद्योतिनी श्रीमदकलङ्कदेवस्य कथा समाप्ता ।

३–सनत्कुमारचक्रवर्त्तिनः कथा ।

नत्वा पञ्च गुरून्भक्त्या स्वर्गमोक्षसुखप्रदान् ।
चारित्रद्योतने वच्मि चरित्रं तुर्यचाक्रिणः ॥ १ ॥
अत्रैव भरतक्षेत्रे वीतशोकपुरे प्रभुः ।
अभूदनन्तवीर्याख्यो राज्ञी सीताऽभिधा सती ॥ २ ॥
पुत्रः सनत्कुमारोऽभूत्तयोः सत्पुण्यपाकतः ।
चतुर्थश्चक्रवर्तीशः सम्यग्दृष्टिशिरोमणिः ॥ ३ ॥
षट्खण्डमण्डितां पृथ्वीं संसाध्यैव शुभोदयात् ।
निधानैर्नवभी रत्नैश्चतुर्दशाभिरुत्तमैः ॥ ४ ॥

गजैश्चतुरशीत्युक्तलक्षैर्दक्षो विराजितः ।
रथैस्तावत्प्रमाणैश्च नित्यं पूर्णमनोरथैः ॥ ५ ॥
अश्वैरष्टादशोत्कृष्टैः कोटिभिर्भर्मभूषितैः ।
भटैश्चतुरशीत्युक्तकोटिभिः शस्त्रपाणिभिः ॥ ६ ॥
ग्रामैः षण्णवतिप्रोक्तकोटिभिर्धान्यसम्भृतैः ।
स्त्रीणां षण्णवतिप्राप्तसङ्ख्यानैश्च सहस्रकैः ॥ ७ ॥
लसद्रत्नकिरीटाद्यैर्नरेन्द्राणां सहस्रकैः ।
द्वात्रिंशद्गणनोपेतैर्नित्यं सेवाविधायिभिः ॥ ८ ॥
इत्यादिसम्पदासारैर्देवविद्याधरैः श्रितः ।
रूपलावण्यसौभाग्यमहाभाग्यैः समन्वितः ॥ ९ ॥
कुर्वन्राज्यं महाप्राज्यं यावदास्ते विचक्षणः ।
श्रीमज्जिनेन्द्रचन्द्राणां धर्मकर्मपरायणः ॥ १० ॥
तावत्सौधर्मकल्पेशः स्वकीये सदसि स्थितः ।
पुरुषस्य लसद्रूपगुणव्यावर्णनां पराम् ॥ ११ ॥
प्रकुर्वाणः सुरैः पृष्टो देव किं कोपि वर्तते ।
उक्तप्रकाररूपश्रीभरतक्षेत्रके न वा ॥ १२ ॥
इन्द्रेणोक्तं शुभं रूपं यादृशं चक्रवर्त्तिनः ।
सनत्कुमारनाम्नोऽस्ति देवानां नापि तादृशम् ॥ १३ ॥
तच्छ्रुत्वा मणिमालाख्यरत्नचूलौ सुरोत्तमौ ।
तद्रूपं द्रष्टुमायातौ प्रच्छन्नं मज्जनक्षणे ॥ १४ ॥
चक्रिणोरूपमालोक्य सर्वावयवसुन्दरम् ।
वस्त्रभूषादिनिर्मुक्तं तथापि त्रिजगत्प्रियम् ॥ १५ ॥
देवानामपि नास्त्येवं रूपं ताभ्यां विचिन्त्य च ।
शिरःकम्पं विधायेति सिंहद्वारे प्रहर्षतः ॥ १६ ॥

स्वरूपं प्रकटीकृत्य प्रतीहारं प्रतीरितम् ।
भो दौवारिक भूपाग्रे त्वया शीघ्रं निरूप्यते ॥ १७ ॥
द्रष्टुकामौ भवद्रूपं स्वर्गाद्देवौ समागतौ ।
तदाकर्ण्य प्रतीहारश्चक्रिणं तन्निवेदयत् ॥ १८ ॥
ततस्तेन विधायोच्चैः श्रृङ्गारं चक्रवर्तिना ।
स्थित्वा सिंहासने भूत्याऽऽकारितौ तौ सुधाशिनौ ॥ १९ ॥
सभायां तौ समागत्य दृष्ट्वा भूपं समूचतुः ।
हा कष्टं यादृशं रूपं दृष्टं प्रच्छन्नवृत्तितः ॥ २० ॥
आवाभ्यां पूर्वमेवेदं लीलया मज्जनाश्रितम् ।
साम्प्रतं तादृशं नास्ति ततः सर्वमशाश्वतम् ॥ २१ ॥
तच्छ्रुत्वा सेवकैरुक्तं तथा मण्डनकारिणा ।
पूर्वरूपादिदानीं च न किञ्चिद्धीनतामितम् ॥ २२ ॥
अस्माकं प्रतिभातीति श्रुत्वा ताभ्यां च तद्वचः ।
तद्धीनस्य प्रतीत्यर्थं नृपाग्रे जलसम्भृतम् ॥ २३ ॥
कुम्भमानीय सर्वेषा दर्शयित्वा पुनश्च तान् ।
बहिर्निष्कास्य भूपस्य पश्यतः पुरतो घटम् ॥ २४ ॥
तोयबिन्दुमपाकृत्य तस्मात्तृणशलाकया ।
तानाहूय पुनस्तेपां स कुम्भो दर्शितस्तराम् ॥ २५ ॥
कीदृशः प्रागिदानीं च कुभोयं कथ्यतामिति ।
सम्पृष्टास्ते जगुश्चैवं पूर्णोयं पूर्ववद्ध्रुवम् ॥ २६ ॥
देवौ ततश्च भो राजन् यथायं जलबिन्दुकः ।
दूरीकृतोपि न ज्ञातस्तथा ते रूपहीनता ॥ २७ ॥
एतैर्न लक्ष्यते चेति कथयित्वा दिवं गतौ ।
ततश्चक्री चमत्कारं दृष्ट्वा चित्ते विचारयन् ॥ २८ ॥

पुत्रमित्रकलत्रादिसम्पदा विविधा तराम् ।
चंचला चपलेवासौ संसारे दुःखसागरे ॥ २९ ॥
बीभत्सु तापकं पूति शरीरमशुचेर्गृहम् ।
का प्रीतिर्विदुषामत्र यत्क्षणार्धे परिक्षयि ॥ ३० ॥
भोगाः पञ्चेन्द्रियोत्पन्ना वञ्चकेभ्योति वञ्चकाः ।
यैर्वञ्चितो जनोयं च पिशाचीव प्रवर्तते ॥ ३१ ॥
मिथ्यात्वग्रसितो जीवो जैनवाक्यामृते हिते ।
न करोति मतिं मूढो ज्वरीव क्षीरशर्करे ॥ ३२ ॥
अद्य हत्वा महामोहं कुर्वेहं स्वात्मनो हितम् ।
इत्यादिकं विचार्योच्चैः सुधीर्वैराग्यतत्परः ॥ ३३ ॥
कृत्वा पूजां जिनेन्द्राणां सर्वसिद्धिप्रदायिनीम् ।
दानं विधाय कारुण्यादथायोग्यं सुखप्रदम ॥ ३४ ॥
दत्वा देवकुमाराय राज्यं पुत्राय धीधनः ।
त्रिगुप्तमुनिपार्श्वे च दीक्षां जैनीं जगद्धिताम् ॥ ३५ ॥
गृहीत्वा गुरुसद्भक्त्या तपश्चोग्राग्रसंज्ञकम् ।
कुर्वन्पञ्च प्रकारं च चारित्रं प्रतिपालयन् ॥ ३६ ॥
तदा विरुद्धकाहारैस्तस्य सर्वशरीरके ।
अनेकव्याधयो जाताः कण्डूप्रभृतयस्तराम् ॥ ३७ ॥
तथाप्यसौ महासाधुः शरीरेऽत्यन्तनिस्पृहः ।
चिन्तां नैव करोत्युच्चैः कुरुते चोत्तमं तपः ॥ ३८ ॥
तदा सौधर्मकल्पेशः सुधीर्धर्मानुरागतः ।
संस्थितः स्वसभामध्ये चारित्रं पञ्चधा मुदा ॥ ३९ ॥
व्यावर्ण्यंश्च देवेन पृष्टो मदनकेतुना ।
देव देव यथा प्रोक्तं चारित्रं भवता तथा ॥ ४० ॥

किं कस्यापि लसद्दृष्टेः क्षेत्रे भरतसंज्ञके ।
अस्ति वा नास्ति तच्छ्रुत्वा सौधर्मेन्द्रो जगाद च ॥ ४१
सनत्कुमारचक्रेशस्त्यक्त्वा षट्खण्डमण्डिताम् ।
तृणवच्च महीं धीमान्स्वदेहेऽतीव निस्पृहः ॥ ४२ ॥
तच्चरित्रं जगच्चित्रं पञ्चधास्ति जिनोदितम् ।
एतदाकर्ण्य देवोसौ शीघ्रं मदनकेतुवाक् ॥ २३ ॥
तत्रागत्य महाटव्यामनेकव्याधिसंयुतम् ।
निश्चलं मेरुवद्गाढं सुरासुरनमस्कृतम् ॥ ४४ ॥
दुर्धरं भूरि चारित्रमनुतिष्ठन्तमद्भुतम् ।
समालोक्य मुनीन्द्रं तं पवित्रीकृतभूतलम् ॥ ४५ ॥
सम्प्राप्य परमानन्दं तथा तस्य परीक्षितुम् ।
शरीरे निस्पृहत्वं च वैद्यरूपं विधाय वै ॥ ४६ ॥
स्फेटयित्वा महाव्याधीन्सर्वान्वैद्यशिरोमणिः ।
शीघ्रं दिव्यं करोम्युच्चैः शरीरं रोगवर्जितम् ॥ ४७ ॥
एवं मुहुर्मुहुर्व्यक्तं ब्रुवाणः पुरतो मुनेः ।
इतस्ततश्च सञ्चच्छन्पृष्टोऽसौ मुनिना तदा ॥ ४८ ॥
कस्त्वं किमर्थमत्रैव निर्जने च वने घने ।
पूत्कारं सङ्करोपीति तदाकर्ण्य सुरोऽवदत् ॥ ४९ ॥
वैद्योऽहं भवतां देव निखिलं व्याधिसञ्चयम् ।
स्फेटयित्वा सुवर्णाभशरीरं सङ्करोम्यहम् ॥ ५० ॥
ततश्च स मुनिः प्राह यदि स्फेटयसि ध्रुवम् ।
व्याधिं मे स्फेटय त्वं च शीघ्रं सांसारिकं सुधीः ॥ ५१ ॥
तेनोक्तं भो मुने नाऽहं समर्थस्तन्निवारणे ।
तत्र शूरा भवन्त्येव भवन्तस्तु विचक्षणाः ॥ ५२ ॥

ततः प्रोक्तं मुनीन्द्रेण किं व्याधिस्फेटनेन मे ।
अशाश्वतेऽशुचौ काये निर्गुणे दुर्जनोपमे ॥ ५३ ॥
निष्ठीवनस्य संस्पर्शमात्रेण व्याधिसङ्क्षयः ॥
यत्र शीघ्रं भवत्येव किं कार्यं वैद्यभेषजैः ॥ ५४ ॥
इत्युक्त्वा मुनिना तेन स्वनिष्ठीवनमात्रतः ।
अपनीय महाव्याधिं स्वबाहुर्दर्शितः शुभः ॥ ५५ ॥
दृष्ट्वा स्वर्णशलाकाभं बाहुमेकं मुनेस्तराम् ।
स्वमायामुपसंहृत्य तं प्रणम्य जगाद सः ॥ ५६ ॥
भो स्वामिन्भवतां चित्रं चरित्रं दोषवर्जितम् ।
निस्पृहत्वं शरीरादौ सौधर्मेन्द्रेण वर्णितम् ॥ ५७ ॥
सभायां यादृशं देव महाधर्मानुरागतः ।
तादृशं दृष्टमेवात्र समागत्य मयाऽधुना ॥ ५८ ॥
अतस्त्वं धन्य एवात्र भूतले जन्म ते शुभम् ।
मानुष्यं शर्मदं चेति तं प्रशस्य मुहुर्मुहुः ॥ ५९ ॥
नत्वा भक्तिभरेणोच्चैः स्वर्गं देवो गतस्तदा ।
मुनिः सनत्कुमारोऽसौ महावैराग्यतः पुनः ॥ ६० ॥
पञ्च प्रकारचारित्रं प्रकृष्टोद्योतनादिकम् ।
विधाय क्रमशो धीरः शुक्लध्यानप्रभावतः ॥ ६१ ॥
घातिकर्मक्षयं कृत्वा लोकालोकप्रकाशकम् ।
सम्प्राप्तः केवलज्ञानं देवेन्द्राद्यैः प्रपूजितः ॥ ६२ ॥
सम्बोध्य सकलान्भव्यान्सद्धर्मामृतवर्षणैः ।
शेषकर्मक्षयं कृत्वा प्राप्तवान्मोक्षमक्षयम् ॥ ६३ ॥
सोऽस्माकं केवलज्ञानी स्वर्गमोक्षसुखप्रदः ।
पूजितो वन्दितो नित्यं भूयात्सत्केवलश्रिये ॥ ६४ ॥

यथाऽनेन मुनीन्द्रेण चारित्रोद्योतनं कृतम् ।
तथान्येन सुभव्येन कर्त्तव्यं तद्धि शर्मदम् ॥ ६५ ॥

गच्छे श्रीमति मूलसङ्घतिलके श्रीशारदायाः शुभे
श्रीभट्टारकमल्लिभूषणगुरुश्चारित्रचूडामणिः ।
तच्छिष्यो गुणरत्नराञ्जितमतिर्नित्यं सतां सद्व्रति—
भूयान्मे भवतारको वरमुदे श्रीसिंहनन्दी मुनिः॥ ६६ ॥

इति चारित्रोद्योतिनी श्रीसनत्कुमारचक्रवर्तिनः कथा समाप्ता ।

४—श्रीसमन्तभद्रस्वामिनः कथा ।

नत्वा जिनं जगत्पूज्यं द्योतने दृष्टिबोधयोः ।
श्रीमत्समन्तभद्रस्य चरित्रं रचयाम्यहम् ॥ १ ॥
इहैव दक्षिणस्थायां काञ्च्यां पुर्यां परत्मवित् ।
मुनिः समन्तभद्राख्यो विख्यातो भुवनत्रये ॥ २ ॥
तर्कव्याकरणोत्कृष्टच्छन्दोऽलङ्कृतिकादिभिः ।
अनेकशास्त्रसन्दोहैर्मण्डितो बुधसत्तमः ॥ ३ ॥
दुर्द्धरानेकचारित्ररत्नरत्नाकरो महान् ।
यावदास्ते सुखं धीरस्तावत्तत्कायकेऽभवत् ॥ ४ ॥
असद्वेद्यमहाकर्मोदयाद्दुर्दुःखदायिनः ।
तीव्रकष्टप्रदः कष्टं भस्मकव्याधिसंज्ञकः ॥ ५ ॥
तेन सम्पीडितश्चित्ते चिन्तयत्यैवमञ्जसा ।
व्याधिनानेन सन्तप्ता विद्वान्सोपि वयं भुवि ॥ ६ ॥
दर्शनस्योपकाराय जाता नैव समर्थकाः ।
अतस्तद्व्याधिनाशाय विधिः कश्चिद्विधीयते ॥ ७ ॥

स विधिस्तु भवेन्नाना पक्कान्नाहारसञ्चयैः ।
अन्यैः स्निग्धतरैरन्नैस्तद्दुःखौघप्रशान्तिदः ॥ ८ ॥
तदाहारस्य सम्प्राप्तेरभावादत्र साम्प्रतम् ।
यस्मिन्देशे यथास्थाने येन लिङ्गेन सम्भवेत् ॥ ९ ॥
तथाहारपरिप्राप्तिराश्रयं तं व्रजाम्यहम् ।
विचार्येति परित्यज्य पुरीं काञ्चीं स संयमी ॥ १० ॥
उत्तराभिमुखो गच्छन्पुण्ड्रेन्दुनगरे गतः ।
तत्र वन्दकलोकानां स्थाने च महतीं मुदा ॥ ११ ॥
दानशालां समालोक्य भस्मकव्याधिसङ्क्षयः ।
भविष्यत्यत्र संचिन्त्य धृतवान्बौद्धलिङ्गकम् ॥ १२ ॥
तत्रापि तन्महाव्याधिशान्तिदाहारदुर्विधात् ।
स निर्गत्य पुनस्तस्मादुत्तरापथसम्मुखः ॥ १३ ॥
पर्यटन्नगराण्युच्चैरनेकानि क्षुधाहतः ।
सम्प्राप्तः कतिभिर्घस्रैः पुरं दशपुराभिधम् ॥ १४ ॥
तत्र दृष्ट्वा तथा भागवतानामठमुन्नतम् ।
तल्लिङ्गिभिः समाकीर्णं काककीर्णं वनं यथा ॥ १५ ॥
तद्भाक्तिकैः सदा दत्तविशिष्टाहारसञ्चयम् ।
त्यक्त्वा वन्दकलिङ्गं च धृत्वा भागवतं हि तत् ॥ १६ ॥
तत्रैवं भस्मकव्याधिविनाशाहारहानितः ।
ततो निर्गत्य नानोरुदिग्देशादींश्च पर्यटन् ॥ १७ ॥
अन्तः स्फुरितसम्यक्त्वो बहिर्व्याप्तकुलिङ्गकः ।
शोभितोऽसौ महाकान्तिः कर्दमाक्तो मणिर्यथा ॥ १८ ॥
वाणारसीं ततः प्राप्तः कुलघोषैः समन्विताम् ।
योगिलिङ्गं तथा तत्र गृहीत्वा पर्यटन्पुरे ॥ १९ ॥

स योगी लीलया तत्र शिवकोटिमहीभुजा।
कारितं शिवदेवोरुप्रासादं सम्विलोक्य च॥ २० ॥
सृष्टाष्टादशसद्भक्षसमूहैश्चारुकैर्युतम्।
अत्रास्मदीयदुर्व्याधिशान्तिता सम्भविष्यति॥ २१ ॥
यावदेवं विचार्योच्चैः संस्थितस्तावदेव च।
कृत्वा देवस्य तैः पूजां भाक्तिकैर्भक्षभेदकैः॥ २२ ॥
बहिर्निक्षिप्यमाणं च दृष्ट्वा नैवेद्यकं महत्।
अहो किमत्र कस्यापि सामर्थ्यं नास्ति सोऽवदत्॥ २३ ॥
यः कोपि देवमत्रेममवतार्य सुभक्तितः।
राज्ञा सम्प्रेषितं दिव्यमाहारं भोजयत्यलम्॥ २४ ॥
इत्याकर्ण्य जगुस्तेपि किं सामर्थ्यं तवास्ति च।
भक्षं भोजयितुं देवमवतार्य यतो भवान्॥ २५ ॥
वदत्येवं तदाकर्ण्य स जगौ मेस्ति तद्ध्रुवम्।
ततस्तत्र स्थितैर्लोकैः शीघ्रं राज्ञे निवेदितम्॥ २६ ॥
योगिनैकेन देवात्र समागत्य महाद्भुतम्।
त्वदीयदेवसत्पूजाविसर्जनविधौ प्रभो॥ २७ ॥
बहिर्निक्षिप्यमाणं च नैवेद्यं संविलोक्य तत्।
प्रोक्तमत्रावतार्याशु देवं दिव्याशनं महत्॥ २८ ॥
भोजयामीति तच्छ्रुत्वा शिवकोटिमहीपतिः।
सञ्जातकौतुको दिव्यं नानाहारं घृतादिभिः॥ २९ ॥
प्रचुरेक्षुरसैर्दुग्धदध्यादिकसमन्वितैः
पूर्णैः कुम्भशतैर्युक्तं सत्प्रपैर्वटकादिभिः ३० ॥
समादाय समागत्य तत्रैवं संजगाद सः।
भोजयन्तु भवन्तस्तु देवं भो योगिनोऽशनम्॥ ३१ ॥

एवं करोमि तेनोक्त्वा सर्वं तद्भोज्यसञ्चयम् ।
प्रासादान्तः प्रविश्योच्चैः सर्वान्निष्कास्य तान्बहिः ॥ ३२ ॥
द्वारं दत्वा स्वयं भुक्त्वा कपाटयुगलं पुनः ।
समुद्घाट्य ततः प्रोक्तं भाजनानि बहिस्तराम् ॥ ३३ ॥
निस्सार्यतां ततो जाते महाश्चर्ये स भूपतिः ।
नित्यं नैवेद्यसन्दोहं कारयित्वोत्तरोत्तरम् ॥ ३४ ॥
प्रेषयामास सद्भक्त्या षण्मासेषु गतेषु च ।
संजाते भस्मकव्याधिप्रक्षये तस्य योगिनः ॥ ३५ ॥
आहारे प्रकृतिं प्राप्ते शरीरे शान्तितामिते ।
समस्तभक्षसन्दोहं दृष्ट्वा चोद्धरितं जगुः ॥ ३६ ॥
ततस्तत्र स्थिता लोकाः किं भो योगीन्द्र साम्प्रतम् ।
तथैवोद्ध्रियते सर्वो नाना भक्षसमुच्चयः ॥ ३७ ॥
तेनोक्तं भूपतेर्भक्त्या सन्तृप्तो भगवानयम् ।
स्तोकमेवात्र भुंक्ते च तच्छ्रुत्वा ते जगुर्नृपम् ॥ ३८ ॥
तत्सर्वं भूपतिः सोपि शुष्कपुष्पादिवेष्टितम् ।
धृतं माणवकं तस्य चारित्रं वीक्षितुं तराम् ॥ ३९ ॥
तं प्रणालप्रदेशे च स्थापयामास मूढतः ।
द्वारं दत्वा तु योगीन्द्रं भुञ्जानं वीक्ष्य तत्स्वयम् ॥ ४० ॥
छात्रो जगौ नृपस्याग्रे योगी भो देव किं चन ।
देवं न भोजयस्येव किन्तु भुंक्ते स्वयं पुनः ॥ ४१ ॥
तदाकर्ण्य नृपः प्राह कोपेन कलितस्तराम् ।
भो योगिंस्त्वं मृषावादी न किञ्चिद्भोजनादिकम् ॥४२॥
देवं मे भोजयस्येव किन्तु दत्वा कपाटकम् ।
स्वयं त्वं भक्षयत्येव महान्धूर्ततरो भवान् ॥ ४३ ॥

नमस्कारं न देवस्य करोषीति कथं पुनः ।
तच्छ्रुत्वा योगिना प्रोक्तं देवस्ते सोढुमक्षमः ॥ ४४ ॥
अस्माकं सुनमस्कारं रागद्वेषमलीमसः ।
राजत्वं राजते नैव राजन्सामान्यके नरे ॥ ४५ ॥
यस्त्वष्टादशदुर्दोषैर्निर्मुक्तो जिनभास्करः ।
केवलज्ञानसत्तेजोलोकालोकप्रकाशकः ॥ ४६ ॥
अस्मदीयं नमस्कारं स सोढुं वर्तते क्षमः ।
तेनाहं न नमस्कारं करोम्यस्मै महीपते ॥ ४७ ॥
यद्यस्मै तं करोम्युच्चैस्तदायं तव देवकः ।
स्फुटत्यैव तदाकर्ण्य नृपः प्राह सकौतुकः ॥ ४८ ॥
स्फुटत्यसौ स्फुटत्यैव कुरु त्वं च नमस्कृतिम् ।
पश्यामस्ते नमस्कारसामर्थ्यं सकलं ध्रुवम् ॥ ४९ ॥
ततो जगाद योगीन्द्रः प्रभाते भवतां पुनः ।
सामर्थ्यं दर्शयिष्यामि मदीयं भो महीपते ॥ ५० ॥
एवमस्त्वीति सम्प्रोक्त्वा राज्ञा तं योगिनं तदा ।
धृत्वा देवगृहे पश्चाद्बहिस्तु बहुयत्नतः ॥ ५१ ॥
खड्गपाणिभटैर्गाढं हस्तिनां च घटादिभिः ।
संरक्षितस्तदा रात्रिप्रहरद्वितये गते ॥ ५२ ॥
मयोक्तं रभसादित्थं न विद्मः किं भविष्यति ।
इत्यादिचिन्तनोपेतः संस्मरञ्जिनपादयोः ॥ ५३ ॥
यावदास्ते स योगीन्द्रस्तावदासनकम्पनात् ।
अम्बिकाशु समागत्य जिनशासनदेवता ॥ ५४ ॥
तं जगाद प्रभो श्रीमज्जिनपादाब्जषट्पद ।
चिन्तां मा कुरु योगीन्द्र यत्प्रोक्तं भवता ध्रुवम् ॥ ५५ ॥

“ **स्वयंभुवाभूतहिते-नभूतल** ” इति स्फुटम् ।
पदमाद्यं विधायोच्चैः कुर्वतः स्तुतिमुन्नताम् ॥ ५६ ॥
चतुर्विंशतितीर्थेशां शान्तिकोटिविधायिनाम् ।
भविष्यति द्रुतं सर्वं स्फुटिष्यति कुलिङ्गकम् ॥ ५७ ॥
इत्युक्त्वा सा गता देवी जिनभक्तिपरायणा ।
ततः समन्तभद्रोसौ देवतादर्शनात्तराम् ॥ ५८ ॥
सञ्जातपरमानन्दप्रोल्लसद्वदनाम्बुजः ।
चतुर्विंशतितीर्थेशां स्तुतिं कृत्वा सुखं स्थितः ॥ ५९ ॥
प्रभाते च समागत्य राज्ञा कौतुहलाद्द्रुतम् ।
समस्तलोकसन्दोहसंयुतेन महाधिया ॥ ६० ॥
देवद्वारं समुद्घाटय बहिराकारितो हि सः ।
आगच्छन्तं समालोक्य सम्मुखं हृष्टचेतसम् ॥ ६१ ॥
विकाशितमुखाम्भोजभास्करं वा महाद्युतिम् ।
ततश्चेतसि भूपेन चिन्तितं योगिनोधुना ॥ ६२ ॥
मूर्त्तिः सन्दृश्यते दिव्या ध्रुवं निर्वाहयिष्यति ।
आत्मीयं भाषितं चेति संविचार्यैत्र योगिराट् ॥ ६३ ॥
तेनोच्चैर्भणितः शीघ्रं भो योगीन्द्र कुरु ध्रुवम् ।
त्वं देवस्य नमस्कारं पश्यामो वयमद्भुतम् ॥ ६४ ॥
चतुर्विंशतितीर्थेशां योगीन्द्रेण महास्तुतिः ।
प्रारब्धा भक्तितः कर्तुं शर्मदा दिव्यभाषया ॥ ६५ ॥
तां कुर्वन्नष्टमश्रीमच्चन्द्रप्रभजिनेशिनः ।
तमस्तमोरिव रश्मिभिन्नमिति संस्तुतेः ॥ ६६ ॥
वाक्यं यावत्पठत्येवं स योगी निर्भयो महान् ।
तावत्तल्लिङ्गकं शीघ्रं स्फुटितं च ततस्तराम् ॥ ६७ ॥

निर्गता श्रीजिनेन्द्रस्य प्रतिमा सुचतुर्मुखी ।
संजातः सर्वतस्तत्र जयकोलाहलो महान् ॥ ६८ ॥
समुत्पन्ने महाश्चर्ये भूपादीनां ततो नृपः ।
जगौ योगीन्द्र भो कस्त्वं परमाश्चर्यकारकः ॥ ६९ ॥
महासामर्थ्यसंयुक्तोऽयक्तलिंगीति तच्छ्रुतेः ।
स्फुटं काव्यद्वयं चेति योगीन्द्रः समुवाच सः ॥ ७० ॥
"काञ्च्यां नग्नाटकोहं मलमलिनतनुर्लाम्बुशे पाण्डुपिण्डः
पुण्ड्रोन्द्रे शाकाभिक्षुर्दशपुरनगरे मृष्टभोजी परिव्राट् ।
वाणारस्यामभूवं शशधरधवलः पाण्डुराङ्गस्तपस्वी ।
राजन्यस्यास्ति शक्तिः स वदतु पुरतो जैननिर्ग्रन्थवादी ॥
पूर्वं पाटलिपुत्रमध्यनगरे भेरी मया ताडिता
पश्चान्मालवसिन्धुढक्कविषये काञ्चीपुरे वैदिशे ।
प्राप्तोऽहं करहाटकं बहुभटैर्विद्योत्कटैः सङ्कटं
वादार्थी विचराम्यहं नरपते शार्दूलविक्रीडितम् ॥"
इत्युक्त्वा कुलघोषस्य त्यक्त्वा लिङ्गं कुलिङ्गिनः ।
जैननिर्ग्रन्थसाल्लिङ्गं शिखिपिच्छसमन्वितम् ॥ ७१ ॥
सन्धृत्वैकान्तिनः सर्वान्वादिनो दुर्मदान्वितान् ।
अनेकान्तप्रवादेन निर्जित्यैकहेलया ॥ ७२ ॥
कृत्वा श्रीमज्जिनेन्द्राणां शासनस्य प्रभावनाम् ।
स्वर्मोक्षदायिनीं धीरो भावितीर्थङ्करो गुणी ॥ ७३ ॥
समुद्योतितवान्सारं सम्यग्दर्शनमुत्तमम् ।
कुदेवस्य नमस्काराऽकरणात्कविसत्तमः ॥ ७४ ॥
एकान्तवादिनां भङ्गात्सम्यग्ज्ञानं जिनेशिनः ।
स्वामी समन्तभद्राख्यो द्योतयामास शुद्धधीः ॥ ७५ ॥

एवं दृष्ट्वा महाश्चर्यं लोकानां भूपतेस्तराम् ।
श्रद्धा श्रीमज्जिनेन्द्राणां शासने समभूत्तदा ॥ ७६ ॥
शिवकोटिमहाराजो विवेकोत्कृष्टमानसः ।
चारित्रमोहनीयस्य क्षयोपशमहेतुना ॥ ७७ ॥
महावैराग्यसम्पन्नो राज्यं त्यक्त्वा विचक्षणः ।
जैनीं दीक्षां समादाय शर्मदां गुरुभक्तितः ॥ ७८ ॥
सकलश्रुतसन्दोहमधीत्य क्रमशः सुधीः ।
लोहाचार्यकृतां पूर्वां शुद्धात्माराधनां पराम् ॥ ७९ ॥
सहस्रैश्चतुराशीत्या श्लोकैः संख्यामितां हिताम् ॥
संक्षिप्य ग्रन्थतो मन्दमेधातुच्छायुर्पोर्वशात् ॥ ८० ॥
अर्थतश्चारिहे लिङ्ग इत्यादिभिरनुत्तरैः ।
चत्वारिंशन्महासूत्रैः सन्मूलाराधनां नवाम् ॥ ८१ ॥
तृतीयोद्रसहस्रातसंख्यां चक्रे जगद्धिताम् ।
सा राधना मुनीन्द्रौ तौ शर्मदाः सन्तु मे सदा ॥ ८२ ॥
सम्यग्दर्शनबोधवृत्तविलसद्रत्नाकरो निर्मलः
कामोद्दामकरीन्द्रपञ्चवदनो विद्यादिनन्दी गुरुः ।
षट्तर्कागमजैनशास्त्रनिपुणः श्रीमूलसङ्घे श्रियं
श्रीभट्टारकमल्लिभूषणगुरुः सूरिः श्रुताब्धिः क्रियात् ॥ ८३ ॥

इति सम्यग्दर्शनज्ञानोद्योतिनी श्रीसमन्तभद्रस्वामिनः कथा समाप्ता ।

९—श्रीसञ्जयन्तमुनेः कथा ।

श्रीमज्जैनपदाम्भोजयुग्मं नत्वा सुखप्रदम् ।
सञ्जयन्तमुनेर्वच्मि सत्तपोद्योतने कथाम् ॥ १ ॥

जम्बूद्वीपे महामेरोः पश्चिमास्ये विदेहके ।
विषये गन्धमालिन्यां वीतशोकपुरे पुरे ॥ २ ॥
वैजयन्तो महाराजो भव्यश्री नाम तत्प्रिया ।
सञ्जयन्तजयन्ताख्यौ सञ्जातौ सुसुतौ तयोः ॥ ३ ॥
एकदा स महीनाथो विजयन्तोऽतिनिर्मलः ।
विद्युत्पातेन संवीक्ष्य मरणं पट्टहस्तिनः ॥ ४ ॥
महावैराग्यसम्पन्नो पुत्राभ्यां राज्यसम्पदम् ।
ददानो भणितस्ताभ्यां भो पितश्चेदिदं शुभम् ॥ ५ ॥
कथं सन्त्यज्यते राज्यं युष्माभिः सुविक्षणैः ॥
आवाभ्यां न ततस्तात राज्यं तद्गृह्यते सुधीः ॥ ६ ॥
ततो राज्यं बुधैस्त्याज्यं सञ्जयन्तसुताय च ।
वैजयन्ताय दत्वेति गृहीतं सुतपस्त्रिभिः ॥ ७ ॥
विशिष्टं स तपः कुर्वन्पिता सद्ध्यानवह्निना ।
घातिकर्मेन्धनं दग्ध्वा प्राप्तवान्केवलश्रियम् ॥ ८ ॥
केवलज्ञानपूजार्थे सञ्जाते मरुदागमे ।
मुनिर्जयन्तनामासौ संविलोक्य तदा लघुः ॥ ९ ॥
सद्रूपं धरणेन्द्रस्य विभूतिं च मनोहराम् ।
ईदृशं सुतरां रूपं सम्पदा महतीदृशी ॥ १० ॥
तपोमाहात्म्यतो भूयाच्छीघ्रं मे परजन्मनि ।
इत्युत्कटनिदानेन धरणेन्द्रश्चाभवत्ततः ॥ ११ ॥
सञ्जयन्तमुनिश्चापि पक्षमासोपवासकैः ।
क्षुत्पिपासादिभिः क्षीणो महाटव्यां सुनिश्चलः ॥ १२ ॥
स सूर्यप्रतिमायोगसंस्थितो गिरिवत्तराम् ।
तदातस्योपरिप्राप्तो विद्युद्दंष्ट्रो खगाधिपः ॥ १३ ॥

आकाशे स्वविमानस्य स्खलनाद्वीक्ष्य तं मुनिम् ।
ततस्तस्योपसर्गं च चक्रे कोपतो दृढम् ॥ १४ ॥
स मुनिस्तु निजध्यानाच्चलितो नैव धीरधीः ।
महावायुशतैश्चापि चालितः किं सुराचलः ॥ १५ ॥
ततस्तेनातिकष्टेन मुनिं विद्याप्रभावतः ।
नीत्वा च भरतक्षेत्रे पूर्वदिग्भागसंस्थिते ॥ १६ ॥
क्षिप्त्वा सिंहवतीमुख्यनदीपञ्चकसङ्गमे ।
तद्देशवर्तिनश्चापि सर्वलोकाः सुपापिनः ॥ १७ ॥
आकार्य भणिताः शीघ्रं राक्षसोऽयं महानहो ।
युष्मान्भक्षयितुं प्राप्तो मत्वैवं मार्यतामिति ॥ १८ ॥
तदाकर्ण्य मिलित्वा ते लोकैर्लकुटकादिभिः ।
पाषाणैर्मार्यमाणोपि शत्रुमित्रसमाशयः ॥ १९ ॥
दुष्टोपसर्गकं जित्वा स मुनिः सञ्जयन्तवाक् ।
घातिकर्मक्षयं कृत्वा केवलज्ञानमद्भुतम् ॥ २० ॥
उत्पाद्य शेषकर्माणि हत्वा मोक्षं गतो द्रुतम् ।
ततो निर्वाणपूजार्थं जाते देवागमे तराम् ॥ २१ ॥
यो जयन्तमुनिर्जातो धरणेन्द्रो निदानतः ।
तेनागतेन तं दृष्ट्वा बन्धोः कायं महाक्रुधा ॥ २२ ॥
एभिर्मदीयसद्बन्धोरुपसर्गः कृतो महान् ।
मत्वेति नागपाशेन बद्धा लोकाः सुनिष्ठुरम् ॥ २३ ॥
ततस्तैर्भणितं लोकैर्नजानीमो वंय प्रभो ।
एतत्सर्वमहापापं विद्युद्दंष्ट्रेण निर्मितम् ॥ २४ ॥
तच्छ्रुत्वा नागपाशेन तं बद्ध्वा पापिनं पुनः ।
सुनिक्षिप्य महाम्भोधौ मारयन्धरणेद्रवाक् ॥ २५ ॥

तदा दिवाकराख्येन देवेन भणितो द्रुतम् ।
किं नागेन्द्र वराकेन मारितेनामुना सुधीः ॥ २६ ॥
चतुर्भवान्तराण्युच्चैर्वैरं पूर्वं प्रवर्तते ।
कारणेन पुनस्तेन मुनेश्चोपद्रवः कृत ॥ २७ ॥
एतदाकर्ण्य नागेन्द्रः प्राहैवं ब्रूहि कारणम् ।
ततो दिवाकरेणोक्तं श्रृणुत्वं भो विचक्षण ॥ २८ ॥
जम्बूद्वीपेऽत्र विख्याते भरतक्षेत्रमध्यगे ।
पुरा सिंहपुरे राजा सिहसेनोऽभवत्सुधीः ॥ २९ ॥
रामदत्ता महादेवी साध्वी तस्य विचक्षणा ।
मंत्री श्रीभूतिनामाभूत्परेपा वंचनापरः ॥ ३० ॥
पद्मखण्डे पुरे श्रेष्ठी सुमित्रो गुणमाण्डितः ।
पुत्रः समुद्रदत्ताख्यो सुमित्राकुक्षिसंभवः ॥ ३१ ॥
वाणिज्येनैकदागत्य तत्र सिहपुरे महान् ।
वणिक्समुद्रदत्तोऽसौ सत्यशौचपरायणः ॥ ३२ ॥
श्रीभूतिमंत्रिणः पार्श्वे धृत्वा सद्रत्नपञ्चकम् ।
गत्वा समुद्रपारं च तस्मादायाति तत्क्षणे ॥ ३३ ॥
पापतः स्फुटिते यान-पात्रे जातोतिनिर्धनः ।
आगतेन ततस्तेन श्रीभूतिस्तु स याचितः ॥ ३४ ॥
देहि मे पञ्च रत्नानि सत्यघोप दयापर ।
तेन श्रीभूतिना प्रोक्तं लोकानामग्रतस्तदा ॥ ३५ ॥
किं भो पुरा मया प्रोक्तं तत्सत्यं समभूद्वचः ।
मन्येऽहं धननाशेन समागच्छति कोप्ययम् ॥ ३६ ॥
निर्धनो गृहिलो भूत्वा कस्यापि महतस्तराम् ।
करिष्यति वृथा मूढो गले वल्गनकं ध्रुवम् ॥ ३७ ॥

कस्मात्समागतान्यस्य सद्रत्नानि महीतले ।
केन वा लोकितानीति किं न कुर्वन्ति पापिनः ॥ ३८ ॥
ततः समुद्रदत्तोपि मदीयं रत्नपंचकम् ।
श्रीभूतिर्न ददात्येवं सर्वस्मिन्नगरे सुधीः ॥ ३९ ॥
कृत्वा पूत्कारकं नित्यं राजवेश्मसमीपतः ।
पश्चात्पश्चिमरात्रौ च पूत्कारं प्रकरोत्यसौ ॥ ४० ॥
षण्मासेषु गतेष्वेवं राज्ञ्या राज्ञे निवेदितम् ।
देवायं गृहिलो न स्यादैक्यवाक्यप्रजल्पनात् ॥ ४१ ॥
एकान्ते च ततो राज्ञा सम्पृष्टो गृहिलो जगौ ।
पूर्ववृत्तान्तकं सर्वं रत्नानां सत्यमेव च ॥ ४२ ॥
ततः परस्परं द्यूते पृष्ट्वा तं रामदत्तया ।
श्रीभूतिं भोजनं पश्चात्साभिज्ञानेन तेन च ॥ ४३ ॥
रत्नार्थं प्रेषिता दासी पार्श्वे श्रीभूतिकस्त्रियः ।
न दत्तानि तया पश्चाज्जित्वा तन्मुद्रिकां शुभाम् ॥ ४४ ॥
प्रेषिता सा पुनर्नैव तया दत्तानि तानि च ।
जित्वा च प्रेषिते यज्ञोपवीते भीतया तया ॥ ४५ ॥
शीघ्रं रत्नानि दत्तानि तान्यादाय तया पुनः ।
भूपतेर्दर्शनान्युच्चैस्ततस्तेन महीभुजा ॥ ४६ ॥
स्वकीयसाररत्नानां मध्ये निक्षिप्य तानि च ।
धृत्वा समुद्रदत्ताग्रे युष्माकं त्वं गृहाण भो ॥ ४७ ॥
इत्युक्ते तेन रत्नानि गृहीतानि निजानि वै ।
न विस्मृतिः सतां क्वापि काले दीर्घतरे गते ॥ ४८ ॥
तदा कोपेन तेनोक्तं भूभुजा स्वाधिकारिणाम् ।
अस्य किं क्रियते ब्रूत महाचोरस्य पापिनः ॥ ४९ ॥

ततोधिकारिभिः प्रोक्तं राजन्नीदग्विधायिनः ॥
भक्षणं गोमस्योच्चैर्द्वात्रिंशन्मल्लमुष्टयः ॥ ५० ॥
सर्वस्वहरणं दण्डः क्रियते वास्य निश्चयात् ।
श्रीभूतिस्तु महालोभी क्रमाद्दण्डत्रय कुधीः ॥ ५१ ॥
स्वीकृत्यैव महाकष्टमार्त्तध्यानेन पीडितः ।
मृत्वा तस्य नृपस्याभूद्भाण्डागारे भुजङ्गमः ॥ ५२ ॥
सुधीः समुद्रदत्तस्तु धर्माचार्यमहामुनेः ।
धर्ममाकर्ण्य जैनेन्द्रं गृहीत्वा सुतपस्ततः ॥ ५३ ॥
मृत्वा कालेन तस्यैव सिंहसेनमहीपतेः ।
सिहचन्द्राभिधो धीमान्पुत्रो जातोतिनिर्मलः ॥ ५४ ॥
एकदा सिहसेनोसौ भाण्डागारे नृपो गतः ।
श्रीभूतिचरसर्पेण भक्षितो मरणं श्रितः ॥ ५५ ॥
सल्लकीवनमध्ये च हस्ती जातो महान् ध्रुवम् ।
नृपो मृत्वा गजो जातो दुस्सहः कर्मसञ्चयः ॥ ५६ ॥
राज्ञो मरणमालोक्य महाकोपेन मन्त्रतः ।
सुघोषमन्त्रिणाहूय सर्वान्सर्पान्प्रजल्पितम् ॥ ५७ ॥
भो नागा ये तु निर्दोषाः प्रवेशं वह्निकुण्डके ।
कृत्वा स्वस्थानके यान्तु तं कृत्वा ते च निर्गताः ॥ ५८ ॥
श्रीभूतिचरसर्पे च संस्थिते मंत्रिणोदितम् ।
विषं मुञ्चाग्निकुण्डे वा कुरु त्वं रे प्रवेशनम् ॥ ५९ ॥
अगन्धनकुलोद्भूतो नाह मुञ्चामि तद्विषम् ।
इति क्रूराशयः सोपि कृत्वा वह्निप्रवेशनम् ॥ ६० ॥
मृत्वा कुर्कुटसर्पोऽभूत्पापी तत्सल्लकीवने ।
पापिनां पुनरावर्तो भवत्येवं कुयोनिषु ॥ ६१ ॥

रामदत्ता तदा राज्ञी पत्युर्मरणदुःखिता ।
कनकश्र्यार्यिकापार्श्वे तपो धृत्वा सुखं स्थिता ॥ ६२ ॥
सिंहचन्द्रोपि तातस्य मरणेन विरक्तधीः ।
स्वभ्रात्रे पूर्णचन्द्राय राज्यं दत्वा कनीयसे ॥ ६३ ॥
सुव्रताख्यमुनेः पार्श्वे जैनीं दीक्षां गृहीतवान् ।
संजातः सुतपोयोगैर्मनःपर्ययबोधवान् ॥ ६४ ॥
एकदा तं मुनिं दृष्ट्वा चतुर्थज्ञानसंयुतम् ।
रामदत्तार्यिका प्राह भक्त्या नत्वा तपोनिधिम् ॥ ६५ ॥
स्वामिन्धन्योऽत्र मे कुक्षिर्धृतो येन भवान्भृशम् ।
पूर्णचन्द्रस्तु ते भ्राता कदा धर्मं गृहीष्यति ॥ ६६ ॥
तच्छ्रुत्वा स मुनिः प्राह सिंहचंद्रो गुणोज्वलः ।
मातस्त्वं पश्य संसारवैचित्र्यं वच्मि तेऽधुना ॥ ६७ ॥
सिंहसेनो महाराजो दष्टः सर्पेण पापिना ।
स मृत्वा सल्लकीनामवने हस्ती बभूव च ॥ ६८ ॥
स मां वीक्ष्यैकदा धावन्मारणार्थं मया ततः ।
भणितो भो करीन्द्र त्वं सिंहसेनो नृपः पुरा ॥ ६९ ॥
पुत्रोऽहं सिंहचन्द्रस्ते प्राणेभ्यश्चातिवल्लभः ।
इदानीन्तु समायातो मारणार्थं कथं त्रिधिः ॥ ७० ॥
इत्युक्ते स गजेन्द्रोपि भूत्वा जातिस्मरो महान् ।
अश्रुपातं तरां कुर्वन्नत्वा मे पादयोः स्थितः ॥ ७१ ॥
मया पुनस्ततस्तस्य कारयित्वा जिनेशिनः ।
सद्धर्मश्रवणं सारसम्यक्त्वाणुव्रतानि च ॥ ७२ ॥
ग्राहितानि गतः सोपि तान्युच्चैः प्रतिपालयन् ।
गृह्णन्नाहारतोयादिसमस्तं प्रासुकं पुनः ॥ ७३ ॥

क्षीणकायो नदीतीरे निर्मग्नः कर्दमे तदा ।
श्रीभूतिचरसर्पेण कुर्कुटाख्येन मस्तके ॥ ७४ ॥
स्थित्वा संखाद्यमानस्तु कृत्वा सन्यासमुत्तमम् ।
स्मरन्पञ्चनमस्कारान्सर्वपापक्षयङ्करान् ॥ ७५ ॥
मृत्वा स्वर्गे सहस्रारे देवोऽभूच्छ्रीधराह्वयः ।
नाना सत्सम्पदोपेतः किमन्यद्धर्मतः शुभम् ॥ ७६ ॥
सर्पः सोपि महापापी मृत्वा कष्टशतप्रदे ।
चतुर्थे नरके घोरे पतितः पापकर्मणा ॥ ७७ ॥
हस्तिनस्तस्य सद्दन्तौ तदा मुक्ताफलानि च ।
वनराजेन भिल्लेन गृहीत्वा तानि तेन च ॥ ७८ ॥
दत्तानि धनमित्राख्यसार्थवाहस्य तेन तु ।
पूर्णचंद्रमहीभर्तुरर्पितानि सुभक्तितः ॥ ७९ ॥
पूर्णचन्द्रेण दन्ताभ्यां स्वपल्यङ्कस्य कारिताः ।
पादा मुक्ताफलैर्हारो राज्ञीकण्ठे च कारितः ॥ ८० ॥
एवं संसारवैचित्र्यं पूर्णचन्द्रस्य कथ्यते ।
गत्वा मातस्त्वया सोपि जैनं धर्मं गृहीष्यति ॥ ८१ ॥
ततो नत्वा मुनिं सापि गता भूपस्य मन्दिरम् ।
तां दृष्ट्वा पूर्णचन्द्रश्चोत्थाय पल्यङ्कतो द्रुतम् ॥ ८२ ॥
प्रणम्य मातरं यावत्संस्थितो विनयानतः ।
सा जगौ पुत्र ते तातो दष्टः सर्पेण पापिना ॥ ८३ ॥
स मृत्वात्र गजेन्द्रोभूत्सल्लकीकानने सुधीः ।
सर्पो मृत्वा पुनः सोपि कुर्कुटाख्योहिकोऽभवत् ॥ ८४ ॥
निर्मग्नः कर्दमे हस्ती तेन सर्पेण भक्षितः ।
तद्दन्तौ हस्तिनस्तस्य मुक्ताफलकदम्बकम् ॥ ८५ ॥

अर्पयामास ते राजन्सार्थवाहः सुभक्तितः।
एते पल्यङ्कपादास्ते तद्दन्ताभ्यां विनिर्मिताः ॥ ८६ ॥
हारोयं शोभते राज्ञीकण्ठे ते भूपते तराम्।
ज्ञेयो मुक्ताफलैस्तस्य हस्तिनस्तु विनिर्मितः ॥ ८७ ॥
इत्यादिसर्वसंबन्धं स श्रुत्वा भूपतिस्तराम्।
महाशोकेन सन्तप्तो गिरिर्दावानलेन वा ॥ ८८ ॥
ततः पल्यङ्कपादांस्तान्समालिङ्ग्य प्रमोहतः।
हा तातेति च पूत्कारं पूर्णचन्द्रश्चकार सः ॥ ८९ ॥
अन्तःपुरेण तेनोच्चैः सुजनैश्च तथा जनैः।
कृत्वा संरोदनं पश्चाच्चन्दनाक्षतपुष्पकैः ॥ ९० ॥
दन्तमुक्ताफलानां च पूजां कृत्वा ततः परम्।
संस्कारस्तु कृतो लोके किन्न कुर्वन्ति मोहिनः ॥ ९१ ॥
पूर्णचन्द्रस्ततो धीमान्प्रतिपाल्य जिनोदितम्।
सारं श्रावकसद्धर्मं महाशुक्रे सुरोजनि ॥ ९२ ॥
रामदत्ता तपस्तप्त्वा देवस्तत्रैव चाभवत्।
के के नैव गता लोके कालेन कवलीकृताः ॥ ९३ ॥
चतुर्थज्ञानधारी च सिंहचन्द्रो मुनीश्वरः।
शुद्धचारित्रयोगेन प्रान्त्यं ग्रैवेयकं गतः ॥ ९४ ॥
अथ जम्बूमति द्वीपे भरतस्थे खगाचले।
श्रीसूर्याभपुरे राजा सुरावर्त्तो विचक्षणः ॥ ९५ ॥
यशोधरा महाराज्ञी रूपलावण्यमण्डिता।
दानपूजालसच्छीलप्रोषधैः प्रविराजिता ॥ ७६ ॥
सिंहसेनचरो योऽसौ गजो मृत्वा दिवं गतः।
तद्गर्भे हि समागत्य रश्मिवेगः सुतोभवत् ॥ ९७ ॥

ततः कैश्चिद्दिनैस्तस्मै रश्मिवेगाय धीमते ।
दत्वा राज्यं सुरावर्त्तो राजा जातो मुनीश्वरः ॥ ९८ ॥
अथैकदा महाराजो रश्मिवेगः सुधार्मिकः ।
सिद्धकूटजिनागारे वन्दनार्थं गतो मुदा ॥ ९९ ॥
तत्र श्रीहरिचन्द्राख्यं मुनिं दृष्ट्वा जगद्धितम् ।
धर्ममाकर्ण्य जैनेन्द्रं तदन्ते सत्तपोऽगृहीत् ॥ १०० ॥
एकदा स तपःक्षीणो रश्मिवेगो महामुनिः ।
स्थितो वने गुहामध्ये कायोत्सर्गेण शुद्धधीः ॥ १०१ ॥
तदायं कुर्कुटः सर्पश्चतुर्थे नरकं गतः ।
स जातोऽजगरो नाम पापी सर्पस्तु तद्वने ॥ १०२ ॥
तं पूत्कारं प्रकुर्वन्तं दहन्तं काननं महत् ।
गुहाभिमुखमागच्छन्तं विलोक्य महाशयुम् ॥ १०३ ॥
सुधीः संन्याममादाय संस्थितो मुनिसत्तमः ।
भक्षितस्तेन दुष्टेन पापिनाजगरेण सः ॥ १०४ ॥
मृत्वा कापिष्ठकल्पेऽसौ देवो जातो महर्द्धिकः ।
आदित्यप्रभनामा श्री–जिनपादाब्जयो रतः ॥ १०५ ॥
मृत्वासोऽजगरो नागश्चतुर्थे नरकं गतः ।
छेदनैर्भेदनैः शूलारोहणाद्यैः कदर्थितः ॥ १०६ ॥
ततः कापिष्टकल्पाच्च सिंहसेनचरः सुरः ।
च्युत्वा चक्रपुरे रम्ये चक्रायुधमहीपतिः ॥ १०७ ॥
चित्रमाला महादेवी तयोः पूर्वस्वपुण्यतः ।
वज्रायुधो सुतो जातो जैनधर्मधुरन्धरः ॥ १०८ ॥
तस्मै राज्यं समर्प्योच्चैश्चक्रायुधमहाप्रभुः ।
जैनीं दीक्षां समादाय संजातो मुनिसत्तमः ॥ १०९ ॥

वज्रायुधोपि सद्राज्यं चिरं भुक्त्वा प्रसन्नधीः ।
एकदा कारणं वीक्ष्य पितुः पार्श्वेऽभवन्मुनिः ॥ ११० ॥
पंकप्रभात्समागत्य स सर्पो रौद्रमानसः ।
संजातो निजपापेन भिल्लो नाम्नातिदारुणः ॥ १११ ॥
प्रयंगुपर्वते सोपि कायोत्सर्गेण संस्थितः ।
वज्रायुधो मुनिस्तेन हतो भिल्लेन बाणतः ॥ ११२ ॥
मुनिः सर्वार्थसिद्धिं च सम्प्राप्तः पुण्यसम्बलः ।
भिल्लो मृत्वा तथा पापी सप्तमं नरकं गतः ॥ ११३ ॥
सर्वार्थसिद्धितश्च्युत्वा वज्रायुधचरः सुरः ।
संजयन्तमुनिर्जातो विख्यातो भुवनत्रये ॥ ११४ ॥
पूर्णचन्द्रः पुरा यस्तु भवैः कैश्चित्सुनिर्मलैः ।
जयन्ताख्यो मुनिर्भूत्वा जातस्त्वं लोभतोहिराट् ॥ ११५ ॥
दीर्घकालं महादुःखं भुक्त्वा सप्तमदुस्तलात् ।
स भिल्लस्तु समागत्य नाना तिर्यक्कुयोनिषु ॥ ११६ ॥
भ्रान्त्वा चैरावते क्षेत्रे भूतादिरमणे वने ।
नदी वेगवती तस्यास्तटे गोश्रृङ्गतापसः ॥ ११७ ।
तत्प्रिया शंखिनी तस्यां जातो हरिणश्रृङ्गवाक् ।
पञ्चाग्निसाधनं कृत्वा मृत्वा जातः खगोप्यसौ ॥ ११८ ॥
विद्युद्दंष्ट्रोति पापिष्टः पूर्ववैरेण तेन च ।
उपसर्गो महांश्चक्रे मुनेरेतस्य दारुणः ॥ ११९ ॥
मुनिश्चासौ विशुद्धात्मा निश्चलो मेरुवत्तराम् ।
संजयन्तो जगत्पूज्यो जित्वा सर्वपरीषहान् ॥ १२० ॥
श्रीमज्जिनेन्द्रचन्द्रोक्तं सत्तपो द्योतनादिकम् ।
कृत्वा मोक्षं सुधीः प्राप्तः संजातोष्टमहागुणी ॥ १२१ ॥

भो नागेन्द्र त्वया धीमन् ज्ञात्वैवं संसृतेः स्थितिम् ।
त्यक्त्वा कोपं वराकोयं मुच्यतां नागपाशतः ॥ १२२ ॥
तच्छ्रुत्वा नागराजोसौ संजगाद महाद्युतिः ।
भो दिवाकरदेवाख्य यद्ययं मुच्यते मया ॥ १२३ ॥
शापोस्य दीयते दर्पविनाशाय दुरात्मनः ।
मा भूत्पुंसां कुले चास्य विद्यासिद्धिः कदाचन ॥ १२४ ॥
किं तु श्रीसंजयन्तस्य प्रतिमाग्रे सुभक्तितः ।
नाना सद्गन्धधूपाद्यैः स्त्रीणां तत्सिद्धिरस्तु वै ॥ १२५ ॥
इत्युत्वा तं विमुच्याशु सुधी नागाधिपस्तदा ।
जगाम स्थानकं स्वस्य मुनिभक्तिपरायणः ॥ १२६ ॥
इत्युत्कटतपोलक्ष्मीं भुक्त्वा लक्ष्मीं च शास्वतीम् ।
संजयन्तमुनिः प्राप्तः सोऽस्माकं सत्सुखं क्रियात् ॥ १२७ ॥

अर्हत्पादसरोजयुग्ममधुलिट् सद्बोधसिन्धुः सुधीः
सच्चारित्रविचित्ररत्ननिचयः श्रीकुन्दकुन्दान्वये ।
श्रीभट्टारकमल्लिभूपणगुरुः संसारनिस्तारकः
कुर्यान्मे वरमङ्गलानि नितरां भव्यैर्जनैः सेवितः ॥ १२८ ॥

इति कथाकोशे सत्तपोद्योतिनी श्रीसंजयन्तमुनेः कथा समाप्ता ।

६—अंजनचोरस्य कथा ।

श्रीसर्वज्ञपदाम्भोजं नत्वा सारसुखप्रदम् ।
निःशङ्कितगुणोद्योते चरित्रं रचयाम्यहम् ॥ १ ॥
अत्रैव भरतक्षेत्रे देशे मगधसंज्ञके ।
श्रेष्ठी राजगृहे नाम्ना नगरे जिनदत्तवाक् ॥ २ ॥

श्रीमज्जिनेन्द्रपादाब्जसेवनैकमधुव्रतः ।
दानपूजाव्रताद्युक्तश्रावकाचारमण्डितः ॥ ३ ॥
एकदाऽसौ चतुर्दश्यां रात्रौ रौद्रे श्मशानके ।
त्रिधा वैराग्यसंयुक्तः कायोत्सर्गेण संस्थितः ॥ ४ ॥
तदामितप्रभो देवो जिनभक्तिपरायणः ।
अन्यो विद्युत्प्रभो देवो मिथ्यादृष्टिमतेक्षणः ॥ ५ ॥
ताभ्यां परस्परं धर्मपरीक्षार्थं महीतले ।
गच्छद्भ्यां तपसा मूढश्चालितो यमदग्निवाक् ॥ ६ ॥
तत्रागत्य श्मशाने च तं दृष्ट्वा श्रेष्ठिनं शुभम् ।
अमितप्रभदेवोऽसौ संजगाद प्रमोदतः ॥ ७ ॥
अहो विद्युत्प्रभोत्कृष्टचारित्रप्रतिपालकाः ।
तिष्ठन्तु मुनयो मेत्र किन्त्वेनं श्रावकोत्तमम् ॥ ८ ॥
चालय त्वं महाध्यानात्सामर्थ्यं वर्तते यदि ।
ततो विद्युत्प्रभाख्येन देवेनातीव दुस्सहः ॥ ९ ॥
तस्योपसर्गकश्चक्रे कृष्णरात्रौ महांस्तदा ।
स धीरश्चलितो नैव सद्दृष्टिर्निजयोगतः ॥ १० ॥
प्रभातसमये जाते ततस्ताभ्यां सुभक्तितः ।
स्वमायामुपसंहृत्य तं प्रशस्य मुहुर्मुहुः ॥ ११ ॥
आकाशगामिनीं विद्यां दत्वा तस्मै सुदृष्टये ।
प्रोक्तमेवं च भो श्रेष्ठिन्सिद्धा विद्या तवाद्भुता ॥ १२ ॥
इयं ते वचनात्पञ्चनमस्कारविधानतः ।
अन्यस्य सुधियश्चापि सुधीः सिद्धा भविष्यति ॥ १३ ॥
ततः सोपि लसद्दृष्टिः श्रेष्ठी विद्याप्रभावतः ।
अकृत्रिमे जिनागारे स्वर्गमोक्षसुखप्रदे ॥ १४ ॥

नित्यं श्रीजिनपूजार्थं महाभक्त्या प्रयाति च।
सोमदत्तेन सम्पृष्टो वटुकेन तदा मुदा ॥ १५ ॥
अहो स्वामिन्भवद्भिस्तु प्रातरुत्थाय नित्यशः।
क्व गम्यते महाभाग जैनधर्मपरायण ॥ १६ ॥
तच्छ्रुत्वा जिनदत्तोसौ जगौ श्रेष्ठी विशिष्टवाक्।
विद्यालाभस्तु मे जातस्तेनाऽहं भक्तितस्तराम् ॥ १७ ॥
शास्वतेषु जिनेन्द्राणां हेमचैत्यालयेषु च।
नित्यं व्रजामि पूजार्थं महाशर्मविधायिषु ॥ १८ ॥
सोमदत्तस्ततः प्राह विद्यां मे देहि भो सुधीः।
येनाहं भवता सार्धं सद्गन्धकुसुमादिकम् ॥ १९ ॥
गृहीत्वा तत्र चागत्य पूजां श्रीमज्जिनेशिनाम्।
करोमि वन्दनां भक्तिं भवत्पुण्यप्रसादतः ॥ २० ॥
ततः श्रीजिनदत्तेन श्रेष्ठिना तस्य निर्मलः।
दत्तो विद्योपदेशस्तु तत्समादाय सोपि च ॥ २१ ॥
रात्रौ कृष्णचतुर्दश्यां श्मशाने भूरिभीतिदे।
वटद्रोः पूर्वशाखायां शतपादैर्वसूत्तरैः ॥ २२ ॥
अलंकृतं समारोप्य दर्भशिक्यं तथा तरोः।
अधोभागे च शस्त्राणि वह्निज्वालोपमानि च ॥ २३ ॥
ऊर्ध्ववक्त्राणि संस्थाप्य कृत्वार्चां पुष्पकादिभिः।
षष्टोपवाससंयुक्तः स्थित्वा शिक्ये सुखप्रदम् ॥ २४ ॥
सारं पंचमस्कारं प्रोच्चैरुच्चारयंस्ततः।
एकैकं दर्भपादं तं छिन्दंश्छुरिकया पुनः ॥ २५ ॥
अधस्थितं समालोक्य सुतीक्ष्णं शस्त्रसञ्चयम्।
संभीतश्चिन्तयामास सोमदत्तः स्वचेतासि ॥ २६ ॥

यदीदं श्रेष्ठिनो वाक्यमसत्यं भवति ध्रुवम् ।
तदा मे प्राणनाशस्तु संभवत्येव साम्प्रतम् ॥ २७ ॥
इत्यादिसंशयोपेतश्चटनोत्तरणादिकम् ।
करोति स्म स मूढात्मा क्व सिद्धिर्निश्चयं विना ॥ २८ ॥
येषां श्रीमज्जिनेन्द्राणां स्वर्गमोक्षसुखप्रदे ।
वाक्येपि निश्चयो नास्ति तेषां सिद्धिर्न भूतले ॥ २९ ॥
तस्मिन्नेव क्षणे रात्रौ गणिकाञ्जनसुन्दरी ।
चोरमञ्जनकं प्राह शृणु त्वं प्राणवल्लभ ॥ ३० ॥
प्रजापालमहीभर्तुः कनकाख्या प्रियोत्तमा ।
तस्याः कण्ठे मया हारो दृष्टश्चातीव सुन्दरः ॥ ३१ ॥
तं समानीय चेद्धारं ददासि मम साम्प्रतम् ।
भर्त्ता मे त्वं भवस्येव नान्यथेति महाभट ॥ ३२ ॥
तच्छ्रुत्वाञ्जनचोरोसौ तस्यां संसक्तमानसः ।
ततो गत्वा तमादाय हारं रात्रौ स्वबुद्धितः ॥ ३३ ॥
समागच्छंस्तदा ज्ञात्वा हारोद्योतेन कर्कशैः ।
कोटपालादिभिर्गाढं ध्रियमाणः सुनिर्दयैः ॥ ३४ ॥
ततो हारं परित्यक्त्वा नष्ट्वागत्य श्मशानके ।
तथाभूतं तमालोक्य सोमदत्तं सुकातरम् ॥ ३५ ॥
पृष्ट्वा सम्बन्धकं तस्मान्मन्त्रमादाय चोत्तमम् ।
शिक्यमारुह्य निःशङ्कस्तेनैवविधिना मुदा ॥ ३६ ॥
वाक्यं मे श्रेष्ठिनो सत्यं प्रमाणं च तदेव हि ।
इत्युक्त्वा संछिनत्ति स्म शिक्यपादानशेषतः ॥ ३७ ॥
एकवारं सुधीः सोपि यावन्नोत्पतति ध्रुवम् ।
शस्त्रकेषु तदागत्य सा विद्याकाशगामिनी ॥ ३८ ॥

आदेशं देहि देवेति तं धृत्वा भक्तितो जगौ।
ततः संप्राह चोरोसौ परमानन्दनिर्भरः ॥ ३९ ॥
यत्र मेरौ जिनेन्द्राणां प्रतिमाः पूजयान्स्थितः ।
श्रेष्ठी सान्तिष्ठते भक्त्या तत्र मां प्रापय ध्रुवम् ॥ ४० ॥
ततस्तया समादाय श्रेष्ठिनः सोग्रतो धृतः।
जैनधर्मप्रसादेन किं शुभं यन्न जायते ॥ ४१ ॥
तं नत्वा भक्तितः प्राह निर्भयोञ्जनसंज्ञकः ।
भो श्रेष्ठिंस्त्वत्प्रसादेन प्राप्ता विद्या मया यथा ॥ ४२ ॥
आकाशगामिनी धीर तथा मे करुणार्णव ।
संमन्त्रो दीयते येन शीघ्रं सिद्धो भवाम्यहम् ॥ ४३ ॥
परोपकरिणा तेन श्रेष्ठिना गुणशालिना ।
चारणस्य मुनेः पार्श्वे जैनीं दीक्षां शिवप्रदाम् ॥ ४४ ॥
ग्राहितः सुतरां सोपि तामुच्चैः प्रतिपालयन् ।
क्रमात्कैलासमारूढो लोकालोकप्रकाशकम् ॥ ४५ ॥
केवलज्ञानमुत्पाद्य भक्त्या त्रैलोक्यपूजितः ।
शेषकर्मक्षयं कृत्वा प्राप्तवान्मोक्षमक्षयम् ॥ ४६ ॥
निःशंकितगुणेनोच्चैरंजनोपि निरञ्जनः।
संजातस्तु ततः सोपि पालनीयो बुधोत्तमैः ॥ ४७ ॥
सद्रत्नत्रयमण्डितोतिचतुरः श्रीमूलसङ्घाग्रणीः
श्रीभट्टारकमल्लिभूषणगुरुः सद्बोधसिन्धुर्महान् ।
तच्छिष्यः कुमताद्रिभेदनपविः श्रीसिंहनन्दीमुनि —
र्जीयाद्भव्यसरोजनिर्मलरविः स्वाचार्यवर्यः सताम् ॥ ४८ ॥

इति कथाकोशे निःशङ्कितङ्गेऽञ्जनचोरस्य कथा समाप्ता।

७–अनन्तमत्याः कथा ।

पादपद्मद्वयं नत्वा शर्मदं भक्तितोर्हताम् ।
निष्कांक्षितगुणोद्योते वक्ष्येनन्तमतीकथाम् ॥ १ ॥
अङ्गदेशेत्र विख्याते चारु चम्पापुरीप्रभुः ।
वसुवर्धननामाभूद्राज्ञी लक्ष्मीमती सती ॥ २ ॥
प्रियदत्तोऽभवच्छ्रेष्टी परमेष्टिप्रतीतिवान् ।
तद्भार्याङ्गवती नाम्ना धर्मकर्मविचक्षणा ॥ ३ ॥
तयोः पुत्री द्वयोर्जाता नाम्नानन्तमती सती ।
रूपलावण्यसौभाग्यगुणरत्नाकरक्षितिः ॥ ४ ॥
एकदा प्रियदत्तेन धर्मकीर्तिमुनीश्वरम् ।
नत्वा नन्दीश्वराष्टम्यां ब्रह्मचर्यं व्रतोत्तमम् ॥ ५ ॥
गृहीत्वाष्टदिनान्युच्चैः क्रीडया ग्राहिता सुता ।
सत्यं सतां विनोदोपि भवेत्सन्मार्गसूचकः ॥ ६ ॥
अन्यदा सम्प्रदानस्य कालेनन्तमती जगौ ।
दापितं ब्रह्मचर्यं मे त्वया तातेन किं पितः ॥ ७ ॥
तेनोक्तं क्रीडया पुत्रि दापितं ते मया व्रतम् ।
तयोक्तं तात का क्रीडा व्रते धर्मे च शर्मदे ॥ ८ ॥
श्रेष्टी सुतां पुनः प्राह ननु पुत्रि व्रतं तदा ।
दत्तं तेष्टदिनान्येव कुलमन्दिरदीपिके ॥ ९ ॥
तच्छ्रुत्वा सा सुतोवाच पितर्भट्टारकैस्तथा ।
मर्यादा विहिता नैव भवतापि मम व्रते ॥ १० ॥
ततो मे जन्मपर्यन्तं ब्रह्मचर्यं व्रतं हितम् ।
नियमस्तु विवाहेस्ति प्रोक्त्वैवं परमार्थतः ॥ ११ ॥

जैनशास्त्रार्थसन्दोहे संस्थिताभ्यासतत्परा ॥
अथैकदा निजोद्याने दोलयन्ती स्वलीलया ॥ १२ ॥
चैत्रे सयौवनोपेतामुल्लसत्रूपसम्पदम् ।
खगाद्रिदक्षिणश्रेणिकिन्नराख्यः पुराधिराट् ॥ १३ ॥
विद्याधरो स्मरोन्मत्तो नाम्ना कुण्डलमण्डितः ।
सुकेश्याभार्ययोपेतः समागच्छन्नभोङ्गणे ॥ १४ ॥
तां विलोक्य किमेतेन जीवितेनैतया विना ।
संचिन्त्येति गृहे धृत्वा स खगः पुनरागतः ॥ १५ ॥
तां बालिकां समादाय यावद्याति नभस्तले ।
आगच्छन्तीं तदावेक्ष्य स्वकान्तां कोपकम्पिताम् ॥ १६ ॥
संभीतः पर्णलघ्व्याख्यविद्यया श्रेष्ठिनः सुताम् ।
महाटव्यां विटः सोपि मुक्तवान् शीलमण्डिताम् ॥ १७ ॥
हा तातेति प्रजल्पन्तीं तां सतीं कानने सदा ।
भीमाख्यभिल्लराजेन दृष्ट्वा नीत्वा स्वपल्लिकाम् ॥ १८ ॥
करोमि त्वां महाराज्ञीं ददामि बहुसम्पदम् ।
मामिच्छेति भणित्वा सा नेच्छन्ती वातिवित्तकम् ॥ १९ ॥
रात्रौ प्रभोक्तुमारब्धा तदा तच्छीलपुण्यतः ।
वनदेवतया तस्य ताडनाद्युपसर्गकः ॥ २० ॥
कृतः काचिदियं देवी महासामर्थ्यसंयुता ।
भिल्लेनेति विचार्योच्चैः सा कन्या कमलेक्षणा ॥ २१ ॥
पुष्पकाख्यमहासार्थवाहकस्य समर्पिता ।
सोपि तद्रूपसंसक्तः प्रोवाच मलिनं वचः ॥ २२ ॥
एतान्याभरणान्युच्चैर्नानासद्वस्त्रसञ्चयम् ।
गृहाण तव दासोस्मि मामिच्छेति प्रणष्टधीः ॥ २३ ॥

तयोक्तं यादृशं मेस्ति प्रियदत्तः पितापरः ।
तादृशस्त्वमपि भ्रष्ट मावादीः पापदं वचः ॥ २४ ॥
इत्यादिकं स्थिरं वाक्यं समाकर्ण्यैव पापिना ।
सार्थवाहेन चानीयायोध्यायां सुदृढव्रता ॥ २५ ॥
कामसेनाख्यकुट्टिन्याः पापिन्याः सा समर्पिता ।
कः कस्य दीयते दोषो विचित्रा कर्मणां स्थितिः ॥ २६ ॥
वेश्ययापि तयानेकप्रकारैश्चालिता सती ।
मेरोः सच्चूलिकेवासौ नाचलच्छीलशैलतः ॥ २७ ॥
येषां संसारभीरूणां न्यायोपार्जितवस्त्वपि ।
कदाचित्प्रीतये न स्यात्तन्मतिः किंकुकर्मसु ॥ २८ ॥
तदा तयापि कुट्टिन्या सिंहराजमहीभुजः ।
समर्पिता तथा बाला तस्याः सद्रूपयौवनम् ॥ २९ ॥
संविलोक्य सुलुब्धेन तेन रात्रौ दुरात्मना ।
हठात्सेवितुमारब्धा सा सती भुवनोत्तमा ॥ ३० ॥
तदा तद्व्रतमाहात्म्यात्पुरेदवतया क्रुधा ।
उपसर्गो महांश्चक्रे तस्य दुष्कर्मणस्ततः ॥ ३१ ॥
निस्सारिता सुभीतेन भूभुजा तेन मान्दिरात् ।
सापि पंचनमस्कारं संस्मरन्ती सुखप्रदम् ॥ ३२ ॥
क्वचिद्देशे स्थिता यावत्तस्याः पुण्यप्रभावतः ।
पद्मश्रीरार्यिका वीक्ष्य तां ज्ञात्वा श्राविकोत्तमाम् ॥ ३३ ॥
दृष्ट्वा तस्याश्चरित्रं च स्वान्तिके परमादरात् ।
स्थापयामास पूतात्मा सतां वृत्तं परार्थकृत् ॥ ३४ ॥
अथानन्तमतीशोकवह्निसन्तप्तमानसः ।
प्रियदत्तो महाश्रेष्ठी गृहान्निर्गत्य पुण्यधीः ॥ ३५ ॥

तद्दुःखहानये कैश्चित्सज्जनैः परिवेष्टितः ।
श्रीमज्जिनेन्द्रसत्तीर्थयात्रां कुर्वन्सुखप्रदाम् ॥ ३६ ॥
अयोध्यानगरीं प्राप्य सन्ध्यायां स गुणोज्वलः
तत्रस्थजिनदत्ताख्यश्यालकस्य गृहं गतः ॥ ३७ ॥
तेन श्रीजिनदत्तेन कृत्वा प्राघूर्णकक्रियाम् ।
सुखं पृष्टो जगौ श्रेष्ठी दुःखदं निजवृत्तकम् ॥ ३८ ॥
ततः प्रातः समुत्थाय प्रियदत्तोति धार्मिकः ।
स्नानादिकं विधायोच्चैर्गतो गेहं जिनेशिनाम् ॥ ३९ ॥
तदा कर्त्तुं च सद्भोज्यं चतुष्कं दातुमङ्गणे ।
जिनदत्तस्त्रियाहूता पद्मश्रीक्षान्तिकाश्रिता ॥ ४० ॥
कन्या सापि समागत्य भोज्यं कृत्वामृतोपमम् ।
दत्वांगणे चतुष्क च प्रीतितो वसतिं गता ॥ ४१ ॥
ततो देवेन्द्रनागेन्द्रनरेन्द्राद्यैः समर्चिताः ।
जिनेन्द्रप्रतिमाः श्रेष्ठी समभ्यर्च्य समागतः ॥ ४२ ॥
तच्चतुष्कं समालोक्य स्मृत्वानन्तमतीं स ताम् ।
अश्रुपातेन संयुक्तो जगाद प्रियदत्तवाक् ॥ ४३ ॥
ययेदं मण्डनं चक्रे सा समानीयतां द्रुतम् ।
ततस्तैः सुजनैस्तस्य सुतामानीय दर्शिता ॥ ४४ ॥
निर्गलच्छोकपानीयपूरपूरितलोचनाम् ।
समालिंग्य सुतां श्रेष्ठी प्रोवाच मधुरं वचः ॥ ४५ ॥
भो पुत्रि त्वं महाशीलसलिलक्षालिताखिल ।
पापकर्दमसन्दोहपापिना केन संहृता ॥ ४६ ॥
केनवात्र समानीता शून्यं कृत्वा ममालयम् ।
संपृष्टेति सुता प्राह सर्वं तद्वृत्तकं निजम् ॥ ४७ ॥

तदा श्रीजिनदत्तेन तयोर्मेलापके तराम् ।
चक्रे महोत्सवः पुर्यां सन्तुष्टेन स्वचेतसा ॥ ४८ ॥
प्रियदत्तस्ततः प्राह भो सुते निजमान्दिरम् ।
एहि संगम्यतेस्माभिः सानन्दं सुमनोहरम् ॥ ४९ ॥
सा चोवाच तदा पुत्री दृष्टं तात मयाधुना ।
कष्टं संसारवैचित्र्यं ततो दापय मे तपः ॥ ५० ॥
वल्लीवत्कोमलाङ्गी त्वं जैनी दीक्षा सुदुःसहा ।
कियत्कालं सुते तिष्ठ धर्मध्यानेन मन्दिरे ॥ ५१ ॥
पश्चात्ते वाञ्छितं पुत्रि पुण्यतः सम्भविष्यति ।
इत्यादिकोमलालापैः श्रेष्ठिना गुणशालिना ॥ ५२ ॥
निषेध्यपि तथा पुत्री महावैराग्यमण्डिता ।
पद्मश्रीक्षान्तिका पार्श्वे जैनीं दीक्षां सुखप्रदाम् ॥ ५३ ॥
समादाय लसद्भक्त्या तथानन्तमती दृढम् ।
पक्षमासोपवासादितपः कृत्वा सुदारुणम् ॥ ५४ ॥
सन्यासविधिना मृत्वा स्मरन्ती जिनपङ्कजम् ।
सहस्रारे सुरो जातः प्रोल्लसन्मुकुटादिभिः ॥ ५५ ॥
श्रीमज्जिनेन्द्रचन्द्राणां साभवद्भक्तिभाजनम् ।
नाना सत्सम्पदोपेतः सुपुण्यात्किं न जायते ॥ ५६ ॥
क्रीडामात्रगृहीतशीलममलं सम्पाल्य शर्मप्रदं
नाना रत्नसुवर्णभोगनिचये निष्काङ्क्षितामाश्रिता ।
या सानन्तमती जिनेन्द्रचरणाम्भोजात्तभृङ्गीव्रता—
त्स्वर्गे देवमहर्द्धिकोजनि तरां दद्यात्सतां मङ्गलम् ॥ ५७ ॥

इति श्रीकथाकोशे निष्काङ्क्षिताङ्गेनन्तमतीकथा समाप्ता ।

८—उद्दायनराज्ञः कथा ।

नत्वार्हतं जगत्पूज्यं भारतीं गुरुपङ्कजम् ।
वक्ष्ये निर्विचिकित्साङ्गे कथामुद्दायनप्रभोः ॥ १ ॥
इहैव भरतक्षेत्रे देशे कच्छाभिधे शुभे ।
पुरे रौरवके नाम्ना सुधीरुद्दायनप्रभुः ॥ २ ॥
सद्दृष्टिर्जिनदेवानां पादपद्मार्चने रतः ।
दाता भोक्ता विचारज्ञः प्रजानां सुतरां हितः ॥ ३ ॥
तस्य प्रभावती राज्ञी साध्वी पूर्णेन्दुनिर्मला ।
दानपूजाव्रताम्भोभिः प्रक्षालितमनोमला ॥ ४ ॥
निष्कण्टकं महाराज्यं कुर्वन्सद्धर्मतत्परः
यावदास्ते सुखं राजा स पुण्येन तदा मुदा ॥ ५ ॥
धर्मानुरागतः स्वर्गे सौधर्मेन्द्रेण धीमता ।
सभायां सर्वदेवानामग्रतश्चेति भाषितम् ॥ ६ ॥
देवोर्हन्दोषनिर्मुक्तो धर्मश्चेति क्षमादिकः ।
गुरुर्निर्ग्रन्थतायुक्तस्तत्वे श्रद्धार्हते रुचिः ॥ ७ ॥
सा रुचिस्तु जिनेन्द्राणां स्वर्गमोक्षसुखप्रदा ।
धर्मानुरागतस्तीर्थ-यात्राभिः सुमहोत्सवैः ॥ ८ ॥
जिनेन्द्रभवनोद्धारैः प्रतिष्ठाप्रतिमादिभिः ।
साधर्मिकेषु वात्सल्याज्जायते भव्यदेहिनाम् ॥ ९ ॥
श्रृण्वन्तु सुधियो देवाः सम्यक्त्वं जगदुत्तमम् ।
दुर्गत्यादिक्षयो यस्मात्सम्प्राप्तिः स्वर्गमोक्षयोः ॥ १० ॥
इत्यादिसारसम्यक्त्व-स्फीतिं वर्णयता सता ।
चक्रे निर्विचिकित्साङ्गे तेन तद्भूपतेः स्तुतिः ॥ ११ ॥

तच्छ्रुत्वा वासवाख्यश्च देवो मायामयं द्रुतम् ।
दुष्टकुष्ठव्रणोपेतं धृत्वा रूपं महामुनेः ॥ १२ ॥
मध्याह्ने तत्परीक्षार्थे भिक्षार्थी स समागतः ।
तदोद्दायनभूपालस्तं विलोक्य मुनीश्वरम् ॥ १३ ॥
पतन्तं पीडयाक्रान्तं मक्षिकाजालवेष्टितम् ।
ससम्भ्रमं समुत्थाय तिष्ठ तिष्ठेति सम्वदन् ॥ १४ ॥
प्रतिष्ठाप्य महाभक्त्या पादप्रक्षालनादिभिः ।
प्रासुकं सरसाहारं स तस्मै दत्तवान्मुदा ॥ १५ ॥
स भुक्त्वा विविधाहारं मायया प्रचुरं पुनः ।
महादुर्गन्धसंयुक्तं चकार वमनं मुनिः ॥ १६ ॥
तदा दुर्गन्धतो नष्टाः पार्श्वस्थाः सज्जनाः जनाः ।
प्रतीच्छन्वान्तिकं भूपः सस्त्रीकः संस्थितः सुधीः ॥ १७ ॥
तदा सोपि मुनिर्गाढं प्रभावत्यास्तथोपरि ।
महाकष्टेन दुर्गन्धं छर्दिकं कृतवान्पुनः ॥ १८ ॥
हा मया पापिना दत्तं विरुद्धं मुनयेशनम् ।
महापुण्यैर्विना पात्र-दानसिद्धिर्न भूतले ॥ १९ ॥
यथा चिन्तामणिः कल्प-वृक्षो वा वाञ्छितप्रदः ।
प्राप्यते तुच्छपुण्यैर्न पात्रदानं तथा क्षितौ ॥ २० ॥
इत्यादिकं स भूपालो निन्दां कुर्वन्निजात्मनः ।
स्वच्छतोयं समादाय क्षालनार्थं पुनर्वपुः ॥ २१ ॥
समुत्थितस्तदा सोपि ज्ञात्वा तद्भक्तिमद्भुताम् ।
देवो मायामपाकृत्य संजगाद प्रहर्षतः ॥ २२ ॥
अहो नरेन्द्र सद्दृष्टेर्महादानपतेस्तव ।
गुणो निर्विचिकित्साङ्गे सौधर्मेन्द्रेण वर्णितः ॥ २३ ॥

यादृशोत्र मयागत्य स दृष्टस्तादृशास्तराम् ।
अतस्त्वं श्रीजिनेन्द्रोक्त-सारधर्मस्य तत्ववित् ॥ २४ ॥
त्वां विना पाणिपद्माभ्यां मुनेर्वान्तिं सुदुःसहाम् ।
समुद्धर्तुं क्षमः कोत्र सम्यग्दृष्टिः शिरोमणिः ॥ २५ ॥
इति स्तुत्वा महीनाथं देवो वासवसंज्ञकः ।
प्रोक्त्वा वृत्तान्तकं सर्वं तं समर्च्य दिवं गतः ॥ २६ ॥
अहो पुण्यस्य माहात्म्यं सतां केनात्र वर्ण्यते ।
यद्वर्णनं सुराधीशः करोति परमादरात् ॥ २७ ॥
एकदोद्दायनो राजा राज्यं कुर्वन्स्वलीलया ।
दानपूजाव्रताद्युक्ते जिनधर्मे सुतत्परः ॥ २८ ॥
कियत्यपि गते काले कारणं वीक्ष्य किं चन ।
त्रिधा वैराग्यसम्पन्नो दत्वा राज्यं सुताय च ॥ २९ ॥
वर्द्धमानजिनेन्द्रस्य स्वर्गमोक्षप्रदायिनः ।
पादपङ्कजयोर्मूले महाभक्त्या मुनिश्चलः ॥ ३० ॥
दीक्षामादाय जैनेन्द्रीं देवेन्द्राद्यैः समर्चिताम् ।
प्रतिपाल्य जगत्सारं सुधी रत्नत्रयं मुदा ॥ ३१ ॥
ततो ध्यानाग्निना दग्ध्वा घातिकर्मचतुष्टयम् ।
केवलज्ञानमुत्पाद्य सुरासुरनरार्चितः ॥ ३२ ॥
सम्बोध्य सकलान्भव्यान्स्वर्गमोक्षप्रदायकः ।
शेषकर्मक्षयं कृत्वा सम्प्राप्तो मोक्षमक्षयम् ॥ ३३ ॥
प्रभावती महादेवी गृहीत्वा सुतपः सती ।
मुक्त्वा स्त्रीलिङ्गकं कष्टं ब्रह्मस्वर्गे सुरोभवत् ॥ ३४ ॥
सकलगुणसमुद्रः केवलज्ञानचन्द्रः
पदनमदमरेन्द्रः शर्मदः श्रीजिनेन्द्रः ।

स भवतु मम नित्यं सेवितो भक्तिभारै-
गुर्णगणमणिरुद्रो बोधसिन्धुर्यतीन्द्रः ॥ ३५ ॥

इति कथाकोशे निर्विचिकित्साङ्गे श्रीमदुद्दायनस्य कथा समाप्ता।

९–श्रीरेवतीराज्याः कथा।

प्रणम्य परया भक्त्या जिनेन्द्रं त्रिजगद्धितम्।
कथाममूढदृष्टेश्च रेवत्या रचयाम्यहम् ॥ १ ॥
अत्रैव विजयार्धस्य-दक्षिणश्रेणिसंस्थिते ।
मेघकूटपुरे राजा नाम्ना चन्द्रप्रभः सुधीः ॥ २ ॥
प्राज्यं राज्यं प्रकुर्वाणश्चैकदा स खगेश्वरः ।
चन्द्रशेखरपुत्राय दत्वा राज्यं सुधार्मिकः ॥ ३ ॥
यात्रां कुर्वञ्जिनेन्द्राणां महातीर्थेषु शर्मदाम्।
गत्वा दक्षिणदेशस्थ-मधुरायां स्वपुण्यतः ॥ ४ ॥
गुप्ताचार्यमुनेः पार्श्वे श्रुत्वा धर्मकथास्ततः।
प्रोक्तः परोपकारोत्र महापुण्याय भूतले ॥ ५ ॥
इति ज्ञात्वा तथा तीर्थयात्रार्थं श्रीजिनेशिनाम्।
काश्चिद्विद्या दधानोपि क्षुल्लको भक्तितोऽभवत् ॥ ६ ॥
एकदा तीर्थयात्रार्थमुत्तरां मथुरां प्रति ।
गन्तुकामेन तेनोच्चैर्गुरुः पृष्टः प्रणम्य च ॥ ७ ॥
किं कस्य कथ्यते देव भवद्भिः करुणापरैः।
स प्राह परमानन्दाद्गुप्ताचार्यो विचक्षणः ॥ ८ ॥
सुव्रताख्यमुनेर्वाच्या नतिर्मे गुणशालिनः।
धर्मवृद्धिश्च रेवत्याः सम्यक्त्वासक्तचेतसः ॥ ९ ॥

त्रिपृष्टेन तदेवोच्चैराचार्येण प्रजल्पितम् ।
ततश्चन्द्रप्रभः सोपि क्षुल्लको निजचेतसि ॥ १० ॥
भव्यसेनमुनेरेका-दशाङ्गश्रुतधारिणः ।
अन्येषामपि न प्रोक्तं किंचिदत्रास्ति कारणम् ॥ ११ ॥
सम्प्रधार्येति गत्वा च तत्र सुव्रतसन्मुनेः ।
प्रोक्त्वा तद्वन्दनां तस्य तुष्टो वात्सल्यतस्तराम् ॥ १२ ॥
ये कुर्वन्ति सुवात्सल्यं भव्या धर्मानुरागतः ।
साधर्मिकेषु तेषां हि सफलं जन्म भूतले ॥ १३ ॥
ततोसौ क्षुल्लकश्चापि विनोदेन विशिष्टधीः ।
लिङ्गमात्रमुनेर्भव्य-सेनस्य वसतिं गतः ॥ १४ ॥
तेन विद्याप्रमत्तेन तस्मै सुब्रह्मचारिणे ।
न दत्ता धर्मवृद्धिश्च धिग्गर्वं कष्टकोटिदम् ॥ १५ ॥
यत्र वाक्येपि दारिद्र्यं विवेकविकलात्मनि ।
प्राघूर्णकक्रिया तत्र स्वप्ने स्यादपि दुर्लभा ॥ १६ ॥
सर्वदोषापहं जैनं ज्ञानं तस्य मदेभवत् ।
सत्यं पुण्यविहीनाना-ममृतं च विषायते ॥ १७ ॥
ततस्तस्य परीक्षार्थं बहिर्भूमिं प्रगच्छतः ।
प्रातः कुण्डीं समादाय पृष्टतश्चलितो व्रती ॥ १८ ॥
मार्गे स्वविद्यया तस्य ब्रह्मचारी गुणोज्वलः ।
कोमलैर्हरितैः स्निग्धैस्तृणाङ्कुरकदम्बकैः ॥ १९ ॥
आच्छादितं महीपीठं दर्शयामास सर्वतः ।
तद्विलोक्य महीपीठं भव्यसेनो विनष्टधीः ॥ २० ॥
एते त्वेकेन्द्रिया जीवाः प्रोक्ताः सन्ति जिनागमे ।
इत्युक्त्वात्रारुचिं कृत्वा गतस्तेषां तदोपरि ॥ २१ ॥

ततः शौचक्षणे सोपि मायया कुण्डिकाजलम् ।
शोषयित्वा जगादैवं भो मुने नात्र विद्यते ॥ २२ ॥
कुण्डिकायां जलं तस्मादेतस्मिंश्च सरोवरे ।
शौचं मृत्तिकया सार्द्धं कुरु त्वं सुमनोहरे ॥ २३ ॥
भवत्वेवं भणित्वेति तत्र शौचं चकार सः ।
किं करोति न मूढात्मा कार्यं मिथ्यात्वदूषितः॥ २४ ॥
न स्यान्मुक्तिप्रदं ज्ञान-चारित्रं दुर्दृशामपि ।
उद्गतो भास्करश्चापि किं घूकस्य सुखायते ॥ २५ ॥
मिथ्यादृष्टिश्रितं शास्त्रं कुमार्गाय प्रवर्तते ।
तथा मृष्टं भवेत्कष्टं सुदुग्धं तुम्बिकागतम् ? ॥ २६ ॥
इत्यादिकं विचार्योच्चैः स्वचित्ते चतुरोत्तमः ।
मिथ्यादृष्टिं परिज्ञात्वा तं कुमार्गविधायिनम् ॥ २७ ॥
भव्यसेनस्य तस्यैवा-भव्यसेन इति व्रती ।
चक्रे नाम दुराचारात्किं न कष्टं प्रवर्तते ॥ २८ ॥
ततोन्यस्मिन्दिने सोपि ब्रह्मचारी शुचिव्रतः ।
वरुणाख्यमहीनाथ-राज्ञी या रेवती सती ॥ २९ ॥
तस्याश्चापि परीक्षार्थं पूर्वस्यां दिशि मायया ।
पद्मस्थितं चतुर्वक्त्रं महायज्ञोपवीतकम् ॥ ३० ॥
वेदध्वनिसमायुक्तं सुरासुरनमस्कृतम् ।
ब्रह्मणो रूपमादाय संस्थितो निजलीलया ॥ ३१ ॥
तदाकर्ण्य च भूपाल-भव्यसेनादयो जनाः ।
गत्वा तद्वन्दनां चक्रुः प्रमोदेन जडाशयाः ॥ ३२ ॥
तदा वरुणभूपेन प्रेर्यमाणापि रेवती ।
सम्यक्त्वरत्नसंयुक्ता जिनभक्तिपरायणा ॥ ३३ ॥

मोक्षे तथात्मनि ज्ञाने वृत्ते श्रीवृषभेश्वरः ।
ब्रह्मा जिनागमे चेति सम्प्रोक्तो न परो नरः ॥ ३४ ॥
अयं कोपिमहाधूर्त्तो जनानां चित्तरञ्जकः ।
इत्युक्त्वा सा गता नैव तत्र राज्ञी विचक्षणा ॥ ३५ ॥
तथान्ये दिवसे सोपि दक्षिणस्यां दिशि व्रती ।
गरुडस्थं चतुर्बाहु-शङ्खचक्रगदान्वितम् ॥ ३६ ॥
लसत्खड्गेन संयुक्तं सर्वदैत्यभयप्रदम् ।
दर्शयामास गूढात्मा वैष्णवं रूपमद्भुतम् ॥ ३७ ॥
पश्चिमस्यां दिशि प्रौढं वृषारूढं तथान्यदा ।
पार्वतीवदनाम्भोज-समीक्षणसमन्वितम् ॥ ३८ ॥
जटाजूटशिरोदेशं लम्बोदरविराजितम् ।
रूपं माहेश्वरं तेन दर्शितं च सुरैः स्तुतम् ॥ ३९ ॥
ततोन्यस्मिन्दिने धीमा-नुत्तरस्यां दिशि स्फुरत् ।
समवादिसृतिस्थं च प्रातिहार्यैर्विभूषितम् ॥ ४० ॥
मानस्तंभादिभिर्मिथ्या-दृशां चेतोविडम्बनम् ।
सुरासुरनराधीश-समर्चितपदद्वयम् ॥ ४१ ॥
निर्ग्रन्थादिगुणोपेतं रूपं तीर्थेशिनः शुभम् ।
विद्यया दर्शयामास स क्षुल्लको जगदुत्तमम् ॥ ४२ ॥
तदानन्दभरेणोच्चै-र्वरुणाख्यमहीभुजा ।
सार्द्धं सर्वजनाः शीघ्रं भव्यसेनादयो गताः ॥ ४३ ॥
तद्भक्त्यर्थं तथा पौरैः प्रेर्यमाणापि रेवती ।
जगाद त्रिजगत्सार-सम्यक्त्वेन विराजिता ॥ ४४ ॥
अहो जिनागमे प्रोक्ताश्चतुर्विंशतिरेव च ।
श्रीमत्तीर्थकरा देवाः सर्वदेवेन्द्रवन्दिताः ॥ ४५ ॥

नवैव वासुदेवाश्च रुद्राश्चैकादश स्मृताः ।
ते सर्वे तु यथास्थानं सम्प्राप्ताः स्वगुणैः क्रमात् ॥ ४६ ॥
अतः कोपि समायातो मूढानां मूढताप्रदः ।
जनानां वञ्चने चंचु-रेष पाखण्डमण्डितः ॥ ४७ ॥
इत्युक्त्वा सा स्थिता गेहे राज्ञी सम्यक्त्वशालिनी ।
किं कदा चलिता वातैर्निश्चला मेरुचूलिका ॥ ४८ ॥
ततः क्षुल्लकरूपेण स व्रती मायया पुनः ।
महाव्याधिग्रहग्रस्त-परेद्युर्व्रतभूषितः ॥ ४९ ॥
रेवत्या प्राङ्गणे चर्या-वेलायां भोजनाय च ।
आगच्छन्मूर्छयाक्रान्तः स पपात महीतले ॥ ५० ॥
तं विलोक्य तदा राज्ञी रेवती धर्मवत्सला ।
हा हा कारं विधायोच्चैः शीघ्रमागत्य भक्तितः॥ ५१ ॥
कृत्वा सचेतनं चारु-शीतवातादिभिस्ततः ।
नयति स्म गृहान्तस्तु महाकारुण्यमण्डिता ॥ ५२ ॥
सा तस्मै प्रासुकाहारं सरसं विधिपूर्वकम् ।
ददौ कारुण्ययुक्तानां युक्तं दाने मतिः सदा ॥ ५३ ॥
भुक्त्वाहारं व्रती सोपि मायया प्रचुरं पुनः ।
चकार वमनं भूरि पूतिगन्धं सुदुस्सहम् ॥ ५४ ॥
अपथ्यं हा मयादत्तं पापिन्या व्रतिनेऽशनम् ।
इत्यात्मनो महानिन्दां कुर्वन्ती रेवती सती ॥ ५५ ॥
दूरीकृत्य तदा वान्तिं भक्त्या निःशङ्कमानसा ।
सुखोष्णतोयमादाय तद्वपुः क्षालनं व्यधात् ॥ ५६ ॥
तदा चन्द्रप्रभो सोपि ब्रह्मचारी दृढव्रतः ।
तस्याः सद्भक्तिमालोक्य सुधीर्हृष्टा स्वचेतसि ॥ ५७ ॥

तां मायामुपसंहृत्य संजगाद लसद्वचः ।
महासन्तोषसन्दोह-दायकः परमादरात् ॥ ५८ ॥
भो देवि त्रिजगत्सार-गुप्ताचार्यस्य मद्गुरोः ।
धर्मवृद्धिः स्फुरत्सिद्धिः पुनातु तव मानसम् ॥ ५९ ॥
पूजा श्रीमज्जिनेन्द्राणां त्वन्नाम्ना या मया कृता ।
धर्मानुरागतः सा ते भूयात्कल्याणदायिनी ॥ ६० ॥
अमूढत्वं त्रिजगत्सारं ससाराम्भोधिपारदम् ।
दृष्टं मया तवागत्य व्यक्तं नाना प्रकारकैः ॥ ६१ ॥
अतस्ते त्रिजगत्पूज्यं सम्यक्त्वं केन वर्ण्यते ।
श्रीमज्जिनेन्द्रचन्द्राणां चरणार्चनकोविदे ॥ ६२ ॥
इत्यादिकं प्रशस्योच्चै-स्तां देवीं गुणशालिनीम् ।
प्रोक्त्वा सर्वं च वृत्तान्तं स्वस्थानं स व्रती गतः : ॥ ६३ ॥
ततो वरुणभूपालः सूनवे शिवकीर्तये ।
दत्वा राज्यं जगद्वन्द्यं तपो धृत्वा जिनोदितम् ॥ ६४ ॥
जातो माहेन्द्रकल्पेऽसौ देवो दिव्याङ्गभासुरः ।
श्रीमज्जिनेन्द्रपादाब्ज-पूजनेतीव तत्परः ॥ ६५ ॥
रेवती च महाराज्ञी जिनेन्द्रवचने रता ।
वैराग्येन समादाय जैनीं दीक्षां सुखप्रदाम् ॥ ६६ ॥
क्रमेण तपसा ब्रह्म-स्वर्गे देवो महर्द्धिकः ।
संजातो जैनतीर्थेषु महायात्राविधायकः ॥ ६७ ॥

धर्मे श्रीजिनभाषिते शुचितरे स्वर्मोक्षसौख्यप्रदे
देवेन्द्रैश्च नरेन्द्रखेचरतरैर्भक्त्या निसंसेविते ।
भो भव्याः कुरुत प्रतीतिमतुलां चेदिच्छथः सत्सुखं
त्यक्त्वा सर्वकुमार्गसङ्गमाचिरं श्रीरेवतीवत्तराम् ॥ ६८ ॥

इति कथाकोशेऽमूढदृष्ट्यङ्गे श्रीमद्रेवतीकथा समाप्ता ।

१०–श्रीजिनेन्द्रभक्तस्य कथा।

नत्वा श्रीमज्जिनं भक्त्या स्वर्गमोक्षसुखप्रदम्।
वक्ष्ये जिनेन्द्रभक्तस्य सत्कथां सोपगूहने ॥ १ ॥
सौराष्ट्रविषयेत्रैव सरसे सद्दयान्विते।
श्रीमान्नेमिजिनेन्द्रस्य जन्मना सुपवित्रिते ॥ २ ॥
पुरे पाटलिपुत्राख्ये राजा जातो यशोध्वजः।
तस्य राज्ञी सुसीमाख्या रूपलावण्यमण्डिता ॥ ३ ॥
तयोः पुत्रः सुवीराख्यः सप्तव्यसनतत्परः ॥
संजातः पापतः सोपि तस्करोत्करसेवितः ॥ ४ ॥
किं करोति पिता माता कुलं जातिश्च सर्वथा।
भाविदुर्गतिदुःखानां कुले जन्मापि निष्फलम् ॥ ५ ॥
अथास्ति गौडदेशे च तामलिप्ताभिधा पुरी।
यत्र संतिष्ठते लक्ष्मीर्दानपूजायशस्करी ॥ ६ ॥
श्रेष्ठी जिनेन्द्रभक्ताख्यो जिनभक्तिपरायणः।
संजातस्तत्र सद्दृष्टिः श्रावकाचारसच्चणः ॥ ७ ॥
स्वर्मोक्षसस्यदं पूतं जिनोक्तं क्षेत्रसप्तकम्।
तर्पयामास स श्रेष्ठी स्ववित्तजलदोत्करैः ॥ ८ ॥
जिनेन्द्रभवनोद्धार-प्रतिमापुस्तकस्तथा।
सङ्घश्चतुर्विधश्चेति संप्रोक्तं क्षेत्रसप्तकम् ॥ ९ ॥
श्रेष्ठिनो विद्यते तस्य सम्यग्दृष्टेः शिरोमणेः।
सप्तभूम्याश्रितोत्कृष्ट-प्रासादस्योपरिस्थिता ॥ १० ॥
श्रीमत्पार्श्वजिनेन्द्रस्य महायत्नेन रक्षिता।
छत्रत्रयेण संयुक्ता प्रतिमा रत्ननिर्मिता ॥ ११ ॥

तस्याश्छत्रत्रयस्योच्चै-रुपरिप्रस्फुरद्युतिः ।
मणिर्वैडूर्यनामास्ति बहुमूल्यसमन्वितः ॥ १२ ॥
तां वार्त्तां च समाकर्ण्य सुवीरस्तस्कराग्रणीः ।
स्वांस्तस्करान्प्रति प्राह तमानेतुं लसत्प्रभम् ॥ १३ ॥
अहो कोपि समर्थोस्ति तच्छ्रुत्वा सूर्यनामकः ।
चोरो जगाद भो स्वामिन्नहं शक्रस्य मस्तकात् ॥ १४ ॥
आनयामि क्षणार्धेन शिरोरत्नं सुनिर्मलम् ॥
युक्तं ये तु दुराचाराः स्युस्ते दुष्कर्मतत्पराः ॥ १५ ॥
ततोऽसौ सूर्यको धूर्त्तः कपटेन तदाज्ञया ।
धृत्वा क्षुल्लकरूपं च क्लेशतः क्षीणतां गतः ॥ १६ ॥
पर्यटन्नगरग्राम-पत्तनेषु निरन्तरम् ।
लोकान्प्रतारयन्नुच्चैः स्फीतिं सन्दर्शयन्निजाम् ॥ १७ ॥
क्रमेण तामलिप्ताख्यां तां पुरीं प्राप्तवांस्ततः ।
श्रुत्वा जिनेन्द्रभक्तोसौ श्रेष्ठी तं वन्दितुं गतः ॥ १८ ॥
दृष्ट्वा तं क्षुल्लकं चापि मायया तपसा कृशम् ।
स्तुत्वा प्रणम्य सद्भक्त्या नयति स्म निजालयम् ॥ १९ ॥
अहो धूर्त्तस्य धूर्त्तत्वं लक्ष्यते केन भूतले ।
यस्य प्रपञ्चतो गाढं विद्वान्सश्चापि वञ्चिताः ॥ २० ॥
ततो विलोक्य चोरोसौ तं मणिं विस्फुरत्प्रभम् ।
सन्तुष्टो स्वर्णकारो वा कनत्काञ्चनवीक्षणात् ॥ २१ ॥
तदासौ श्रेष्ठिना तेन स्थापितः कपटव्रती ।
अनिच्छन्माययाप्युच्चै-रक्षार्थं तत्र भक्तितः ॥ २२ ॥
एकदासौ वणिग्वर्यः पृष्ट्वा तं क्षुल्लकं सुधीः ।
गन्तुं समुद्रयात्रायां पुरबाह्ये स्थितस्तदा ॥ २३ ॥

स तस्करः समालोक्य कुटुम्बं कार्यव्यग्रकम् ।
अर्धरात्रौ समादाय तं मणिं निर्गतो गृहात् ॥ २४ ॥
कोट्टपालैस्तदामार्गे दृष्टोसौ मणितेजसा ।
गृहीतुं च समारब्धो न समर्थः पलायितुम् ॥ २५ ॥
रक्ष रक्षेति संजल्पन् श्रेष्ठिनः शरणं गतः ।
तदा जिनेन्द्रभक्तोसौ श्रुत्वा कोलाहलध्वनिम् ॥ २६ ॥
ज्ञात्वा तं तस्करं धीमान्सम्यग्दृष्टिर्विशाम्पतिः ।
दर्शनोद्वाहनाशार्थं कोट्टपालान् जगाद च ॥ २७ ॥
रे रे मूर्खा भवद्भिस्तु कृतं वाढं विरूपकम् ।
महातपस्विनश्चास्य तस्करत्वं यदीरितम् ॥ २८ ॥
मद्वाक्येन समानीतो मणिश्चैतेन धीमता ।
महाचारित्ररत्नेन नित्यं सम्भावितात्मना ॥ २९ ॥
इत्याकर्ण्य तमानम्य श्रेष्ठिनं गुणशालिनम् ॥
कोट्टपालजनाः शीघ्रं स्वस्थानं ते गतास्ततः ॥ ३० ॥
श्रेष्ठी तस्मात्समादाय तं मणिं तेजसा युतम् ।
एकान्ते तं प्रति प्राह दुराचारसमन्वितम् ॥ ३१ ॥
रे रे नष्ट महाकष्टं धिक्ते पापिष्ट चेष्टितम् ।
अन्यायेन रतो मूढ दुर्गतिं यास्यसि ध्रुवम् ॥ ३२ ॥
ये कृत्वा पातकं पापाः पोषयन्ति स्वकं भुवि ।
त्यक्त्वा न्यायक्रमं तेषां महादुःखं भवार्णवे ॥ ३३ ॥
कुमार्गकलितो लोकः क्षयं याति न संशयः ।
तीव्रतृष्णातुरः प्राणी त्वादृशः पापपण्डितः ॥ ३४ ॥
इत्यादिदुर्वचोवज्र-पातेनैव निहत्य च ।
चक्रे निष्कासनं तस्य स्वस्थानात्स गुणाकरः ॥ ३५ ॥

एवमन्यो महाभव्यो दुर्जनासक्तलम्पटैः।
दर्शनस्यागते दोषे कुर्यादाच्छादनं श्रिये ॥ ३६ ॥

विमलतरजिनेन्द्रप्रोक्तमार्गेत्र दोषं
वदति विगतबुद्धिर्यस्तु सोस्ति प्रमत्तः।
अमृतरससमानं शर्करादुग्धपानं
कटु भवति न किं वा दुष्टपित्तज्वराणाम् ॥ ३७ ॥

इति कथाकोशे उपगूहनाङ्गे जिनेन्द्रभक्तस्य कथा समाप्ता।

११—श्रीवारिषेणमुनेः कथा।

श्रीमज्जिनं जगत्पूज्यं नत्वा भक्त्या प्रवक्ष्म्यहम्।
सुस्थितिकरणाङ्गे च वारिषेणस्य सत्कथाम् ॥ १ ॥
अथेह मगधादेशे निवेशे सारसम्पदाम्।
पुरे राजगृहे नाम्ना सद्दृष्टिः श्रेणिकः प्रभुः ॥ २ ॥
तद्राज्ञी चेलना नाम्ना सम्यक्त्वव्रतशालिनी।
वारिषेणस्तयोः पुत्रः संजातः श्रावकोत्तमः ॥ ३ ॥
एकदासौ चतुर्दश्यां रात्रौ तत्त्वविदाम्वरः।
श्मशाने सोपवासश्च कायोत्सर्गेण संस्थितः ॥ ४ ॥
तस्मिन्नेव दिने क्रीडां कर्तुं मगधसुन्दरी।
विलासिनी वनं प्राप्ता श्रीकीर्त्तेः श्रेष्ठिनो गले ॥ ५ ॥
दृष्ट्वा हारं द्युतिस्फारं निस्सारं जन्म मे भुवि।
विना हारेण चैतेन सञ्चिन्त्येति गृहं गता ॥ ६ ॥
सुदुःखिता स्थिता यावत्तावद्रात्रौ समागतः।
विद्युच्चोरस्तदासक्तः संविलोक्य जगाद च ॥ ७ ॥

हे प्रिये त्वं स्थिता कष्टे कस्मात्तद्ब्रूहि कारणम् ।
तयोक्तं श्रेष्ठिनो हारं श्रीकीर्तेर्विलसत्प्रभम् ॥ ८ ॥
समानीय ददास्येव यदि त्वं प्राणवल्लभ ।
अस्ति मे जीवितं भर्त्ता भवस्यत्र च नान्यथा ॥ ९ ॥
तच्छ्रुत्वा तां समुद्धीर्य तस्करः साहसोद्धतः ।
गत्वा रात्रौ गृहीत्वा च तं हारं निजबुद्धितः ॥ १० ॥
मार्गे तत्तेजसा ज्ञात्वा समागच्छंश्च तस्करः ।
कोट्टपालैस्तथा धर्तुं प्रारब्धो गृहरक्षकैः ॥ ११ ॥
तदा पलायितुं तेभ्यो न समर्थः स पापधीः ।
वारिषेणकुमाराग्रे तं धृत्वाऽदृश्यतां गतः ॥ १२ ॥
दृष्ट्वा ते तं तथाभूतं कोट्टपालादयो जगुः ।
नृपस्याग्रे कुमारोऽयं तस्करश्चेति भो प्रभो ॥ १३ ॥
तच्छ्रुत्वा श्रेणिको भूपो महाकोपेन कम्पितः ।
पश्य भो पापिनश्चास्य दुश्चरित्रं दुरात्मनः ॥ १४॥
क्व श्मशाने महाध्यानं वञ्चनं क्व च कष्टदम् ।
लोकानां किं न कुर्वन्ति वञ्चने ये तु चञ्चवः ॥ १५ ॥
यौवराज्ये मया प्राज्ये स्थापनीयो महोत्सवैः ।
स चेदीदृग्विधः पुत्रः किं नु कष्टमतः परम् ॥ १६ ॥
इत्युक्त्वासौ कुमारस्य मस्तकच्छेदनाय वै ।
आदेशं दत्तवांस्तूर्णं तेषां दुष्कर्मकारिणाम् ॥ १७ ॥
नृपादेशात्समादाय श्मशाने मिलितास्ततः ।
चण्डालाश्चण्डकर्माण-श्चोराणां प्राणहारिणः ॥ १८ ॥
तदैकेन गले तस्य वारिषेणस्य पापिना ।
गृहीतुं मस्तके क्षिप्तस्तीक्ष्णः खड्गः लसद्युतिः ॥ १९ ॥

तदा तत्पुण्यमाहात्म्यात्स खड्गः संपतन्नपि ।
पश्यत्सु सर्वलोकेषु पुष्पमाला बभूव च ॥ २० ॥
अहो पुण्येन तीव्राग्निर्जलत्वं याति भूतले ।
समुद्रः स्थलतामेति दुर्विषं च सुधायते ॥ २१ ॥
शत्रुर्मित्रत्वमाप्नोति विपदा सम्पदायते ।
तस्मात्सुखैषिणो भव्याः पुण्यं कुर्वन्तु निर्मलम् ॥ २२ ॥
पुण्यं श्रीमज्जिनेन्द्राणां पादपद्मद्वयार्चनम् ।
पात्रदानं तथा शील-रक्षणं सोपवासकम् ॥ २३ ॥
तदाश्चर्यं समालोक्य सन्तुष्टास्ते सुरासुराः ।
अहो पुण्यमहोपुण्यं कुर्वन्तश्चेति संस्तवम् ॥ २४ ॥
भ्रमद्भृङ्गसमाकीर्णां सुगन्धीकृतदिङ्मुखाम् ।
तस्योपरि महाभक्त्या पुष्पवृष्टिं प्रचक्रिरे ॥ २५ ॥
पौरा ये तु महाशूराः परमानन्दनिर्भराः ।
साधु भो वारिषेणात्र चरित्रं ते मनोहरम् ॥ २६ ॥
त्वं हि श्रीमज्जिनेन्द्राणां पादपङ्कजषट्पदः ।
श्रावकाचारशुद्धात्मा जिनधर्मविचक्षणः ॥ २७ ॥
इत्यादिभिः शुभैर्वाक्यैर्महाधर्मानुरागतः ।
चक्रुस्ते संस्तुतिं तस्य सुपुण्यात्किं न जायते ॥ २८ ॥
श्रेणिकोपि महाराजः श्रुत्वा तद्वृत्तमद्भुतम् ।
पश्चात्तापेन सन्तप्तो हा मया किं कृतं वृथा ॥ २९ ॥
ये कुर्वन्ति जडात्मानः कार्यं लोकेऽविचार्य च ।
ते सीदन्ति महान्तोपि मादृशा दुःखसागरे ॥ ३० ॥
इत्यालोच्य समागत्य श्मशाने भूरिभीतिदे ।
अहो पुत्र मयाज्ञान-शून्येनात्र विनिर्मितम् ॥ ३१ ॥

यत्र त्वया महाधीर क्षम्यतामिति वाग्भरैः ।
तं पुत्रं विनियोपेतं सत्क्षमां नयति स्म सः ॥ ३२ ॥
चन्दनं घृष्यमाणं च दह्यमानो यथागुरुः ।
न याति विक्रियां साधुः पीडितोपि तथापरैः ॥ ३३ ॥
ततो लब्धभयो विद्यु-चोरश्चागत्य भूपतिम् ।
नत्वा जगाद वृत्तान्तं स्वकीयं सुभटः स्फुटम् ॥ ३४ ॥
इदं मे चेष्टितं देव वेश्यासक्तस्य पापिनः ।
वारिषेणस्तु पुत्रस्ते शुद्धात्मा श्रावकोत्तमः ॥ ३५ ॥
तदा श्रीश्रेणिकः प्राह स्वपुत्रं प्रति सादरम् ।
आगच्छ पुत्र गच्छावः स्वगेहं सम्पदाभृतम् ॥ ३६ ॥
तेनोक्तं भो मया तात दृष्टं संसारचेष्टितम् ।
अतो मे श्रीजिनेन्द्राणां शरणं चरणद्वयम् ॥ ३७ ॥
भोक्तव्यं पाणिपात्रेण कर्त्तव्यं स्वात्मनो हितम् ।
गन्तव्यं च वने नित्यं स्थातव्यं मुनिमार्गतः ॥ ३८ ॥
इत्युक्त्वा वारिषेणोसौ संविरक्तो भवादितः ।
सूरदेवमुनेः पार्श्वे जैनीं दीक्षां गृहीतवान् ॥ ३९ ॥
ततोसौ श्रीजिनेन्द्रोक्त-महाचारित्रतत्परः ।
कुर्वन्विहारमत्युच्चैर्भव्यान्सम्बोधयन्मुनिः ॥ ४० ॥
ग्रामं पलासकूटाख्यं संप्राप्तश्चैकदा सुधीः ।
श्रेणिकस्य महीभर्तु-र्मन्त्री तत्रास्ति भूतिवाक् ॥ ४१ ॥
तत्पुत्रः पुष्पडालाख्यो दानपूजापरायणः ।
दृष्ट्वा चर्यार्थमायातं तं मुनिं गुणशालिनम् ॥ ४२ ॥
ससंभ्रमं समुत्थाय तिष्ठ तिष्ठेति सम्वदन् ।
संस्थाप्य नवभिः पुण्यैः सप्तभिः स्वगुणैर्युतः ॥ ४३ ॥

प्रासुकं सरसाहारं भक्तितः परया मुदा ।
स तस्मै दत्तवान्दाता सुपात्राय सुखप्रदम् ॥ ४४ ॥
पुष्पडालस्ततो राज-पुत्रत्वाद्बालमित्रतः ।
भक्तितश्च तथा सार्धं मुनिना तेन गच्छता ॥ ४५ ॥
सोमिल्यां स्वस्त्रियं पृष्ट्वा सोनुव्रजनहेतवे ।
स्तोकमार्गं समादाय कुण्डिकां निर्गतो गृहात् ॥ ४६ ॥
पश्चादागन्तुकामोसौ मंत्रिपुत्रो जगौ पथि ।
पश्य देव पुरावाभ्यां क्रीडितं सरसीह च ॥ ४७ ॥
सच्छायः सफलस्तुङ्गो जनानां सौख्यदायकः ।
सुराजेव विभात्युच्चै-रयं चाम्रतरुः पुरः ॥ ४८ ॥
यत्रावाभ्यां समागत्य पूर्वं क्रीडा विनिर्मिता ।
शोभतेयं महीदेशो विस्तीर्णो वा सतां मनः ॥ ४९ ॥
इत्यादिकं मुहुश्चिह्नं दर्शयन्प्रणमन्पुनः ।
तच्चित्तं जानताप्युच्चैः स्वामिना तेन सादरम् ॥ ५० ॥
धृत्वा करे सुवैराग्यं नीत्वा सत्तत्ववाग्भरैः ।
कृत्वा धर्मश्रुतिं जैनीं दीक्षां संग्राहितः सखा ॥ ५१ ॥
पठन्नपि महाशास्त्रं पालयन्नपि संयमम् ।
सोमिल्यां भामिनीं काणीं स्मरत्येव नवव्रती ॥ ५२ ॥
धिक्कामं धिङ्महामोहं धिङ्भोगान्यैस्तु वञ्चितः ।
सन्मार्गेपि स्थितो जन्तुर्न जानाति निजं हितम ॥ ५३ ॥
ततो द्वादशवर्षाणि तत्तपःसिद्धिहेतवे ।
गुरुस्तं कारयामास तीर्थयात्रां निजैः सह ॥ ५४ ॥
एकदा तौ मुनी श्रीमद्वर्धमानजिनेशिनः ।
समवादिसृतिं प्राप्तौ चक्रतुर्जिनवन्दनाम् ॥ ५५ ॥

तत्रस्थैर्जिनसद्भक्त्या सद्गन्धर्वसुधाशिभिः ।
गीयमानमिदं पद्यं शृणोति स्म लघुव्रती ॥ ५६ ॥
"मइल कुचेली दुम्मणी णाहे पवासियएण ।
कह जीवेसइ धणियधर वज्भंते विरहेण ॥"
तच्छ्रुत्वा पुष्पडालोसौ मुनिः कामाग्निपीडितः ।
सोमिल्यासक्तचेतस्कश्चक्रे चित्तं व्रतोन्मुखम् ॥ ५७ ॥
वारिषेणो मुनिर्ज्ञात्वा मानसं तस्य तादृशम् ।
चचाल स्वपुरीं नीत्वा तं स्थितीकरणाय च ॥ ५८ ॥
तमागच्छन्तमालोक्य मुनीन्द्रं शिष्यसंयुतम् ।
चारित्राचलितः किं वा पुत्रोऽयं चेलना सती ॥ ५९ ॥
सञ्चिन्त्य मानसे चेति परीक्षार्थं तदा तदौ ।
सरागवीतरागे द्वे आसने तस्य भक्तितः ॥ ६० ॥
वीतरागासने धीमान्संस्थितो वारिषेणवाक् ।
मुनीन्द्रो न तपत्येव सतां भ्रान्तिः क्रियाविधौ ॥ ६१ ॥
तदामृतरसस्वादु-हारिभिर्वचनोत्करैः ।
मातरं तोषयामास यतीन्द्रो विनयान्विताम् ॥ ६२ ॥
ततः प्राह मुनिर्मातर्मदीयान्तःपुरं परम् ।
आनीयतामिति श्रुत्वा सा सती चेलना तदा ॥ ६३ ॥
द्वात्रिंशद्गणनोपेतास्तद्भार्या रूपमण्डिताः ।
सालङ्काराः समानीय दर्शयामास सद्गुणाः ॥ ६४ ॥
कृत्वा नतिं ततस्तास्तु संस्थिताः सुयथाक्रमम् ।
गुरुः शिष्यं प्रति प्राह सावधानः प्रमादिनम् ॥ ६५ ॥
यौवराज्यमिदं प्राज्यमेता मे सारसम्पदः ।
सर्वं गृहाण चेत्तुभ्यं रोचते भो मुने ध्रुवम् ॥ ६६ ॥

तच्छ्रुत्वा पुष्पडालोसौ मुनिर्लज्जाभरान्वितः ।
समुत्थाय गुरोपाद-द्वयं नत्वा जगाद च ॥ ६७ ॥
धन्यस्त्वं भो मुने स्वामिन्हतलोभमहाग्रहः ।
श्रीमज्जिनेन्द्रचन्द्रोक्त-सारतत्वविदाम्वर ॥ ६८ ॥
ये कुर्वन्ति महान्तोत्र मुक्त्वैताः सारसम्पदः ।
त्वादृशाः सुतपस्तेषां किं लोके यच्च दुर्लभम् ॥ ६९ ॥
सत्यं जन्मान्धकोहं च गृहीत्वा यत्तपोमणिम् ।
अक्ष्णा काणीं तु सोमिल्यां नात्यजन्निजचेतसः ॥ ७० ॥
त्वया द्वादशवर्षाणि तपश्चक्रे सुनिर्मलम् ।
मया मूर्खेण तत्रैव तत्कृतं शल्यकश्मलम् ॥ ७१ ॥
अतोपराधिनो मे च प्रायश्चित्तं प्रदीयताम् ।
भवद्भिः करुणासारैर्यतो पापक्षयो भवेत् ॥ ७२ ॥
तदासौ वारिषेणश्च मुनीन्द्रो निश्चलव्रतः ।
संजगाद वचो धीमान्परमानन्ददायकम् ॥ ७३ ॥
अहो धीर महादुःखं मा कुरु त्वं स्वचेतसि ।
दुष्टकर्मवशाज्जीवो विद्वान् क्वापि च मुह्यति ॥ ७४ ॥
इत्युक्त्वा तं समुद्धीर्य प्रायश्चित्तं यथागमम् ।
दत्वा तत्तपसश्चेति सुस्थितीकरणं व्यधात् ॥ ७५ ॥
पुष्पडालस्ततो धीमान्गुरुवाक्यप्रसादतः ।
महावैराग्यभावेन तपश्चक्रे सुदुःसहम् ॥ ७६ ॥
इत्थं चान्येन कर्त्तव्यं सुस्थितीकरणं श्रिये ।
केनापि कारणेनात्र पततो धर्मपर्वतात् ॥ ७७ ॥
येत्र भव्याः प्रकुर्वन्ति सुस्थितीकरणं परम् ।
स्वर्मोक्षफलदस्तैश्च सिञ्चितो धर्मपादपः ॥ ७८ ॥

शरीरसम्पदादीना-मस्थिराणां क्वचिद्भवेत् ।
रक्षणं शर्मदं धर्मे का कथा शर्मकोटिदे ॥ ७९ ॥
एवं ज्ञात्वा समुत्सृज्य प्रमादं दुःखकारणम् ।
कार्यं तद्धि महाभव्यैः संसाराम्भोधितारणम् ॥ ८० ॥

श्रीमज्जैनपदाब्जयुग्ममधुलिट् श्रीवारिषेणो मुनि–
र्दत्वा तस्य मुनेस्तपोद्रिपततो हस्तावलम्बं दृढम् ।
ज्ञानध्यानरतः प्रसिद्धमहिमा प्राप्तो वनं निर्मलं
दद्यान्मे भवतारकः स भगवान्नित्यं सुखं मङ्गलम् ॥ ८१ ॥

इति कथाकोशे स्थितिकरणाङ्गे श्रीवारिषेणमुनेः कथा समाप्ता ।

१२–श्रीविष्णुकुमारमुनेः कथा ।

श्रीजिनं भारतीं साधु-पादद्वैतं सुखप्रदम् ।
नत्वा विष्णुकुमारस्य वात्सल्याङ्गे कथां ब्रुवे ॥ १ ॥
अथेह भारते क्षेत्रेवन्तिदेशे महापुरि ।
उज्जयिन्यां प्रभुर्जातः श्रीवर्मा श्रीमतिप्रियः ॥ २ ॥
न्यायशास्त्रविचारज्ञो धार्मिको वैरिमर्दकः ।
प्रजानां पालने दक्षो दुष्टानां निग्रहे क्षमः ॥ ३ ॥
बलिर्बृहस्पतिस्तस्य प्रल्हादो नमुचिस्तथा ।
चत्वारो मन्त्रिणश्चेति संजाता धर्मशत्रवः ॥ ४ ॥
शोभते स्म स भूपालोऽधार्मिकैस्तैर्निसेवितः ।
पन्नगैर्वेष्टितो दुष्टैर्यथा चन्दनपादपः ॥ ५ ॥
एकदाकम्पनाचार्यो लसत्संज्ञानलोचनः ।
प्रसिञ्चन्भव्यसस्यौघान्स्ववाक्यामृतवर्षणैः ॥ ६ ॥
मुनीनां कामशत्रूणां संयुक्तः सप्तभिः शतैः ।
समागत्य तदुद्याने संस्थितः सुरपूजितः ॥ ७ ॥

वारितो गुरुणा तेन स्वसंघो विनयान्वितः ।
आगले भूमिपादौ च भवद्भिर्भो यतीश्वराः ॥ ८ ॥
सार्धं केनापि कर्त्तव्यं जल्पनं नैव साम्प्रतम् ।
अन्यथा सर्वसंघस्य विनाशोद्य भविष्यति ॥ ९ ॥
तदाकर्ण्य गुरोर्वाक्यं लोकद्वयहितप्रदम् ।
मौनेन संस्थितास्तेपि मुनयो ध्यानमानसाः ॥ १० ॥
शिष्यास्तेत्र प्रशस्यन्ते ये कुर्वन्ति गुरोर्वचः ।
प्रीतितो विनयोपेता भवन्त्यन्ये कुपुत्रवत् ॥ ११ ॥
तदा पौराः समादाय पूजाद्रव्यं मनोहरम् ।
निर्गता वन्दनाभक्त्या तेषामानन्दनिर्भराः ॥ १२ ॥
स्वप्रसादस्थितो राजा श्रीवर्मा वीक्ष्य ताञ्जगौ ।
अकालेपि क यात्येष पौरः पुष्पादिसंयुतः ॥ १३ ॥
तच्छ्रुत्वा मंत्रिणः प्राहुर्दुष्टास्ते भूपतिं प्रति ।
देवोद्याने समायाता नित्यं नग्ना दिगम्बराः ॥ १४ ॥
तत्र प्रयाति लोकोयं तदाकर्ण्य नृपोवदत् ।
तान्द्रष्टुं वयमप्युच्चै-र्गच्छामः कौतुकीमयान् ॥ १५ ॥
इत्युक्त्वा मंत्रिभिः सार्धं गत्वा तत्र महीपतिः ।
तान्विलोक्य महाध्यान-सम्पन्नान्हृष्टमानसः ॥ १६ ॥
प्रत्येकं भक्तितस्तेषां स चक्रे वन्दनां मुदा ।
केनापि मुनिना नैव दत्तमाशीर्वचस्तदा ॥ १७ ॥
महाध्यानेन तिष्ठन्ति निस्पृहा मुनयस्तराम् ।
स कुर्वन्संस्तुतिं चेति व्याघुट्य चलितो नृपः ॥ १८ ॥
तदा ते पापिनः प्राहुर्मंत्रिणो द्वेषिणः सताम् ।
एते देव किमप्यत्र वक्तुं जानन्ति नैव च ॥ १९ ॥

ततो मौनं समादाय संस्थिताः कपटेन हि ।
हास्यं कृत्वेति तेनैव निर्गता भूभुजा समम् ॥ २० ॥
इन्द्रप्रतीन्द्रनागेन्द्रै-र्वन्दितानां मुनीशिनाम् ।
निन्दां कुर्वन्ति ये सत्यं दुर्जना भाषणोपमाः ॥ २१ ॥
ततोः मार्गे समालोक्य चर्या कृत्वा मुनीश्वरम् ।
आगच्छन्तं जगुस्तेपि श्रुतसागरसंज्ञकम् ॥ २२ ॥
बलीवर्दः समायाति पूर्णकुक्षिस्तु नूतनः ॥
तदाकर्ण्य मुनीन्द्रेण ज्ञात्वा वादोद्धतांश्च तान् ॥ २३ ॥
स्याद्वादवादिना तेन द्विजास्ते ज्ञानगर्विताः ।
निर्जिता भूपसान्निध्ये वाक्कल्लोलभरैर्निजैः ॥ २४ ॥
एकेन तेन सर्वेपि निर्जिताश्चेति नाद्भुतम् ।
एको हि तिमिरश्रेणि-प्रक्षये भास्करः प्रभुः ॥ २५ ॥
समागत्य गुरोः पार्श्वे स्ववृत्तान्तं जगौ हि सः ।
तच्छ्रुत्वा च गुरुः प्राह हा कृतं भो विरूपकम् ॥ २६ ॥
हतस्त्वया स्वहस्तेन संघोयं शर्मदः सताम् ।
वादस्थाने त्वमेकाकी गत्वा रात्रौ यदि ध्रुवम् ॥ २७ ॥
कायोत्सर्गेण सद्ध्यानं करोषि परमार्थतः ।
संघस्य जीवितं ते च विशुद्धिः संभवेत्तदा ॥ २८ ॥
स धीरो मेरुवद्गाढं मुनिः श्रीश्रुतसागरः ।
श्रुत्वेति संघरक्षार्थं गत्वा तत्र तथा स्थितः ॥ २९ ॥
तदा ते विप्रकाः सर्वे मानभङ्गेन लज्जिताः ।
मुनीनां मारणार्थं च रात्रौ गेहाद्विनिर्गताः ॥ ३० ॥
मार्गे तं मुनिमालोक्य कायोत्सर्गेण संस्थितम् ।
येनास्माकं कृतो मान-भङ्गः सोयं तु हन्यते ॥ ३१ ॥

इत्यालोच्य मुनेस्तस्य वधार्थं दुष्टमानसाः ।
खड्गानुत्थापयामासुश्चत्वारश्चैकवारतः ॥ ३२ ॥
तदा तत्पुण्यमाहात्म्यात्प्रकम्पितनिजासना ।
तथैव स्तंभयामास मंत्रिणः पुरदेवता ॥ ३३ ॥
प्रभातसमये श्रुत्वा लोकेभ्यो भूपतिस्तदा ।
मंत्रिणां दुश्चरित्रं तत्संदृष्ट्वा कीलितांश्च तान् ॥ ३४ ॥
बाधा निरपराधानां येत्र कुर्वन्ति पापिनः ।
प्रयान्ति नरकं घोरं दुस्सहं ते दुराशयाः ॥ ३५ ॥
सामान्यजन्तुहन्तॄणां मुखं दृष्टुं न युज्यते ।
किं पुनस्त्रिजगत्पूज्य-मुनिपीडाविधायिनाम् ॥ ३६ ॥
इत्युक्त्वा कुलमंत्रित्वाद्विप्रत्वाच्च न मारिताः ।
कोपेन कारयित्वाशु गर्दभारोहणं च तान् ॥ ३७ ॥
देशान्निर्घाटयामास श्रीवर्मा न्यायशास्त्रवित् ।
युक्तं पापप्रयुक्तानां जनानामीदृशी गतिः ॥ ३८ ॥
तं प्रभावं समालोक्य सर्वे भव्यजनास्तदा ।
संचक्रुः परमानन्दै-र्जयकोलाहलध्वनिम् ॥ ३९ ॥
अथास्ति हस्तिनागाख्ये पुरे राजा सुधार्मिकः ।
महापद्मो गतच्छद्मा राज्ञी लक्ष्मीमती सती ॥ ४० ॥
बभूवतुस्तयोः पुत्रौ पद्मो विष्णुश्च शर्मदौ ।
एकदा स महापद्मो राजा राजीवलोचनः ॥ ४१ ॥
त्रिधा वैराग्यमासाद्य जिनपादाब्जयो रतः ।
दत्वा राज्यं सुधीर्ज्येष्ठ-पुत्राय परमार्थतः ॥ ४२ ।
श्रुतसागरचन्द्राख्यं मुनिं नत्वा जगद्धितम् ।
सार्धं विष्णुकुमारेण जैनीं दीक्षां गृहीतवान् ॥ ४३ ॥

श्रीमद्विष्णुकुमारोसौ मुनिः सद्ध्यानतत्परः ।
कुर्वंस्तपो जिनेन्द्रोक्तं संजातो विक्रयर्द्धिवाक् ॥ ४४ ॥
तदा पद्ममहीभर्त्तुः सद्राज्यं कुर्वतः सुखम् ।
विप्रास्ते तु समागत्य संजाता मंत्रिणः पुनः ॥ ४५ ॥
अन्यदा दुर्बलं वीक्ष्य पद्मराजानमब्रवीत् ।
बलिः किं देव दौर्बल्य-कारणं च प्रभुर्जगौ ॥ ४६ ॥
अस्ति कुंभपुरे राजा नाम्ना सिंहबलो महान् ।
दुष्टो दुर्गबलेनासौ मद्देशं हन्ति दारुणः ॥ ४७ ॥
ततो नृपाज्ञया सोपि बलिर्मंत्री स्वबुद्धितः ।
गत्वा दुर्गाश्रयं भङ्क्त्वा गृहीत्वा च महारिपुम् ॥ ४८ ॥
आगत्य नृपतिं प्राह सोयं सिंहबलः प्रभो ।
इत्याकर्ण्य जगौ राजा पद्माख्यो हृष्टमानसः ॥ ४९ ॥
प्रार्थय त्वं वरं धीर यत्तुभ्यं रोचते तराम् ।
तेनोक्तं प्रार्थयिष्यामि तदा मे दीयतां विभो ॥ ५० ॥
अथैकदा समागत्य मुनिवृन्दैः समन्वितः ।
सुधीरकम्पनाचार्यो भव्यौघान्प्रतिबोधयन् ॥ ५१ ॥
संस्थितः पुरबाह्येसौ पौरास्तत्र महोत्सवैः ।
तान्वन्दितुं गताः सर्वे पूजाद्रव्यैः प्रमोदतः ॥ ५२ ॥
तदाकर्ण्य द्विजास्तेपि चक्रुश्चिन्तां स्वचेतसि ।
एतेषां भाक्तिको राजा भीत्वा मंत्रं विधाय च ॥ ५३ ॥
बलिः प्राह ततो भूपं दीयतां मे प्रभो वरम् ।
राज्यं सप्तदिनान्येव भवद्भिः सत्यसंयुतैः ॥ ५४ ॥
ततोसौ पद्मभूपालो वंचितस्तैः कुमंत्रिभिः ।
दत्वा राज्यं निजं तस्मै स्वयं वान्तःपुरे स्थितः ॥ ५५ ॥

तैस्तदा राज्यमादाय कपटेन शठद्विजैः ।
मुनीनां मारणार्थे च वृत्या संवेष्टय तान्पुनः ॥ ५६ ॥
कारयित्वा तृणैः काष्ठैः पापिष्ठैः मण्डपं ततः ।
वेदवाक्यैः समारब्धो यज्ञकः पशुघातकः ॥ ५७ ॥
तदा छागोद्भवैर्धूमै-रुत्थितैः खर्परादिभिः ।
पीडिताः मुनयस्तेपि सन्यासं द्विविधं दृढम् ॥ ५८ ॥
गृहीत्वा संस्थिताश्चित्ते स्मरन्तः परमात्मनः ।
शत्रुमित्रसमाः सर्वे निश्चला मेरुवत्तराम् ॥ ५९ ॥
मिथिलायामथ ज्ञानी श्रुतसागरचन्द्रवाक् ।
मुनीन्द्रो व्योम्नि नक्षत्रं श्रवणं श्रमणोत्तमः ॥ ६० ॥
कम्पमानं समालोक्यं हाहाकारं विधाय च ।
उपसर्गो मुनीन्द्राणां वर्तते महतां महान् ॥ ६१ ॥
इति प्राह तदाकर्ण्य पृष्टोसौ क्षुल्लकेन च ।
पुष्पदन्तेन भो देव कुत्र केषां गुरुर्जगौ ॥ ६२ ॥
हस्तिनागपुरेकम्प-नाचार्यादिमुनीशिनाम् ।
उपसर्गं कथं देव संक्षयं याति धीधन ॥ ६३ ॥
गुरुर्जगाद भो वत्स भूमिभूषणपर्वते ।
मुनिर्विष्णुकुमारोस्ति विक्रियर्द्धिप्रमण्डितः ॥ ६४ ॥
स तं निवारयत्येव मुनीनामुपसर्गकम् ।
तच्छ्रुत्वा क्षुल्लको गत्वा सर्वं तस्य मुनेर्जगौ ॥ ६५ ॥
ततो विष्णुकुमारेण विक्रियर्द्धिर्ममास्ति च ।
संचिन्त्येति परिक्षार्थं हस्तः स्वस्य प्रसारितः ॥ ६६ ॥
तदासौ भूधरं भित्वा समुद्रे पतितः करः ।
विक्रियर्द्धिं ततो ज्ञात्वा मुनिः सद्धर्मवत्सलः ॥ ६७ ॥

गत्वा नागपुरं पद्मं भूपतिं प्रति चोक्तवान् ।
अहो भ्रातस्त्वया कष्टं किमारब्धं मुनीशिनाम् ॥ ६८ ॥
अस्मत्कुले पुरा केन निर्मितं नैव चेदृशम् ।
मुनीनामुपसर्गं रे कथं कारयासि त्वकम् ॥ ६९ ॥
शिष्टानां पालनं दुष्ट-निग्रहं यः करोत्यहो ।
कथ्यते स महीनाथो न पुनर्मुनिघातकः ॥ ७० ॥
साधूनामत्र सन्तापो कष्टदो भवति ध्रुवम् ।
सुष्ठु तप्तं यथा तोयं दहत्यङ्गं न संशयः ॥ ७१ ॥
कुरु त्वं शान्तिमेतेषां यावत्ते नागतापदा ।
तदाकर्ण्य प्रभुः प्राह किं करोमि महामुने ॥ ७२ ॥
मया सप्त दिनान्येव स्वराज्यं बलिमंत्रिणे ।
दत्तं ततो भवान्नेव युक्तमुच्चैः करोतु च ॥ ७३ ॥
किं कथ्यते मया तत्र भवतां कार्यशालिनाम् ।
प्रोल्लसद्भास्करे भाति किं दीपेनाल्पतेजसा ॥ ७४ ॥
ततो विष्णुमुनिः सोपि विक्रियर्द्धिप्रभावतः ।
वामनब्राह्मणस्योच्चै-रूपमादाय लीलया ॥ ७५ ॥
कुर्वन्वेदध्वनिं गत्वा यज्ञस्थाने स्थितस्तदा ।
बलिस्तं वीक्ष्य सन्तुष्टः प्रोवाच वचनं शुभम् ॥ ७६ ॥
यत्तुभ्यं रोचते विप्र तन्मया दीयते वद ।
स प्राह वेदवेदाङ्ग-पारगो वामनो द्विजः ॥ ७७ ॥
देहि भो भूपते मह्यं भूमेः पादत्रयं मुदा ।
किं त्वया याचितं विप्र बहु प्रार्थय वाञ्छितम् ॥ ७८ ॥
लोकैः प्रेर्यमाणोपि याचते स्म तदेव सः ।
दानेनैतेन भो देव पूर्यतामिति साम्प्रतम् ॥ ७९ ॥

तदा बलिः प्रभुर्विप्र त्वं गृहाण निजेच्छया ।
भूमेः पादत्रयं चेति दत्तवांस्तत्करे जलम् ॥ ८० ॥
ततः कोपेन तेनोच्चै-रेकः पादः सुराचले ।
द्वितीयश्चरणो दत्तो मानुषोत्तरपर्वते ॥ ८१ ॥
तृतीयश्चरणश्चेति विना स्थानं न चालितः ।
आकाशे तु तदा क्षोभः सजातो भुवनत्रये ॥ ८२ ॥
कम्पिताः पर्वताः सर्वे ससमुद्राः सभूमयः ।
प्रापुः संघट्टनं व्योम्नि विमानाश्चकिताः सुराः ॥ ८३ ॥
क्षम्यतां क्षम्यतां देव भीत्वा चेति सुरासुराः ।
समागत्य बलिं बध्वा पूजयन्ति स्म तत्क्रमौ ॥ ८४ ॥
भक्त्या तदा मुनीन्द्राणामुपसर्गं विशिष्टधीः ॥
शीघ्रं निवारयामास मुनिर्विष्णुकुमारवाक् ॥ ८५ ॥
स पद्मोपि महाराजो भयादागत्य वेगतः ।
विष्णोर्मुनेस्तथा तेषां पतितश्चरणद्वये ॥ ८६ ॥
मंत्रिणश्चेति चत्वारो मुक्त्वा दुष्टाशयं तदा ।
विष्णोरकम्पनाचार्य-मुनीनां पादपद्मयोः ॥ ८७ ॥
नत्वा सद्भावतस्त्यक्त्वा कष्टं मिथ्यामतं द्रुतम् ।
संजाताः श्रावकाः सर्वे जैनधर्मपरायणाः ॥ ८८ ॥
तथा विष्णुकुमारस्य पादपूजार्थमद्भुतम् ।
दत्तं वीणात्रयं देवैर्लोकानां शर्मदायकम् ॥ ८९ ॥
एवं भव्यात्मना भक्त्या मुन्यादीनां सुखप्रदम् ।
वात्सल्यं सर्वथा कार्यं स्वर्गमोक्षसुखश्रिये ॥ ९० ॥

इत्थं श्रीजिनपादपङ्कजरतो धर्मानुरागान्वितः
कृत्वा श्रीमुनिपुंगवेषु नितरां वात्सल्यमुद्यन्मतिः ।

सम्प्राप्तः स्वपदं प्रमोदकलितः श्रीविष्णुनामा मुनि —
भूयान्मे भवसिन्धुतारणपरः सन्मोक्षसौख्यश्रिये ॥ ९१ ॥

इति कथाकोशे वात्सल्याङ्के विष्णुकुमारमुनेः कथा समाप्ता।

१२–श्रीवज्रकुमारमुनेः कथा।

प्रणम्य परमात्मानं श्रीजिनं त्रिजगद्गुरुम्।
वक्ष्ये प्रभावनाङ्गेहं कथां वज्रकुमारजाम् ॥ १ ॥
हस्तिनागपुरे रम्ये बलनाम्नो महीपतेः।
पुरोहितोभवत्तस्य गरुडाख्यो विचक्षणः ॥ २ ॥
तत्पुत्रः सोमदत्तोभून्नाना शास्त्रसरित्पतेः।
पारगः परमानन्द-दायकः सज्जनादिषु ॥ ३ ॥
अहिच्छत्रपुरं गत्वा त्वेकदासौ विशालधीः।
सुभूतिं मातुलं प्राह भो माम विनयान्वितः ॥ ४ ॥
राजानं दुर्मुखाख्यं मे दर्शय त्वं कृपापरः।
गर्वितेन प्रभुस्तेन दर्शितो नैव तस्य सः ॥ ५ ॥
ततोसौ गृहिलो भूत्वा सभायां भूपतेः स्वयम्।
गत्वाशीर्वचनं तस्मै दत्वा पुण्यप्रभावतः ॥ ६ ॥
नाना शास्त्रप्रवीणत्वं स्वं प्रकाश्यैकहेलया।
प्राप्तो मंत्रिपदं दिव्यं स्वशक्तिः शर्मदायिनी ॥ ७ ॥
तथाभूतं तमालोक्य सोमदत्तं स मातुलः।
सुभूतिर्विधिना तस्मै यज्ञदत्तां सुतां ददौ ॥ ८ ॥
एकदा यज्ञदत्ताया गर्भिण्याया हृदोऽभवत्।
आम्रपक्कफलास्वादे प्रावृषि स्त्रीस्वभावतः ॥ ९ ॥

तान्यालोकितुं विप्रो गतश्चाम्रवनं तदा ।
अकालेपि सुधीरोत्र किं करोति न साहसम् ॥ १० ॥
तत्रान्वेषयता तेन सहकारद्रुमेषु च ।
एकोह्याम्रतरुर्दृष्टः सुमित्रमुनिना श्रितः ॥ ११ ॥
नाना फलौघसम्पन्नो महद्भिः सेवितो महान् ।
शोभते स्म तरुः सोपि जैनधर्म इवापरः ॥ १२ ॥
प्रभावोयं मुनेरस्य द्विजो ज्ञात्वेति चेतसि ।
तान्यादाय फलान्युच्चैः प्रेषयामास योषितः ॥ १३ ॥
स्वयं स्थित्वा मुनेः पाद-मूलेसौ भक्तिनिर्भरः ।
नत्वा तं त्रिजगत्पूतं पृष्टवान्सोमदत्तवाक् ॥ १४ ॥
भो मुने करुणासिन्धो सारं किं भुवनत्रये ।
तदहं श्रोतुमिच्छामि श्रीमतां मुखपद्मतः ॥ १५ ॥
तच्छ्रुत्वा मुनिनाथोसौ सुमित्राख्योवदत्तराम् ।
श्रीमज्जिनेन्द्रचन्द्रोक्त-धर्म एव विचक्षण ॥ १६ ॥
सोपि वत्स द्विधा प्रोक्तः स्वर्गमोक्षसुखप्रदः ।
मुनिश्रावकभेदेन भवभ्रमणनाशकः ॥ १७ ॥
तत्राद्यो दशधा धर्मो मुनीनां गुणशालिनां ।
रत्नत्रयादिभिश्चैव जिनेन्द्रैः परिकीर्तितः ॥ १८ ॥
दानपूजादिभिः शील-प्रोषधैश्च शुभश्रिये ।
भवेत्परोपकाराद्यैः श्रावकाणां वृषोत्तमः ॥ १९ ॥
इत्यादिधर्मसद्भावं श्रुत्वा श्रीमुनिभाषितम् ।
महावैराग्यसम्पन्नो नत्वा तं मुनिनायकम् ॥ २० ॥
दीक्षामादाय जैनेन्द्रीं सर्वपापप्रणाशिनीम् ॥
आगमाम्भोधिसत्पारं प्राप्तोसौ गुरुभक्तितः ॥ २१ ॥

ततो नाभिगिरिं गत्वा सोमदत्तो महामुनिः ।
स्थित्वा तापनयोगेन सद्ध्याने संश्रितः सुधीः ॥ २२ ॥
अथातो यज्ञदत्ता सा ब्राह्मणी सुषुवे सुतम् ।
दिव्यं शर्मांकरं पूज्यं सुकाव्यं वा सतां मतिः ॥ २३ ॥
एकदा सा समाकर्ण्य भर्तृवृत्तान्तमद्भुतम् ।
बन्धूनामग्रतो गत्वा जगादाश्रुविलोचना ॥ २४ ॥
बन्धुवर्यैः समं गत्वा ततो नाभिगिरिं द्रुतम् ।
दृष्ट्वा तापनयोगेन संस्थितं मुनिसत्तमम् ॥ २५ ॥
महाकोपेन सन्तप्ता यज्ञदत्ता जगाद च ।
रे रे दुष्ट त्वया कष्टं परिणीता कथं यतः ॥ २६ ॥
मां विमुच्य तपःप्रीत्या संस्थितोसि शिलोच्चये ।
अतस्ते त्वं गृहाणेमं पुत्रं पालय साम्प्रतम् ॥ २७ ॥
इत्युक्त्वा निष्ठुरं वाक्यं तं पुत्रं निर्दयाशया ।
धृत्वा तत्पादयोरग्रे कोपतः स्वगृहं गता ॥ २८ ॥
सिंहव्याघ्रसमाकीर्णे पर्वते तत्र निर्दया ।
त्यक्त्वा बालं गता सेत्थं किं न कुर्वन्ति योषितः ॥ २९ ॥
अत्रान्तरेमरावत्या नगर्याश्च खगाधिपः ।
श्रीदिवाकरदेवाख्यः कुटुम्बकलहे सति ॥ ३० ॥
स पुरंदरदेवेन लघुभ्रात्रा महायुधि ।
राज्यान्निर्घाटितो ज्येष्ठः सकलत्रो विषण्णधीः ॥ ३१ ॥
ततो विमानमारुह्य जैनीं यात्रां सुखप्रदाम् ।
नाना तीर्थेषु संकर्तुं निर्गतो दुर्गतिच्छिदम् ॥ ३२ ॥
पर्यटंश्च नभोभागे नाभिपर्वतसंस्थितम् ।
दृष्ट्वा तं मुनिमायातो वन्दितुं भक्तिनिर्भरः ॥ ३३ ॥

तत्र बालं विलोक्योच्चैः प्रस्फुरत्कान्तिमद्भुतम् ।
मुनीन्द्रपादपद्माग्रे विकसन्मुखपङ्कजम् ॥ ३४ ॥
ज्ञात्वा तं पुण्यसंयुक्तं समाहूय प्रहर्षतः ।
दत्तवान्निजभार्यायै गृहाणेति सुतं प्रिये ॥ ३५ ॥
संविलोक्य करौ तस्य वज्रचिह्नादिशोभितौ ।
नाम्ना वज्रकुमारोय-मित्युक्त्वा तौ गृहं गतौ ॥ ३६ ॥
स्वमात्रापि विमुक्तोसौ लालितः खेचरस्त्रिया ।
प्रकृष्टपूर्वपुण्यानां न हि कष्टं जगत्त्रये ॥ ३७ ॥
तथासौ स्वगुणैः सार्द्धं वृद्धिं सम्प्राप्तवान्सुधीः ।
कुर्वन्सर्वजनानन्दं द्वितीयेन्दुरिवामलः ॥ ३८ ॥
कनकाख्यपुरे राजा नाम्ना विमलवाहनः ।
स बालस्य भवत्येव तस्य कृत्रिममातुलः ॥ ३९ ॥
तत्समीपे कुमारोसौ नाना शास्त्रमहार्णवम् ।
तरति स्म यथा सर्वे खेचरा विस्मयं गताः ॥ ४० ॥
अथैकदा खगाधीशः सुधीर्गरुडवेगवाक् ।
तद्भार्याङ्गवती नाम्नी सती तद्गुणमण्डिता ॥ ४१ ॥
तयोः पवनवेगाख्या पुत्री सद्रूपशालिनी ।
हीमन्तपर्वते पूते विद्यां प्रज्ञप्तिमद्भुताम् ॥ ४२ ॥
साधयन्ती स्थिता यावद्बदर्याः कण्टकेन च ।
पवनान्दोलितेनोच्चैर्विद्धा सा लोचने सती ॥ ४३ ॥
पीडया चलच्चित्तायास्तस्या विद्या न सिद्ध्यति ।
पुण्याद्वज्रकुमारोसौ लीलया तत्र चागतः ॥ ४४ ॥
तां विलोक्य तथाभूतां लोचनाच्चतुरोत्तमः ।
दूरीचकार यत्नेन कण्टकं दुर्जनोपमम् ॥ ४५ ॥

ततस्तस्यास्तरां स्वस्थ-चित्ताया मंत्रयोगतः ।
सिद्धा प्रज्ञप्तिका विद्या कार्यकोटिविधायिनी ॥ ४६ ॥
सा जगाद ततः कन्या त्वत्प्रसादेन मे ध्रुवम् ।
सिद्धा विद्येति भो धीर परमानन्ददायिनी ॥ ४७ ॥
अतस्त्वमेव मे भर्त्ता कार्यसिद्धिविधायकः ।
नान्यः परो नरः कोपि निर्गुणः सगुणोऽथवा ॥ ४८ ॥
ततो गरुडवेगोसौ तत्पिता विधिपूर्वकम् ।
तस्मै वज्रकुमाराय तां सुतां दत्तवान्मुदा ॥ ४९ ॥
अथ वज्रकुमारोसौ तां विद्यां स्वप्रियो द्रुतम् ।
समादाय महासैन्यं विधाय परमादरात् ॥ ५० ॥
श्रीदिवाकरदेवेन समं गत्वामरावतीम् ।
संग्रामेण ततो जित्वा तं पुरंदरदेवकम् ॥ ५१ ॥
तं दिवाकरदेवं च धर्मतातं महोत्सवैः ।
तद्राज्ये स्थापयामास सुपुत्रः कुलदीपकः ॥ ५२ ॥
एकदा भूपतेः पत्नी जयश्रीः प्राह कोपतः ।
स्वपुत्रराज्यसन्देहदाष्ट्या तन्मान्यतां तराम् ॥ ५३ ॥
अन्येन जनितश्चान्यं संतापयति दुष्टधीः ।
कुपुत्रोसौ महाकष्टं स्त्रीबुद्धिर्नैव निश्चला ॥ ५४ ॥
तदा वज्रकुमारोसौ श्रुत्वा मातुः कटुश्रुतिम् ।
प्रोवाच वचनं तातं प्रतीत्थं भो खगेश्वर ॥ ५५ ॥
अहं कस्य सुतो देव तदाकर्ण्य प्रभुर्जगौ ।
किं भो पुत्र मतिभ्रंसोभवत्ते येन साम्प्रतम् ॥ ५६ ॥
महादुःखप्रदं वाक्यं वदस्येव मनोहरम् ।
सोपि प्राह सुधीस्तात वद त्वं सत्यमेव च ॥ ५७ ॥

अन्यथा भोजनादौ मे प्रवृत्तिर्नैव भूपते।
सतां चित्ते यदा यातं तत्कथं केन वार्यते॥ ५८ ॥
विद्याधरप्रभुः प्राह ततो वृत्तान्तमादितः।
सत्यमेवाग्रहेणात्र शक्यते छादितुं न हि॥ ५९ ॥
तं निशम्य कुमारोसौ स्ववृत्तान्तं विरक्तवान्।
ततौ विमानमारुह्य वन्दितुं तं मुनीश्वरम्॥ ६० ॥
तातादिबन्धुभिः सार्द्धं मथुरानिकटस्थिताम्।
क्षत्रियाख्यगुहां प्राप्तो यत्रास्ते स महामुनिः॥ ६१ ॥
इन्द्रचन्द्रनरेन्द्राद्यैः समर्चितपदद्वयम्।
सोमदत्तमुनि दृष्ट्वा सन्तुष्टास्ते स्वचेतसि॥ ६२ ॥
त्रिः परीत्य समभ्यर्च्य नत्वा तं भक्तितो मुनिम्।
संस्थितेषु सुखं तत्र सर्वलोकेषु लीलया॥ ६३ ॥
सोमदत्तगुरोरग्रे महाधर्मानुरागतः।
स दिवाकरदेवश्च स्ववृत्तान्तं पुनर्जगौ॥ ६४ ॥
तदा वज्रकुमारेण प्रोक्तं भो तात शुद्धधीः।
आदेशं देहि येनाहं करोमि सुतपो ध्रुवम्। ६५ ॥
खगेशः प्राह भो पुत्र त्वत्सहायेन साम्प्रतम्।
युक्तं मेत्र तप कर्तुं त्वं गृहाणेति मे श्रियम्॥ ६६ ॥
इत्यादिमधुरैर्वाक्यै-र्निषिद्धोपि महीभुजा।
युक्त्या सम्बोध्य तानुच्चै-र्मुनिर्जातः स धीरधीः॥ ६७ ॥
तपो धृत्वा कुमारोसौ कन्दर्पकरिकेसरी।
श्रीमज्जैनमताम्भोधौ जातः पूर्णेन्दुरद्भुतम्॥ ६८ ॥
अत्रान्तरे कथां वक्ष्ये शृण्वन्तु सुधियो जनाः॥
पूतिगन्धाभिधो राजा मथुरायां प्रवर्त्तते॥ ६९ ॥

तस्योर्विला महाराज्ञी सम्यग्दृष्टिशिरोमणिः ।
नित्यं श्रीमज्जिनेन्द्राणां चरणार्चनकोविदा ॥ ७० ॥
धर्मप्रभावनायां च संसक्ता श्रीजिनेशिनाम् ।
नन्दीश्वरमहापर्व-दिनान्यष्टौ प्रमोदतः ॥ ७१ ॥
वर्षं प्रति त्रिवारांश्च महासंघेन संयुता ।
श्रीजिनेन्द्ररथोत्साहं कारयत्येत्र शर्मदम् ॥ ७२ ॥
तत्रैव नगरे श्रेष्ठी जातः सागरदत्तवाक् ।
भार्या समुद्रदत्ताख्या तयोः पुत्री बभूव च ॥ ७३ ॥
पापतः सा दरिद्राख्या दुःखदारिद्र्यकारिणी ।
मृते सागरदत्ताख्ये बन्धुवर्गे क्षयं गते ॥ ७४ ॥
दरिद्रा जीविता कष्टं परोच्छिष्टाऽशनैरपि ।
दानपूजागुणैः हीनः प्राणी स्याद्दुःखभाजनम् ॥ ७५ ॥
तदा तत्पुरमायातौ चर्यार्थं मुनिनायकौ ।
नन्दनाख्यो मुनिर्ज्येष्ठो द्वितीयश्चाभिनन्दनः ॥ ७६ ॥
तामुच्छिष्टाशनं बालां भक्षयन्तीं विलोक्य च ।
लघुः प्राह मुनिज्येष्ठं हासौ कष्टेन जीवति ॥ ७७ ॥
इत्याकर्ण्य मुनीन्द्रोसौ नन्दनो ज्ञानलोचनः ।
अभिनन्दननामानं प्रोवाच मधुरं वचः ॥ ७८ ॥
अहो कन्या दरिद्रासौ पूतिगन्धमहीपतेः ।
अस्य पट्टमहाराज्ञी भविष्यति सुवल्लभा ॥ ७९ ॥
तदाकर्ण्य च भिक्षार्थं भ्रमता तत्र पत्तने ।
धर्मश्रीवन्दकेनोच्चै-र्नान्यथा मुनिभाषितम् ॥ ८० ॥
संचिन्त्येति दरिद्रासौ नाना मृष्टाशनादिभिः ।
नीत्वा शीघ्रं निजस्थानं पोषिता बहुयत्नतः ॥ ८१ ॥

एकदा यौवनारम्भे चैत्रमासे स्वलीलया ।
विलोक्यान्दोलयन्तीं तां दैवयोगान्महीपतिः ॥ ८२ ॥
कामान्धः पूतिगन्धोसौ तद्रूपासक्तमानसः ।
मांत्रिणं प्रेषयामास तदर्थं वन्दिकान्तिकम् ॥ ८३ ॥
गत्वा ते मंत्रिणः प्राहुर्भो वन्दक महीभुजे ।
दत्वा कन्यामिमां पूतां सुखीभव धनादिभिः ॥ ८४ ॥
तेनोक्तं बौद्धधर्मं मे करोति यदि भूपतिः ।
तदासौ दीयते कन्या मया तस्मै गुणोज्वला ॥ ८५ ॥
तत्स्वीकृत्य ततो भूपो दरिद्रां परिणीतवान् ।
कामी कामाग्निसन्तप्तः किं करोति न पातकम् ॥ ८६ ॥
दरिद्रा बुद्धदासीति स्वं प्रकाश्याभिधानकम् ।
प्राप्य राज्ञीपद बौद्ध-कुधर्मे तत्पराभवत् ॥ ८७ ॥
युक्तं श्रीमज्जिनेन्द्राणां धर्मः शर्मकरो भुवि ।
प्राप्यते नाल्पपुण्यैश्च निधानं वा भवान्धकैः ॥ ८८ ॥
अथ श्रीफाल्गुणे मासि नन्दीश्वरमहोत्सवे ।
महापूजाविधाने च रथं काञ्चननिर्मितम् ॥ ८९ ॥
लसन्तं पट्टकूलाद्यैः किंकिणीजालशोभितम् ।
नाना रत्नाञ्चितं चारु-छत्रत्रयविराजितम् ॥ ९० ॥
घण्टाटंकारसंयुक्तं वीज्यमानं सुचामरैः ।
सनाथं जिनबिम्बेन पूजितं सज्जनोत्तकरैः ॥ ९१ ॥
प्रोल्लसत्पुष्पमालाभिः सुगन्धीकृतदिङ्मुखम् ।
इत्यादिबहुशोभाढ्यमुर्विलाया विलोक्य तम् ॥ ९२ ॥
बुद्धदासी नृपं प्राह क्षोभं गत्वा स्वमानसे ।
भो नरेन्द्र रथो मेत्र पूर्वं भ्रमतु पत्तने ॥ ९३ ॥

तदाकर्ण्य तदासक्तो नृपः प्राह भवत्विति ।
मोहान्धा नैव जानन्ति गोक्षीरार्कपयोन्तरम् ॥ ९४ ॥
उर्विला च महाराज्ञी जिनपादाब्जयो रता ।
पत्तने प्रथमं मे त्रै यदा भ्रमति सद्रथः ॥ ९५ ॥
तदाहारप्रवृत्तिर्मे प्रतिज्ञामिति मानसे ।
कृत्वा शीघ्रं तदा गत्वा क्षत्रियाख्यां गुहां सती ॥ ९६ ॥
सोमदत्तमुनिं नत्वा भक्तितो धर्मवत्सला ।
तथा वज्रकुमाराख्यं प्रणम्य मुनिसत्तमम ॥ ९७ ॥
अहो मुने जिनेन्द्राणां सद्धर्माम्बुधिचन्द्रमाः ।
त्वमेव शरणं मेस्ति मिथ्यात्वध्वान्तभास्करः ॥ ९८ ॥
इति स्तुत्वा महाभक्त्या जगाद निजवृत्तकम् ।
संस्थिता तत्पदांभोज-मूले यावद्गुणोज्वला ॥ ९९ ॥
तौ दिवाकरदेवाद्यास्तदा विद्याधरेशिनः ।
न वन्दितुं समायाता मुनीन्द्रौ पुण्यपाकतः ॥ १०० ॥
तदा वज्रकुमारेण मुनीन्द्रेण लसद्धिया ।
प्रोक्तं भो भूपते शीघ्रं भवद्भिर्धर्मवत्सलैः ॥ १०१ ॥
उर्विलाया महाराज्ञ्याः सम्यग्दृष्टिशिरोमणेः ।
यात्रा रथस्य जैनेंद्री कर्त्तव्या परमादरात् ॥ १०२ ॥
तच्छ्रुत्वा ते मुनेर्वाक्यं सर्वविद्याधरा द्रुतम् ।
तौ प्रणम्य मुनी भक्त्या सम्प्राप्ता मथुरापुरीम् ॥ १०३ ॥
स्वयं ते श्रीजिनेन्द्राणां धर्मकर्मपरायणाः ।
किं पुनः प्रेरितास्तेन मुनीन्द्रेण सुकर्मणि ॥ १०४ ॥
तत्र कोपेन ते प्रोच्चैर्बुद्धदास्या रथं भटान् ।
चूर्णीकृत्य समं तस्या महागर्वेण वेगतः ॥ १०५ ॥

उर्विलाया महादेव्या जिनधर्मातचेतसः ।
संचक्रे परमानन्दा-द्रथयात्रामहोत्सवम् ॥ १०६ ॥
नदत्सु सर्ववादित्र-प्रकारेषु समंततः ।
स्तुवत्सु भव्यलोकेषु चारणेषु पठत्सु च ॥ १०७ ॥
समन्ताज्जयघोषेषु पुष्पवृष्टियुतेषु च ।
नाना नृत्यविनोदेषु कामिनीगीतहारिषु ॥ १०८ ॥
दीयमानेषु दानेषु प्रोल्लसत्प्रमदेषु च ।
अनेकभव्यलोकानां वर्द्धमानेषु सुदृष्टिषु ॥ १०९ ॥
जिनेन्द्रप्रतिमोपेतः सर्वसंघैरलंकृतः ।
संचचाल महाभूत्या रथः पूर्णमनोरथः ॥ ११० ॥
उर्विलाया महादेव्याः सर्वेषां भव्यदेहिनाम् ।
संजातः परमानन्दः स केनात्र प्रवर्ण्यते ॥ १११ ॥
जैनधर्मस्य ते सर्वे संविलोक्य प्रभावनाम् ।
राजा पूतिमुखो भक्त्या बुद्धदासी तथापरे ॥ ११२ ॥
त्यक्त्वा मिथ्यामतं शीघ्रं वान्तिवद्दुःखकारणम् ।
जैनधर्मे जगत्पूज्ये संजाता नितरां रताः ॥ ११३ ॥
एवं वज्रकुमारोसौ मुनीन्द्रो धर्मवत्सलः ।
कारयामास संप्रीत्या जैनधर्मप्रभावनाम् ॥ ११४ ॥
अन्यैश्चापि महाभव्यैः स्वर्गमोक्षप्रदायिनी ।
प्रभावना जिनेन्द्रोक्ते धर्मे कार्या जगद्धिता ॥ ११५ ॥
नाना यात्राप्रतिष्ठाभि-र्गरिष्ठाभिर्विशिष्टधीः ।
जैनशासनमुद्दिश्य यः करोति प्रभावनाम् ॥ ११६ ॥
धर्मानुरागतो धीमान्सम्यग्दृष्टिः शिरोमणिः ।
स भवेत्त्रिजगत्पूज्यः स्वर्गमोक्षसुखाधिपः ॥ ११७ ॥

स श्रीवज्रकुमारोत्र जिनधर्मे सुवत्सलः ।
नित्यं जैनमते कुर्यान्मतिं मे मुनिनायकः ॥ ११८ ॥

गच्छे श्रीमति मूलसंघतिलके श्रीशारदायाः शुभे
श्रीभट्टारकमल्लिभूषणगुरुः सूरिः श्रुताब्धिः सुधीः ।
सम्यग्दर्शनबोधवृत्तविलसद्रत्नाकरो निर्मलो
दद्यान्मे वरमंगलानि नितरां भक्त्या समाराधितः ॥ ११९ ॥

इति कथाकोशे प्रभावनाङ्गे वज्रकुमारमुनेः कथा समाप्ता ।

१४–नागदत्तमुनेः कथा ।

नत्वा पंच गुरून्भक्त्या पंचमीगतिनायकान् ।
नागदत्तमुनेश्चारु चरित्रं रचयाम्यहम् ॥ १ ॥
देशेत्र मगधे ख्याते रम्ये राजगृहे पुरे ।
प्रजापालो महाराजः प्रजापालनतत्परः ॥ २ ॥
धार्मिको न्यायशास्त्रज्ञो जिनभक्तिपरायणः ।
तद्राज्ञी प्रियधर्माख्या दानपूजाप्रसन्नधीः ॥ ३ ॥
तयोर्बभूवतुः पुत्रौ विख्यातौ गुणशालिनौ ।
ज्येष्ठोसौ प्रियधर्माख्यो द्वितीयः प्रियमित्रवाक् ॥ ४ ॥
एकदा राजपुत्रौ तौ दीक्षां जैनीं समाश्रितौ ।
तपः कृत्वाच्युते स्वर्गे देवौ जातौ महर्द्धिकौ ॥ ५ ॥
ज्ञात्वा पूर्वभवं तत्र प्रशस्य जिनशासनम् ।
कुर्वाणौ जैनसद्भक्तिं संस्थितौ सुखतश्च तौ ॥ ६ ॥
धर्मानुरागतस्तत्र प्रतिज्ञेति तयोरभूत् ।
आवयोर्योर्द्वयोर्मध्ये पूर्वं याति नृजन्मताम् ॥ ७ ॥

स्वर्गस्थितेन देवेन स सम्बोध्य जिनेशिनः ।
दीक्षां संग्राहितव्यश्च भवभ्रमणनाशिनीम् ॥ ८ ॥
नगर्यामुज्जयिन्यां च नागधर्मो महीपतिः ।
नागदत्ता महाराज्ञी रूपलावण्यमण्डिता ॥ ९ ॥
प्रियदत्तसुरस्तस्यां स्वर्गादागत्य शुद्धधीः ।
नागदत्तः सुतो जातः नागक्रीडाविचक्षणः ॥ १० ॥
एकदा प्रियधर्मोसौ देवो वाचातिनिश्चलः ।
भूत्वा गारुडिको धृत्वा सर्पयुग्मं करण्डके ॥ ११ ॥
उज्जयिन्यां समागत्य तस्य सम्बोधनाय च ।
सर्पक्रीडाविधौ चंचु-रहं चेति परिभ्रमन् ॥ १२ ॥
तदासौ नागदत्तेन राजपुत्रेण गर्विणा ।
धृतः प्रोक्तं च भो नाग-पालक प्रस्फुरद्विषम् ॥ १३ ॥
त्वदीयं सर्पकं मुञ्च तेन क्रीडां करोम्यहम् ।
तदा गारुडिकः प्राह राजपुत्रैः समं मया ॥ १४ ॥
विवादः क्रियते नैव रुष्टो राजा यदि ध्रुवम् ।
तदा मां मारयत्येव समाकर्ण्य नृपात्मजः ॥ १५ ॥
नीत्वा तं भूपतेरग्रे दापयित्वाभयं वचः ।
एकं भुजंगमं तस्य क्रीडया जयति स्म सः ॥ १६ ॥
ततो हृष्टेन तेनोक्तं नागदत्तेन तं प्रति ।
मुञ्च मुञ्च द्वितीयं च सर्पं भो मन्त्रवादिक ॥ १७ ॥
तेनोक्तं देव सर्पोयं महादुष्टः प्रवर्तते ।
दैवात्खादति चेदस्य प्रतीकारो न विद्यते ॥ १८ ॥
नागदत्तस्ततो रुष्टा वराकोयं करोति किम् ।
मंत्रतंत्रप्रवीणस्य ममेति वचनं जगौ ॥ १९ ॥

ततस्तेन नृपादींश्च कृत्वा तान्साक्षिणः पुनः ।
विमुक्तः कालसर्पश्च तेनासौ भक्षितः पुमान् ॥ २० ॥
तदा तद्विषमाहात्म्यान्नागदत्तो महीतले ।
पपात निश्चलो भूत्वा मोहान्धो वा भवाम्बुधौ ॥ २१ ॥
राज्ञाप्याकारिताः सर्वे तदा ते मन्त्रवादिनः ।
तैरुक्तं कालदष्टोयं भो स्वामिन्नैव जीवति ॥ २२ ॥
महाचिन्तातुरेणोच्चै-र्नागधर्ममहीभुजा ।
अहो वादिन्यदि त्वं च करोष्येतं सचेतनः ॥ २३ ॥
अर्धराज्यं तदा तुभ्यं दीयतेत्र मया ध्रुवम् ।
इत्युक्त्वा तेन तस्यैव स्वपुत्रोसौ समर्पितः ॥ २४ ॥
स वादी प्राह भो नाथ कालसर्पेण भक्षितः ।
जीवत्यत्र यदा जैनीं दीक्षां गृह्णाति निर्मलाम् ॥ २५ ॥
भूत्वा सचेतनश्चेति ममादेशोस्ति भूपते ।
एवमस्त्विति भूभर्त्ता संजगाद प्रमोदतः ॥ २६ ॥
तदा चोत्थापयामास मंत्रवादी नृपात्मजम् ।
मिथ्यामार्गविपक्रान्तं प्राणिनां वा गुरुर्महान् ॥ २७ ॥
सावधानस्ततो भूत्वा नागदत्तो विचक्षणः ।
श्रुत्वा नृपादितः सर्वा तां प्रतिज्ञां प्रसन्नधीः ॥ २८ ॥
मुनेर्यमधरस्योच्चैः पादमूले सुभक्तितः ।
दीक्षां जग्राह जैनेन्द्रीं सुरेन्द्रैः परिपूजिताम् ॥ २९ ॥
प्रियधर्मचरो देवः प्रकटीभूय भक्तिभाक् ।
नत्वा तं पूर्ववृत्तान्तं कथयित्वा दिवं गतः ॥ ३० ॥
ततः परमवैराग्यान्नागदत्तो मुनीश्वरः ।
विशुद्धचरणोपेतो जिनकल्पी बभूव च ॥ ३१ ॥

सुधीः श्रीमज्जिनेन्द्राणां नाना तीर्थेषु शर्मदाम् ।
यात्रां जिनेन्द्रसद्भक्तिं कुर्वाणः परया मुदा ॥ ३२ ॥
एकदासौ महाटव्या-मागच्छन्मुनिसत्तमः ।
सूरदत्ताश्रितैश्चोरै रुद्धमार्गो दुराशयैः ॥ ३३ ॥
अस्मानसौ मुनिर्गत्वा लोकानां कथयिष्यति ।
भीत्वेति धर्त्तुमारब्धो महालुण्टाकपण्डितैः ॥ ३४ ॥
सूरदत्तस्तत प्राह चोराणामग्रणीर्महान् ।
अहो परमचारित्रो वीतरागोयमद्भुतम् ॥ ३५ ॥
पश्यन्नपि प्रभुर्धीमान्नैव पश्यति किंचन ।
न किंचित्कथयिष्यत्येष केषांचिद्धीरमानसः ॥ ३६ ॥
अतोसौ मुच्यतां शीघ्रं मा भयं कुरुत ध्रुवम् ।
तदाकर्ण्य भटैस्तैश्च विमुक्तो मुनिनायकः ॥ ३७ ॥
अत्रान्तरे मुनेस्तस्य माता या नागदत्तिका ।
नागश्रियं निजां पुत्रीं समादाय विभूतिभिः ॥ ३८ ॥
वत्सदेशेत्र कोशाम्ब्यां जिनदत्तमहीपतेः ।
पुत्राय जिनदत्ताया जिनपालाय धीमते ॥ ३९ ॥
तां दातुं बहुभिः सार-सम्पदाभिः समन्विता ।
सा गच्छन्ती तदामार्गे सुजनैः परिमण्डिताः ॥ ४० ॥
सम्मुखं नागदत्तं तं मुनीन्द्रं वीक्ष्य भक्तितः ।
नत्वा प्राह मुने मार्गो विशुद्धोस्ति नवेति च ॥ ४१ ॥
मौनं कृत्वा मुनिः सोपि निर्गतो मोहवर्जितः ।
शत्रुमित्रसमानश्च महाचारित्रमण्डितः ॥ ४२ ॥
नागदत्ता तथा चोरैर्धृत्वा सर्वधनादिकम् ।
गृहीत्वा सूरदत्तस्य सपुत्री सा समर्पिता ॥ ४३ ॥

तदा तस्करनाथोसौ सूरदत्तो जगाद च ।
चोराणमग्रतः किं भो भवद्भिः सम्बिलोकितम् ॥ ४४ ॥
औदासीन्यं मुनीन्द्रस्य निस्पृहस्यास्य सर्वथा ।
एतया वन्दितश्चापि पृष्टश्चापि सुभक्तितः ॥ ४५ ॥
एतेषां भाक्तिकानां च नास्मद्वार्त्तौ जगौ मुनिः ।
धीरो वीरोतिगंभीरो जिनतत्वविदाम्वरः ॥ ४६ ॥
इत्याकर्ण्य ततः प्राह नागदत्ता प्रकोपतः ।
देहि भो सूरदत्त त्वं छुरिकामतिदारुणाम् ॥ ४७ ॥
कुक्षिं विदारयामीति यत्रायं नवमासकान् ।
निष्ठुरः स्थापितः कष्टैः कुपुत्रो मोहवर्जितः ॥ ४८ ॥
तच्छ्रुत्वा सूरदत्तोसौ महावैराग्यमाप्तवान् ।
या माता मुनिनाथस्य सा त्वं माता ममापि च ॥ ४९ ॥
इत्युक्त्वा तां प्रणम्योच्चैर्दत्वा सर्वधनं पुनः ।
संविसर्ज्य तथागत्य सूराणामग्रणीर्द्रुतम् ॥ ५० ॥
नागदत्तमुनेः पाद-पद्मद्वेतं प्रणम्य च ।
स्तुत्वा तं परया प्रीत्या मुनीन्द्रं गुणशालिनम् ॥ ५१ ॥
दीक्षामादाय जैनेन्द्रीं तत्समीपे सुखप्रदाम् ।
क्रमात्सद्दर्शनज्ञान-चारित्रैर्जिनभाषितैः ॥ ५२ ॥
घातिकर्मक्षयं कृत्वा लोकालोकप्रकाशकम् ।
केवलज्ञानमुत्पाद्य देवेन्द्राद्यैः प्रपूजितः ॥ ५३ ॥
सम्बोध्य सकलान्भव्यान्स्वर्गमोक्षप्रदायकः ।
शेषकर्मक्षयं कृत्वा प्राप्तवान्मोक्षमक्षयम् ॥ ५४ ॥

सकलगुणसमुद्रः सर्वदेवेन्द्रवन्द्य—
त्रिभुवनजननेत्रोत्कृष्टनीलोत्पलेन्दुः ।

सृजतु मम शिवानि श्रीजिनः सूरदत्तो
भवतु च भवशान्त्यै नागदत्तो मुनीन्द्रः ॥ ५५ ॥

इति कथाकोशे नागदत्तमुनेः कथा समाप्ता ।

१५–कुसङ्गोद्भवदोषस्य कथा ।

श्रीसर्वज्ञं नमस्कृत्य सर्वसत्वहितप्रदम् ।
वक्ष्ये दुस्सङ्गदोषस्य कथां दुस्सङ्गहानये ॥ १ ॥
वत्सदेशेत्र विख्याते कोशाम्बीपत्तने शुभे ।
राजाभूद्धनपालाख्यो दुष्टानां मानमर्दकः ॥ २ ॥
चतुर्वेदपुराणादि-सर्वशास्त्रविचक्षणः ।
पुरोहितो भवत्तस्य शिवभूतिर्द्विजोत्तमः ॥ ३ ॥
तत्रैव कल्पपालश्च पूर्णचन्द्रो धनैर्युतः ।
मणिभद्रा प्रिया तस्य सुमित्राख्या सुता भवत् ॥ ४ ॥
कदाचित्पूर्णचन्द्रोसौ सुमित्राया विवाहके ।
भोजयित्वाखिलं लोकं युक्तितो वरभोजनैः ॥ ५ ॥
आमंत्रितश्च मित्रत्वाच्छिवभूतिः पुरोहितः ।
तेनोक्तं मित्र शूद्रान्न-मस्माकं नैव कल्पते ॥ ६ ॥
कल्पपालः पुनः प्राह पवित्रोद्यानके सुधीः ।
निष्पादितं महाविप्रैर्भोजनं क्रियतामिति ॥ ७ ॥
एवमस्त्विति तेनोक्तं ब्राह्मणेन तदाग्रहात् ।
तद्दानं हि प्रधानं स्याल्लोके यद्विनयान्वितम् ॥ ८ ॥
ततोसौ पूर्णचन्द्रश्च विप्रहस्तेन भोजनम् ।
उद्याने कारयामास रसैः षड्भिः समन्वितम् ॥ ९ ॥

तत्रैकतो वने पूर्ण-चन्द्रं तं बन्धुभिर्युतम् ।
अन्यपार्श्वे द्विजं तं च पिबन्तं दुग्धशर्कराम् ॥ १० ॥
कैश्चिल्लोकैः समालोक्य धनपालमहीपतेः ।
प्रोक्तं देव कृतं मद्य-पानं ते शिवभूतिना ॥ ११ ॥
इत्याकर्ण्य महीनाथस्तमाहूय द्विजोत्तमम् ।
पृष्टवांश्च द्विजः प्राह कृतं नैव मया प्रभो ॥ १२ ॥
परीक्षार्थं ततो राज्ञा शिवभूतिः पुरोहितः ।
कारितो वमनं विप्रो वेदवेदाङ्गपारगः ॥ १३ ॥
स्वभावतोतिदुर्गन्धे कृते तस्मिंश्च वान्तिके ।
महाकोपेन सन्तप्तो धनपालो धराधिपः ॥ १४ ॥
निर्भर्त्स्य निष्ठुरैर्वाक्यैः शिवभूतिं सुकष्टतः ।
देशान्निर्घाटयामास कुसङ्गः कष्टदो ध्रुवम् ॥ १५ ॥
अतो भव्यैः परित्यज्य कुसुङ्गं सर्वनिन्दितम् ।
सङ्गतिः सुजनानां च कर्त्तव्या परमादरात् ॥ १६ ॥

श्रीमज्जैनपदाब्जयुग्मरसिकैर्भव्यालिभिः साधुभिः
कर्तव्या सह सङ्गतिः सुनितरां त्यक्त्वा कुसगं बुधैः ।
सम्मानं धनधान्यमुन्नतिपदं प्रीतिं सतां सर्वदा
या लोके च करोति सङ्गतिरसौ सा मे क्रियान्मङ्गलम् ॥ १७ ॥

इति कथाकोशे कुसुङ्गोद्भवदोषस्य कथा समाप्ता ।

१६–पवित्रहृदयबालकस्य कथा ।

बालो विलोक्यते यादृक्तादृशं वदति ध्रुवम् ।
नत्वा जिनं प्रवक्ष्यामि तत्कथां बुद्धये नृणाम् ॥ १ ॥

कोशाम्बीनगरे राजा जयपालो विचक्षणः ।
श्रेष्ठी सागरदत्ताख्यो धनाढ्यो धर्मवत्सलः ॥ २ ॥
भार्या सागरदत्ताभूत्तयोः पुत्रो बभूव च ।
नाम्ना समुद्रदत्तोसौ रूपलावण्यमण्डितः ॥ ३ ॥
तत्रैव नगरे जातो गोपायनवणिक्कुधीः ।
सप्तव्यसनसंसक्तः पापतो धनवर्जितः ॥ ४ ॥
तस्य सोमाभवद्भार्या तयोः पुत्रश्च सोमकः ।
संजातो वत्सरैः कैश्चित्क्रमेण प्रौढबालकः ॥ ५ ॥
तौ द्वौ स्वलीलया बालौ बालक्रीडां परस्परम् ।
नित्यं समुददत्ताख्य-सोमकौ कुरुतः स्म च ॥ ६ ॥
एकदा धनलोभेन पापी गोपायनो वणिक् ।
बालं समुद्रदत्ताख्यं सर्वाभरणभूषितम् ॥ ७ ॥
पश्यतः सोमकस्याग्रे मारयित्वा स्वगेहके ।
गृहीत्वाभरणान्याशु गर्त्तायां क्षिप्तवान्कुधीः ॥ ८ ॥
तदा सागरदत्ताद्यैस्तत्कुटुम्बैः सुदुःखितैः ।
कष्टतोपि न दृष्टोसौ पुण्यहीने यथा सुखम् ॥ ९ ॥
ततः पुत्रमपश्यन्ती सती सागरदत्तिका ।
क्व रे समुद्रदत्तोसौ सोमकं प्रति संजगौ ॥ १० ॥
सोमकः प्राह बालत्वाद्गर्त्तायां तव पुत्रकः ।
तिष्ठतीति, नवेत्त्येव बालकः किंचिदप्यहो ॥ ११ ॥
पापी पापं करोत्येव प्रच्छन्नपि पापतः ।
तत्प्रसिद्धं भवत्येव कष्टकोटिप्रदायकम् ॥ १२ ॥
तत्र सागरदत्ता सा मृतं पुत्रं विलोक्य तम् ।
भर्तुः सागरदत्तस्य जगौ वार्तां सुदुःखदाम् ॥ १३ ॥

तेनोक्तं यमदण्डाख्य-कोट्टपालस्य तेन च ।
भूपतेस्तेन कोपेन चक्रे तन्निगृहं भृशम् ॥ १४ ॥
इति ज्ञात्वा बुधैर्नित्यं त्यक्त्वा पापं सुखःखदम् ।
धर्मः श्रीमज्जिनेन्द्रोक्तः सेवनीयः सुखप्रदः ॥ १५ ॥
बालो वोत्ति हिताहितं न विकलो लोकेत्र कामातुर–
स्तारुण्ये गतयौवने च नितरां प्राणी जरापीडितः ।
मध्यस्थोपि कुटुम्बदुर्भरतृषाक्रान्तः कदा स्वस्थता
दैवात्प्राप्य जिनेन्द्रशासनमसौ भव्योस्तु धर्माशयः १६

इति कथाकोशे पवित्रहृदयबालकस्य कथा समाप्ता ।

१७–धनदत्तराज्ञः कथा ।

नत्वा श्रीमज्जिनाधीशं सुराधीशैः समर्चितम् ।
धनदत्तमहीभर्तुः सत्कथां कथयाम्यहम् ॥ १ ॥
अन्धदेशेत्र विख्याते धान्यादिकनकेपुरे ।
धनदत्ताभिधो राजा सदृष्टिर्धर्मवत्सलः ॥ २ ॥
संघश्रीवन्दकस्तस्य मंत्री मिथ्यामताश्रितः ।
एवं राज्यं करोति स्म धर्मकर्मपरो नृपः ॥ ३ ॥
एकदा धनदत्तख्या-संघश्रीभ्यां स्वलीलया ।
ताभ्यां मंत्रप्रकुर्वद्भ्यां प्रासादस्योपरि क्षितौ ॥ ४ ॥
काले पराह्णके तत्र समालोक्य नभस्तले ।
मुनीन्द्रौ चारणौ चित्ते चमत्कारविधायिनौ ॥ ५ ॥
ससम्भ्रमं समुत्थाय कृत्वा तद्वन्दनां मुदा ।
स्वान्तिके तौ समानीतौ साधुसङ्गः सतां प्रियः ॥ ६ ॥

तदा तस्य महीभर्तुर्वचनेन विचक्षणौ ।
श्रीमज्जिनेन्द्रसद्धर्म–व्याख्यानं संविधाय तौ ॥ ७ ॥
संघश्रीवन्दकं कृत्वा श्रावकं परमादरात् ।
स्वस्थानं जग्मतुः पूतौ मुनीन्द्रौ गुणशालिनौ ॥ ८ ॥
बुद्धश्रीवन्दकं सोपि संघश्रीः स्वगुरुं सदा ।
त्रिसन्ध्यं वन्दितुं याति पुरा मिथ्यात्वमोहितः ॥ ९ ॥
तस्मिन्दिने गतो नैव वन्दनासमये ततः ।
बुद्धश्रिया समाहूय स नीतो निजपार्श्वकम् ॥ १० ॥
नमस्कारमकुर्वन्सन्पृष्टोसौ वन्दकेन च ।
न प्रणामं करोषीति कथं रे साम्प्रतं मम ॥ ११ ॥
मंत्रिणा मुनिवृत्तान्ते कथिते सुमनोहरे ।
वन्दकेन तदा प्रोक्तं पापिना पलभक्षिणा ॥ १२ ॥
हा हा त्वं वञ्चितोसीति सन्ति नैवात्र चारणाः ।
मुनयो गगने मूढ गम्यते किं निराश्रये ॥ १३ ॥
राजा ते कपटी लोके दर्शयामास साम्प्रतम् ।
इन्द्रजालं महाभ्रान्ति मा गास्त्वं बुद्धभाक्तिकः ॥ १४ ॥
एवं मिथ्यात्वमानीतो वारितो नितरामसौ ।
प्रभाते त्वं च मा गच्छ भूपतेः सदसि ध्रुवम् ॥ १५ ॥
गत्वापि तत्र मावादी मया दृष्टौ मुनी इति ।
संघश्रीस्तत्समाकर्ण्य श्रावकत्वमपाकरोत् ॥ १६ ॥
स्वयं ये पापिनो लोके परं कुर्वन्ति पापिनम् ।
यथा सन्तप्यमानोसौ दहत्यग्निर्न संशयः ॥ १७ ॥
धनदत्तो महीभर्त्ता सम्यग्दृष्टिशिरोमणिः ।
प्रभाते स्वसभामध्ये महाधर्मानुरागतः ॥ १८ ॥

सामन्तादिमहाभव्य-लोकानामग्रतः सुधीः ।
चक्रे चारणयोगीन्द्र-समागमकथां शुभाम् ॥ १९ ॥
विश्वासहेतवे तत्र समाहूय च मंत्रिणम् ।
अहो मंत्रिन्नृपः प्राह कीदृशौ तौ मुनीश्वरौ ॥ २० ॥
तनोक्तं निन्दकेनेति वन्दकेन सुपापिना ।
नैव दृष्टं किमप्यत्र मया भो चारणादिकम् ॥ २१ ॥
तदा संघाश्रियस्तस्य महापापप्रभावतः ।
कष्टतः स्फुटिते नेत्रे तत्क्षणाद्दुष्टचेतसः ॥ २२ ॥
प्रभावो जिनधर्मस्य सूर्यस्येव जगत्त्रये ।
नैव संछाद्यते केन घूकप्रायेण पापिना ॥ २३ ॥
जैनधर्मं प्रशस्योच्चैः सर्वे ते भूमिपादयः ।
संजाताः श्रावकाचार–चञ्चवो भक्तिनिर्भराः ॥ २४ ॥

इत्थं श्रीजिनशासनेऽतिविमले देवेन्द्रचन्द्रार्चिते
ज्ञात्वा भव्यजनैः प्रभावमतुलं स्वर्गापवर्गप्रदे ।
त्यक्त्वा भ्रांतिमतीवशर्मनिलये कार्या मतिर्निर्मला
धर्मे श्रीजिनभाषितेत्र नितरां सर्वेष्टसंसाधिनी ॥ २५ ॥

इति कथाकोशे धनदत्तराज्ञः कथा समाप्ता ।

१८–ब्रह्मदत्तस्य कथा ।

प्रणम्य परया भक्त्या जिनेन्द्रं जगदर्चितम् ।
ब्रह्मदत्तकथां वक्ष्ये सतां सद्बोधहेतवे ॥ १ ॥
कांपिल्यनगरेत्रैव राजा ब्रह्मरथः सुधीः ।
राज्ञी रूपगुणोपेता रामिल्या प्राणवल्लभा ॥ २ ॥

तयोर्द्वादशचक्रेशो ब्रह्मदत्तोभवत्सुतः ।
षट्खण्डमडितां पृथ्वीं संसाध्य सुखतः स्थितः ॥ ३ ॥
एकदा सूपकारश्च तस्मै विजयसेनवाक् ।
भोजनावसरे तप्तं पायसं दत्तवांस्ततः ॥ ४ ॥
उष्णत्वात्तेन तद्भोक्तु-मसमर्थेन चक्रिणा ।
तेनैव पायसेनाशु क्रोधान्धेन कुबुद्धिना ॥ ५ ॥
मस्तके दाहयित्वा च सूपकारः स मारितः ।
धिक्कोपं प्राणिनां लोके कष्टकोटिविधायकम् ॥ ६ ॥
ततो विजयसेनोसौ सूपकारः सुदुःखितः ।
मृत्वा क्षारसमुद्रस्थे रत्नद्वीपे सुविस्तृते ॥ ७ ॥
भूत्वा व्यन्तरदेवश्च विभंगज्ञानचक्षुषा ।
ज्ञात्वा पूर्वभवं कष्टं महाकोपेन कम्पितः ॥ ८ ॥
परिव्राजकरूपेण पूर्ववैरेण संयुतः ।
कदल्यादिमहामिष्ट-फलान्यादाय वेगतः ॥ ९ ॥
तत्रागत्य ततस्तस्मै ब्रह्मदत्ताय दत्तवान् ।
स जिह्वालम्पटश्चक्री भक्षित्वा सुफलानि च ॥ १० ॥
सन्तुष्टः पृष्टवानित्थं परिव्राजक भो वद ।
ईदृशानि फलान्युच्चैः कुत्र सन्ति प्रियाणि च ॥ ११ ॥
तच्छ्रुत्वा सोपि संप्राह समुद्रे भो नरेश्वर ।
मदीयमठसान्निध्ये वाटिकायां बहून्यलम् ॥ १२ ॥
तदाकर्ण्य नृपस्तत्र गन्तुकामोभवत्तराम् ।
शुभाशुभं न जानाति हा कष्टं लम्पटः पुमान् ॥ १३ ॥
अन्तःपुरादिसंयुक्तं नीत्वा तं तेन सागरे ।
मारणार्थं समारब्धस्तथोच्चैरुपसर्गकः ॥ १४ ॥

तदा पञ्चनमस्कारं स्मरन्तं चक्रवर्त्तिनम् ॥
देवो मारयितुं तत्र न समर्थो बभूव च ॥ १५ ॥
ततोसौ प्रकटो भूत्वा देवो दुष्टाशयोवदत् ।
रे रे दुष्ट त्वया कष्टं मारितोहं पुरा किल ॥ १६ ॥
अतोहं मारयामि त्वां साम्प्रतं बहु दुःखतः ।
यदि त्वं नास्ति जैनेन्द्र-शासनं भुवनत्रये ॥ १७ ॥
भणित्वेति प्रशास्योच्चैः स्ववाक्यैः परदर्शनम् ।
लिखित्वा च जले पञ्च-नमस्कारपदानि च ॥ १८ ॥
विनाशयसि पादेन त्वां मुञ्चामि तदा ध्रुवम् ।
ब्रह्मदत्तस्ततो मिथ्या-दृष्टिश्चक्रे तदीरितम् ॥ १९ ॥
मारितः सिन्धुमध्येसौ व्यन्तरेण सुवैरिणा ।
सप्तमं नरकं प्राप्तो मिथ्यात्वं कष्टकोटिदम् ॥ २० ॥
यस्य चित्ते न विश्वासो धर्मे श्रीजिनभाषिते ।
तस्य किं कुशलं लोके महादुष्कर्मकारिणः ॥ २१ ॥
मिथ्यात्वेन समं किंचिन्निन्द्यं न भुवनत्रये ।
यतोसौ चक्रवर्त्ती च सप्तमं नरकं गतः ॥ २२ ॥
तस्मात्तद्दूरतस्त्यक्त्वा मिथ्यात्वं वाञ्छितः बुधाः ।
स्वर्मोक्षसाधने हेतुं सम्यक्त्वं भावयन्तु वै ॥ २३ ॥
देवोर्हन्भुवनत्रयेत्र नितरां दोषौघसङ्गोज्झितो
देवेन्द्रार्कनरेन्द्रखेचरशतैर्भक्त्या सदाभ्यर्चितः ।
तद्वाक्यं भवसागरप्रवहणप्रायं महाशर्मदं
नित्यं चेतसि भावितं च भवतां कुर्याद्वरं मङ्गलम् ॥२४॥

इति कथाकोशे ब्रह्मदत्तचक्रिणः कथा समाप्ता ।

१९–श्रीश्रेणिकनृपस्य कथा।

नत्वा जिनं जगत्पूज्यं केवलज्ञानलोचनम्।
वक्ष्ये श्रीश्रेणिकस्योच्चैः सत्कथां श्रेयसे नृणाम् ॥ १ ॥
देशोत्र मगधे ख्याते पुरे राजगृहे परे।
राजा श्रीश्रेणिकस्तत्र राजविद्याविराजितः ॥ २ ॥
तद्राज्ञी चेलिनी नाम्नी सम्यग्दृष्टिर्विचक्षणा।
श्रीमज्जिनेन्द्रपादाब्ज-पूजनैपकरायणा ॥ ३ ॥
एकदा श्रेणिकेनोक्तं शृणु त्वं देवि वच्म्यहम्।
सर्वधर्मप्रधानोयं विष्णुधर्मोत्र वर्त्तते ॥ ४ ॥
अतस्त्वया रतिः कार्या तत्रैवाशु सुखप्रदे।
तदाकर्ण्य प्रभोर्वाक्यं जैनतत्वेषु निश्चला ॥ ५ ॥
चेलना विनयोपेता संजगाद प्रियं वचः।
भो देव विष्णुभक्तानां भोजनं दीयते मया ॥ ६ ॥
अथैकदा समाहूय भोजनार्थं स्वमण्डपे।
गौरवात्स्थापयामास सर्वान्भागवतान्सती ॥ ७ ॥
तत्र ते कपटोपेताः शठा ध्यानेन संस्थिताः।
पृष्टास्तया भवन्तोत्र किं कुर्वन्ति तपस्विनः ॥ ८ ॥
इत्याकर्ण्य जगुस्तेपि त्यक्त्वा देहं मलैर्भृतम्।
जीवं विष्णुपदं नीत्वा तिष्ठामो देवि सौख्यतः ॥ ९ ॥
ततस्तया महादेव्या चेलिन्या सोपि मण्डपः।
प्रज्वालितोग्निना नष्टाः कष्टास्ते वायसा यथा ॥ १० ॥
राज्ञा रुष्टेन सा प्रोक्ता भक्तिर्नास्ति यदि ध्रुवम्।
किं ते मारयितुं चैतान्युक्तं कष्टात्तपस्विनः ॥ ११ ॥

तयोक्तं देव भो त्यक्त्वा कुत्सितं स्ववपुर्द्रुतम् ।
एते विष्णुपदं प्राप्ताः सारसौख्यसमन्वितम् ॥ १२ ॥
नित्यं तत्रैव तिष्ठन्ति किमत्रागमनेन च ।
इति ज्ञात्वोपकाराय मयेदं निर्मितं प्रभो ॥ १३ ॥
अस्त्येव मम वाक्यस्य निश्चयार्थं महीपते ।
सद्दृष्टान्तकथां वक्ष्ये श्रूयतां परमादरात् ॥ १४ ॥
"वत्सदेशे सुविख्याते कोशाम्बीपत्तने प्रभुः ।
प्रजापालो महाराज्यं करोति स्म स्वलीलया ॥ १५ ॥
श्रेष्ठी सागरदत्ताख्यो वसुमत्या स्त्रिया युतः ।
तत्रैव च समुद्रादि दत्तः श्रेष्ठी परोभवत् ॥ १६ ॥
भार्या समुद्रदत्ताख्या श्रेष्ठिनोश्च तयोर्द्वयोः ।
महास्नेहवशादुच्चै-र्वाचा बन्धोभवद्ध्रुवम् ॥ १७ ॥
आवयोः पुत्रपुत्र्यौ यौ संजायेते परस्परम् ।
तयोर्विवाहः कर्त्तव्यो यस्मात्प्रीतिर्भवेत्सदा ॥ १८ ॥
ततः सागरदत्तस्य वसुमत्यां सुतोभवत् ।
तिष्ठति स्म गृहे चेति वसुमित्रो महाद्भुतम् ॥ १९ ॥
तथा समुद्रदत्तस्य नागदत्ता सुताजनि ।
तस्यां समुद्रदत्तायां रूपलावण्यमण्डिता ॥ २० ॥
वसुमित्रेण तेनोच्चैः परिणीता क्रमेण सा ।
नैव वाचा चलत्वं च सतां कष्टशतैरपि ॥ २१ ॥
ततश्च वसुमित्रोसौ निशायां निजलीलया ।
धृत्वा पिट्टारके शीघ्रं नित्यं सर्पशरीरकम् ॥ २२ ॥
भूत्वा दिव्यनरो नाग-दत्तया सह सौख्यतः ।
भुंक्ते भोगान्मनोभीष्टान्विचित्रा संसृतेः स्थितिः ॥ २३ ॥

एकदा यौवनाक्रान्तां नागदत्तां विलोक्य च ।
जगौ समुद्रदत्ता सा पुत्री स्नेहेन दुःखिता ॥ २४ ॥
हा विधेश्चेष्टितं कष्टं कीदृशी मे सुतोत्तमा ।
वरश्च कीदृशो जातो भीतिकारी भुजङ्गमः ॥ २५ ॥
तच्छ्रुत्वा नागदत्तासौ भो मातर्माविसूरय ।
समुद्रीर्येति वृत्तान्तं स्वभर्तुः संजगाद च ॥ २६ ॥
तदाकर्ण्य समुद्रादिदत्ता गत्वा सुतागृहम् ।
रात्रौ पिट्टारके मुक्त्वा सर्पदेहं सुनिन्दितम् ॥ २७ ॥
धृत्वा मनुष्यसद्रूपं वसुमित्रे च निर्गते ।
सा प्रच्छन्न तदा भस्मी-चक्रे पिट्टारकं सती ॥ २८ ॥
दाहिते च तदा तस्मिन्वसुमित्रो गुणोज्ज्वलः ।
भुञ्जानो विविधान्भोगान्सदासौ पुरुषः स्थितः ॥ २९ ॥
तथैते देव तिष्ठन्ति विष्णुलोके निरन्तरम् ।
एतदर्थं मयारब्धो देहदाहस्तपस्विनाम् ॥ ३० ॥ "
तन्निशम्य महीनाथः श्रेणिकश्चेलनोदितम् ।
समर्थो नोत्तरं दातुं कोपान्मौनेन संस्थितः ॥ ३१ ॥
अथैकदा नृपाधीशो गतः पापर्द्धिहेतवे ।
तत्रातापनयोगस्थं यशोधरमहामुनिम् ॥ ३२ ॥
समालोक्य महाकोपान्ममेमं विघ्नकारिणम् ।
मारयामीति संचिन्त्य मुक्तवान्कुक्कुरान्वृथा ॥ ३३ ॥
गत्वा पञ्चशतान्युच्चैः कुक्कुरास्तेपि निष्ठुराः ।
यशोधरमुनेस्तस्य तपोमाहात्म्ययोगतः ॥ ३४ ॥
कृत्वा प्रदक्षिणां पाद-मूले तस्थुः सुभक्तितः ।
क्रोधान्धेन पुनस्तेन बाणा मुक्ताः सुदारुणाः ॥ ३५ ॥

तेपि बाणा बभूवुश्च पुष्पमालाः सुनिर्मलाः ।
प्रभावो मुनिनाथस्य महान्केनात्र वर्ण्यते ॥ ३६ ॥
तस्मिन्काले महीपालः सप्तमं नरकं प्रति ।
त्रयस्त्रिंशत्समुद्रायुर्बन्धं चक्रे सुकष्टदम् ॥ ३७ ॥
ततः प्रभावमालोक्य मुनेः पादाम्बुजद्वयम् ।
प्रणम्य परया भक्त्या त्यक्त्वा दुष्टाशयं नृपः ॥ ३८ ॥
पुण्येन पूर्णयोगोसौ यशोधरमहामुनिः ।
तत्वं जगाद जैनेन्द्रं सुरेन्द्राद्यैः प्रपूजितम् ॥ ३९ ॥
तच्छ्रुत्वोपशमं सार-सम्यक्त्वं संगृहीतवान् ।
तदायुश्चतुराशीति-गुणवर्षसहस्रकम् ॥ ४० ॥
संचक्रे प्रथमे शीघ्रं नरके प्रस्तरादिमे ।
किं न स्याद्भव्यमुख्यानां शुभं सद्दर्शनागमे ॥ ४१ ॥
ततः पादान्तिके चित्र-गुप्तनाम महामुनेः ।
क्षयोपशमिकं प्राप्य सम्यक्त्वं भक्तिनिर्भरः ॥ ४२ ॥
वर्द्धमानजिनेन्द्रस्य पादमूले जगद्गुरोः ।
गृहीत्वा शुद्धसम्यक्त्वं क्षायिकं मुक्तिदायकम् ॥ ४३ ॥
स्वीचक्रे तीर्थकृन्नाम त्रैलोक्येशैः समर्चितम् ।
तस्माच्छ्रेणिको भूपस्तीर्थेशः संभविष्यति ॥ ४४ ॥

स जयति जिनदेवः केवलज्ञानदीपः
सकलसुरनरेन्द्रैः खेचरेन्द्रैः प्रपूज्यः ।
यदुदितवरवाक्यैर्भाषितैः स्वच्छचित्ते
भवति विमललक्ष्मीनायकोसौ मनुष्यः ॥ ४५ ॥

इति कथाकोशे श्रीश्रेणिकनृपस्य कथा समाप्ता ।

२०–पद्मरथस्य कथा ।

श्रीजिनं त्रिजगन्नाथैः समर्चितपदद्वयम् ।
नत्वा पद्मरथस्योच्चै-र्जिनभक्तिकथोच्यते ॥ १ ॥
देशोत्र मागधे रम्ये मिथिलायां महापुरि ।
राजा पद्मरथो जातो विख्यातो मुग्धमानसः ॥ २ ॥
एकदासौ महाटव्यां पापद्धर्यै भूपतिर्गतः ।
दृष्ट्वैकं शशकं पृष्टे तस्याश्वं वाहयद्द्रुतम् ॥ ३ ॥
भूत्वैकाकी वने काल-गुहां प्राप्तः स्वपुण्यतः ।
तत्र दीप्ततपोयोगा-द्विस्फुरत्कान्तिमद्भुतम् ॥ ४ ॥
सुधर्ममुनिमालोक्य रत्नत्रयविराजितम् ।
शान्तो बभूव सन्तप्तो लोहपिण्डो यथाम्भसा ॥ ५ ॥
तुरंगादवतीर्याशु तं प्रणम्य महामुदा ।
धर्ममाकर्ण्य जैनेन्द्रं सुरेन्द्राद्यैः समर्चितम् ॥ ६ ॥
सम्यक्त्वाणुव्रतान्युच्चैः समादाय सुभक्तितः ।
सन्तुष्टः पृष्टवानित्थं सुधीः पद्मरथो नृपः ॥ ७ ॥
भो मुने भुवनाधार-जैनधर्माम्बुधौ विधो ।
वक्तृत्वादिगुणोपेत-स्त्वादृशः पुरुषोत्तमः ॥ ८ ॥
किं कोपि वर्तते क्वापि परो वा नेति धीधन ।
सन्देहो मानसे मेस्ति ब्रूहि त्वं करुणापर ॥ ९ ॥
तच्छ्रुत्वा स मुनिः प्राह सुधर्मो जैनतत्ववित् ।
शृणु त्वं भो महीनाथ चम्पायां विबुधार्चितः ॥ १० ॥
तीर्थकृद्वासुपूज्योस्ति द्वादशो भवशर्मदः ।
स कोटिभास्करोत्कृष्ट-कान्तिसन्दोहसाधिकः ॥ ११ ॥

तस्य श्रीवासुपूज्यस्य ज्ञानदीप्तिगुणोदये ।
अन्तरं मे तरां चास्ति मेरुसर्षपयोरिव ॥ १२ ॥
तदाकर्ण्य मुनेर्वाक्यं धर्मप्रीतिविधायकम् ।
तत्पादवन्दनाभक्त्यै संजातः सोत्सवो नृपः ॥ १३ ॥
यावच्चचाल सद्भूत्या प्रभाते प्रीतिनिर्भरः ।
यावद्धन्वन्तरिर्नाम्ना सुधीर्विश्वानुलोमवाक् ॥ १४ ॥
तौ सखायौ सुरौ भूत्वा समागत्य महीतले ।
तस्य भक्तेः परीक्षार्थं मार्गे सङ्गच्छतो मुदा ॥ १५ ॥
दर्शयामासतुः कष्टं कालसर्पं तिरोगतम् ।
मायया छत्रभंगं च पुरो दाहादिकं पुनः ॥ १६ ॥
वातोद्भूतमहाधूली-पाषाणपतनादिकम् ।
अकालेपि महावृष्टिं निमग्नं कर्दमे द्विपम् ॥ १७ ॥
मन्त्र्यादिभिस्तदा वार्य-माणोपि बहुधा नृपः ।
अमङ्गलशते जाते गम्यते नैव भूपते ॥ १८ ॥
नमः श्रीवासुपूज्याय भणित्वेति प्रसन्नधीः ।
कर्दमे प्रेरयामास भक्तिमान्निजकुंजरम् ॥ १९ ॥
तथाभूत तमालोक्य जिन भक्तिभरान्वितम् ।
स्वमायामुपसंहृत्य संप्रशस्य सुरोत्तमौ ॥ २० ॥
सर्वरोगापहं हारं भेरीं योजननादिनीम् ।
धर्मानुरागतस्तस्मै दत्वा स्वस्थानकं गतौ ॥ २१ ॥
यस्य चित्ते जिनेन्द्राणां भक्तिः सन्तिष्ठते सदा ।
सिध्यन्ति सर्वकार्याणि तस्य नैवात्र संशयः ॥ २२
ततो पद्मरथो राजा प्रहृष्टहृदयाम्बुजः ।
गत्वा चम्पापुरीं तत्र दृष्ट्वा त्रैलोक्यमङ्गलम् ॥ २३ ॥

समवादिसृतौ संस्थं प्रातिहार्यादिभूषितम् ।
सुरासुरनराधीश-समर्चितपदद्वयम् ॥ २४ ॥
केवलज्ञाननिर्णीत-विश्वतत्वोपदेशकम् ।
अनन्तभवसम्बद्ध-महामिथ्यात्वनाशकम् ॥ २५ ॥
वासुपूज्यजिनाधीशं समभ्यर्च्य सुभक्तितः ।
स्तुत्वा स्तोत्रैस्तथा नत्वा श्रुत्वा तत्वं जिनोदितम् ॥ २६ ॥
दीक्षामादाय जैनेन्द्रीं पादमूले जिनेशिनः ।
संजातो गणभृच्चारु-चतुर्ज्ञानविराजितः ॥ २७ ॥
अतो भव्यैः सदा कार्या जिनभक्तिः सुशर्मदा ।
त्यक्त्वा मिथ्यामतं शीघ्रं स्वर्गमोक्षसुखाप्तये ॥ २८ ॥
यथा पद्मरथो राजा जिनभक्तिपरोभवत् ।
अन्यैश्चापि महाभव्यै-र्भवितव्यं तथा श्रिये ॥ २९ ॥
यद्भक्तिर्भुवनत्रयेत्र नितरां निर्वाणसंसाधिनी
सामान्येन सुरेन्द्रखेचरनराधीशादिशर्मप्रदा ।
स श्रीमान्मुनिपुंगवः शुचितरः सत्केवलोद्योतको
दद्यात्सारसुखं समस्तजगतो पूज्यः सतां सेवितः ॥ ३० ॥

इति कथाकोशे जिनभक्तपद्मरथस्य कथा समाप्ता ।

२१–पञ्चनमस्कारमंत्रप्रभावकथा ।

नत्वा पंच गुरून्भक्त्या पञ्चमीगतिसिद्धये ।
कथा पञ्चनमस्कार-फलस्योच्चैर्निगद्यते ॥ १ ॥
अंगदेशे सुविख्याते चम्पायां चारुलोचनः ।
प्रतापनिर्जिताराति-र्जातो राजा नृवाहनः ॥ २ ॥

श्रेष्ठि वृषभदासाख्यो-र्हद्दासी मानसप्रियः ।
श्रीजिनेन्द्रपदाम्भोज-सेवनैकलसत्क्रियः ॥ ३ ॥
श्रेष्ठिनस्तस्य गोपालः कदाचित्पुण्ययोगतः ।
स्वेच्छया गृहमागच्छन्नरण्ये भुवनोत्तमम् ॥ ४ ॥
दृष्ट्वा चारणयोगीन्द्रं यथा स्तिमितमद्भुतम् ।
अभ्रावकाशिनं शीत-काले तीव्रे शिलास्थितम् ॥ ५ ॥
अहो कथं मुनीन्द्रोसौ वस्त्रादिपरिवर्जितः ।
शिलापीठे स्थितो रात्रिं कष्टतो गमयिष्यति ॥ ६ ॥
संचिन्त्येति गृहं गत्वा मुनिं स्मृत्वा सुमानसे ।
तथा पश्चिमरात्रौ च गृहीत्वा महिषीः पुनः ॥ ७ ॥
तत्रागत्य समालोक्य तं मुनिं ध्यानसंस्थितम् ।
तच्छरीरे महाशीतं तुषारं पतितं द्रुतम् ॥ ८ ॥
स्फेटयित्वा स्वहस्तेन मुनेः पादादिमर्दनम् ।
कृत्वा स्वास्थ्यं निधायोच्चैः पुण्यभागी बभूव च ॥ ९ ॥
प्रभातेसौ महाध्यान-मुपसंहृत्य धीधनः ।
अयमासन्नभव्योस्ति मत्वेति मुनिनायकः ॥ १० ॥

"**णमो अरिहंताणं**"

इति दत्वा महामंत्रं तस्मै स्वर्मोक्षदायकम् ।
तमेवाशु समुच्चार्य नभोभागे स्वयं गतः ॥ ११ ॥
गोपालस्य तदा तस्य तन्मंत्रस्योपरि स्थिरा ।
संजाता महती श्रद्धा सैव लोके सुखप्रदा ॥ १२ ॥
ततोसौ सर्वकार्येषु गोपालः परमादरात् ।
पूर्वमेव महामंत्रं तमुच्चरति सुस्फुटम् ॥ १३ ॥
एकदा श्रेष्ठिना तेन पठन्मंत्रं स गोपकः ।
किं रे करोषि चापल्यं वारितश्चेति धीमता ॥ १४ ॥

तेनोक्ते पूर्ववृत्तान्ते श्रेष्ठी सन्तुष्टमानसः ।
संजगाद त्वमेवात्र धन्यो गोप महीतले ॥ १५ ॥
येन दृष्टौ मुनीन्द्रस्य पादौ त्रैलोक्यपूजितौ ।
भवन्ति भुवने सन्तः सत्यं धर्मानुरागिणः ॥ १६ ॥
अथैकदा महिष्योस्य वल्लिक्षेत्रं प्रभक्षितुम् ।
गंगानदीं समुत्तीर्य निर्गता निजलीलया ॥ १७ ॥
ता निवर्तयितुं सोपि महिषीगोपकस्तदा ।
तं सुमंत्रं समुच्चार्य नद्यां झंपां प्रदत्तवान् ॥ १८ ॥
तत्रादृश्योरुकाष्ठेन विद्धोसौ जठरे तदा ।
प्रच्छन्नदुर्जनेनेव तीक्ष्णेन प्राणहारिणा ॥ १९ ॥
मृत्वा निदानतस्तस्य श्रेष्ठिनस्तनयोभवत् ।
अर्हद्दास्याः शुभे गर्भे पुण्यान्नाम्ना सुदर्शनः ॥ २० ॥
रूपलावण्यसौभाग्य-धनधान्यसमन्वितः ।
संजातः कृतपुण्यानां किमप्यत्र न दुर्लभम् ॥ २१ ॥
ततः सागरदत्तस्य पुत्रीं नाम्ना मनोरमाम् ।
जातां सागरसेनायां युक्त्यासौ परणीतवान् ॥ २२ ॥
एकदासौ महाश्रेष्ठी सुधीर्वृषभदत्तवाक् ।
त्रिधा वैराग्यमासाद्य धृत्वा तं स्वपदे सुतम् ॥ २३ ॥
मुनेः समाधिगुप्तस्य पादमूले सुभक्तितः ।
दीक्षामादाय जैनेन्द्रीं मुनिर्जातो विचक्षणः ॥ २४ ॥
तदा सुदर्शनो श्रीमान्प्राप्य श्रेष्ठीपदं महत् ।
राजादिपूजितो जातः सुप्रसिद्धो बभूव च ॥ २५ ॥
नित्यं श्रीमज्जिनेन्द्रोक्त-श्रावकाचारतत्परः ।
दानपूजास्वशीलादि-धर्मकर्मपरोऽभवत् ॥ २६ ॥

कदाचिद्भूभुजा सार्द्धं वनक्रीडनहेतवे ।
गतोसौ निजसंभूत्या श्रेष्ठी सर्वगुणान्वितः ॥ २७ ॥
तं दृष्ट्वा श्रेष्ठिनं तत्र निधानं रूप सम्पदः ।
तद्राज्ञी विव्हलीभूया-ऽभयाख्या प्राह धात्रिकाम् ॥ २८ ॥
कोयं भो धात्रिके धीमान्नरकोटिशिरोमणिः ।
तयोक्तं देवि विख्यातो राजश्रेष्ठी सुदर्शनः ॥ २९ ॥
तच्छ्रुत्वा सावदद्राज्ञी यद्यमुं पुरुषोत्तमम् ।
त्वं ददासि समानीय तदार्जीवाम्यहं ध्रुवम् ॥ ३० ॥
धात्री जगाद भो देवि करिष्यामि तवेप्सितम् ।
अवश्यं दुष्टनारीभिर्निन्दितं क्रियते न किम् ॥ ३१ ॥
स श्रीसुदर्शनः श्रेष्ठी विशिष्टश्रावकव्रती ।
अष्टम्याश्चचतुर्दश्यां रात्रौ भीमे श्मशानके ॥ ३२ ॥
स्थित्वा वैराग्यभावेन योगं गृह्णाति शुद्धधीः ।
तन्मत्वा धात्रिका सापि पापकर्मविचक्षणा ॥ ३३ ॥
कुंभकारगृहं गत्वा मृत्तिकापुत्तलं तदा ।
नरप्रमाणकं शीघ्रं कारयित्वा सुवाससा ॥ ३४ ॥
वेष्टयित्वा समादाय राज्ञीपार्श्वे चचाल सा ।
किमेतद्धात्रिके ब्रूहि धृतेति द्वारपालकैः ॥ ३५ ॥
कौटिल्येन तया तत्र क्षिप्त्वा पुत्तलकं क्षितौ ।
भग्नमालोक्य कोपेन प्रोक्तं धात्र्या सुधूर्तया ॥ ३६ ॥
रे रे दुष्टाः सुपापिष्ठा भवद्भिर्निन्दितं कृतम् ।
राज्या नरव्रतं चास्ति पूजयित्वा सुपुत्तलम् ॥ ३७ ॥
पश्चात्तया च कर्तव्यं भोजनं नान्यथा ध्रुवम् ।
अतः प्रभाते मार्यन्ते भवन्तोऽन्यायकारिणः ॥ ३८ ॥

तदा भीत्वा जगुस्तेपि भो मातस्त्वं क्षमां कुरु ।
कदाचित्कोपि नैव त्वां वारयत्यत्र सर्वथा ॥ ३९ ॥
एवं सर्वान्वशीकृत्य धात्री तान्द्वारपालकान् ।
अष्टम्याश्च तथा रात्रौ गत्वा घोरे श्मशानके ॥ ४० ॥
कायोत्सर्गस्थितं दृष्ट्वा श्रेष्ठिनं तं सुदर्शनम् ।
राज्याः समर्पयामास तत्रानीय प्रयत्नतः ॥ ४१ ॥
आलिङ्गनादिविज्ञानैः सा राज्ञी कामपीडिता ।
नानोपसर्गकं चक्रेऽभयाख्या तस्य धीमतः ॥ ४२ ॥
सः श्रेष्ठी मेरुवद्धीरो गंभीरो जलधेस्तराम् ।
श्रीमज्जैनेन्द्रपादाब्ज-सेवनैकमधुव्रतः ॥ ४३ ॥
एतस्मादुपसर्गान्मे यदि शान्तिर्भविष्यति ।
पाणिपात्रे तदाहारं करिष्यामि मुनिश्चयात् ॥ ४४ ॥
इति प्रतिज्ञामादाय संस्थितः काष्ठवत्तराम् ।
सन्तः कष्टशतैश्चापि चारित्रान्न चलत्यलम् ॥ ४५ ॥
असमर्था तदा भूत्वा राज्ञी तच्छीलखण्डने ।
संविदार्य नखैर्देहं स्वकीयं दुष्टमानसा ॥ ४६ ॥
इदं मे श्रेष्ठिना चक्रे सा चकारेति पूत्कृतिम् ।
किं न कुर्वन्ति पापिन्यो निन्द्यं दुष्टस्त्रियो भुवि ॥ ४७ ॥
तदाकर्ण्य महीनाथो महाकोपेन कम्पितः ।
नीत्वा श्मशानके श्रेष्ठिं मार्यतामिति चोक्तवान् ॥ ४८ ।
ततो राजभटैः सोपि समानीतः श्मशानके ।
तत्रैकेन गले तस्य खड्गो मुक्तो दुरात्मना ॥ ४९ ॥
तदा तच्छीलमाहात्म्यात्स खड्गः सम्पतन्नपि ।
पुष्पमालाभवत्कण्ठे सुगन्धीकृतदिङ्मुखा ॥ ५० ॥

जय त्वं त्रिजगत्पूज्य-जिनपादाब्जषट्पद ।
विशिष्टधीरहो श्रेष्ठिन् श्रावकाचारकोविद ॥ ५१ ॥
इत्यादिभिः शुभैर्वाक्यैः पुष्पवृष्ट्यादिभिस्तराम् ।
देवास्तं पूजयन्ति स्म लसद्धर्मानुरागतः ॥ ५२ ॥
अहो पुण्यवतां पुंसां कष्टं चापि सुखायते ।
तस्माद्भव्यैः प्रयत्नेन कार्यं पुण्यं जिनोदितम् ॥ ५३ ॥
पुण्यं श्रीमज्जिनेन्द्राणां भक्त्या यच्चार्चनं सदा ।
पात्रदानं तथा शीलं सोपवासादिकं मतम् ॥ ५४ ॥
श्रुत्वा तद्वृतमाहात्म्यं श्रेष्ठिनो भुवनोत्तमम् ।
राज्ञा लोकैः समागत्य सत्क्षमां कारितः सुधीः ॥ ५५ ॥
ततः सुदर्शनः श्रेष्ठी संसारादेर्विरक्तवान् ।
दत्वा श्रेष्ठिपदं शीघ्रं सुकान्ताख्यसुताय च ॥ ५६ ॥
नत्वा मुनिं जगत्पूतं भक्त्या विमलवाहनम् ।
दीक्षामादाय जैनेन्द्रीं मुनिर्भूत्वातिनिर्मलः ॥ ५७ ॥
दर्शनज्ञानचारित्र-तपोत्यागैः सुशर्मदम् ।
केवलज्ञानमुत्पाद्य देवेन्द्राद्यैः समर्चितः ॥ ५८ ॥
भव्यान्सम्बोध्य पूतात्मा स्वर्गमोक्षसुखप्रदः ।
निराबाधसुखोपेतां मुक्तिं संप्राप्तवान्सुधीः ॥ ५९ ॥
इत्थं ज्ञात्वा महाभव्यैः कर्तव्यः परया मुदा ।
सारपञ्चनमस्कार-विश्वासः शर्मदः सताम् ॥ ६० ॥

स जयति जिनचन्द्रः केवलज्ञानकान्ति–
मुदितसकलभव्योत्कृष्टनेत्रोत्पलौघः ।
असुरसुरनरेन्द्रैः खेचरेंद्रैः सुभक्त्या
श्रुतजलधिमुनीद्रैः सेवितः शर्मदाता ॥ ६१ ॥

इति कथाकोशे पंचनमस्कारप्रभावकथा समाप्ता ।

२२—श्रीयममुनेः कथा ।

श्रीजिनं भारतीं साधुं प्रणम्य परया मुदा ।
खण्डश्लोकैः कथा जाता कथ्यते सा सुखप्रदा ॥ १ ॥
उड्देशेत्र विख्याते धर्माख्यनगरे वरे ।
जातो राजा यमो धीमान्सर्वशास्त्रविचक्षणः ॥ २ ॥
तद्राज्ञी धनवत्याख्या गर्दभाख्यः सुतस्तयोः ।
सुताभूत्कोणिका नाम्ना रूपलावण्यमण्डिता ॥ ३ ॥
तस्यैव यमभूपस्य पुत्राः पञ्चशतानि च ।
अन्यराज्ञीपु संजाता जैनधर्मधुरन्धराः ॥ ४ ॥
दीर्घनामाभवन्मंत्री मंत्रकर्मपरायणः ।
एवं राज्यं प्रकुर्वाणः स राजा सुखतः स्थितः ॥ ५ ॥
नैमित्तिकेन सम्प्रोक्तमेकदा तस्य भूपतेः ।
यः कोणिकापतिर्भावी स भावी सर्वभूमिपः ॥ ६ ॥
तच्छ्रुत्वा स यमो राजा तां पुत्रीं भूरियत्नतः ।
प्रच्छन्नं पालयामास सुधीर्भूमिगृहे सदा ॥ ७ ॥
एकदा नगरे तत्र मुनिपञ्चशतैर्युतः ।
महामुनिः समायातः सुधर्माख्यो जगद्धितः ॥ ८ ॥
वन्दनार्थं तदा सर्वे पूजाद्रव्येण संयुताः ।
प्रचेलुः परया भक्त्या पौराः सन्तुष्टमानसाः ॥ ९ ॥
तान् गच्छतो जनान् वीक्ष्य स भूपो ज्ञानगर्वतः ।
कुर्वन्निन्दां मुनीन्द्राणां तत्रैव गतवांस्तदा ॥ १० ॥
निन्दया ज्ञानगर्वाच्च तत्कालं तस्य भूपतेः ।
सर्वबोधक्षयो जातो लक्ष्मीर्वा पापकर्मणा ॥ ११ ॥

ततोऽष्टधा महाकष्टं गर्वं दुःखशतप्रदम् ।
ज्ञानविज्ञानमिच्छन्तो न कुर्युर्भव्यदेहिनः ॥ १२ ॥
निर्मदोऽसौ ततो भूत्वा गजो वा दन्तवर्जितः ।
नत्वा मुनीन्महाभक्त्या संस्थितस्तत्र भूपतिः ॥ १३ ॥
धर्ममाकर्ण्य जैनेन्द्रं द्विधा शर्मप्रदायकम् ।
त्रिधा वैराग्यसम्पन्नो यमो भूत्वा स्वमानसे ॥ १४ ॥
गर्दभाख्यस्वपुत्राय राज्यं दत्वा सुनिश्चलः ।
युक्तः पञ्चशतैः पुत्रैर्मुनिर्भक्त्या बभूव सः ॥ १५ ॥
तत्पुत्रास्ते तदा सर्वे जाताः सर्वश्रुतैर्युताः ।
मुनेः पञ्चनमस्कार-मात्रं नायाति तस्य तु ॥ १६ ॥
ततो लज्जापरो भूत्वा गुरुं पृष्ट्वा सुभक्तितः ।
यमो मुनिर्जिनेन्द्राणां तीर्थयात्रासु निर्गतः ॥१७ ॥
तत्रैकाकी मुनिः सोऽपि कुर्वन्यात्रां सुखप्रदाम् ।
एकदा च महामार्गे गच्छन्स्वेच्छाशयो मुदा ॥ १८ ॥
दृष्ट्वा रथं नरोपेतं नीयमानं च गर्दभैः ।
भक्षणार्थं यवक्षेत्रं हरितं प्रति लोलुपैः ॥ १९ ॥
रथोपरिस्थितेनोच्चैर्ध्रियमाणं च कष्टतः ।
खण्डश्लोकं तदा चक्रे किंचिद्बुद्धेः प्रसादतः ॥ २० ॥

"कड्ढसि पुण णिक्खेवसि रे गद्दहा जवं पेच्छसि खादितुं ।"

तथैकदा सुधीर्मार्गे बालक्रीडां प्रकुर्वताम् ।
लीलया लोकपुत्राणां बिलेऽगात्काष्ठकोणिका ॥ २१ ॥
तां कोणिकामपश्यन्तो जातास्ते व्यग्रमानसाः ।
तान् विलोक्य मुनिः सोऽपि खण्डश्लोकं चकार सः ॥ २२ ॥

"अण्णत्थ किं पलोवह तुम्हे पत्थणिबुद्धिं
या छिद्दे अत्थई कोणिआ।"

एकदा पद्मिनीपत्र-छन्नदुःसर्पसम्मुखम् ।
भीत्या गच्छन्तमालोक्य मण्डूकं च यमोवदत् ॥ २३ ॥

" अह्मादो णत्थि भयं दीहादो दीसदे भयं तुम्हे । "

एतैः खण्डैस्त्रिभिः श्लोकैः स मुनिर्नित्यमेव च ।
स्वाध्यायं श्रीजिनेन्द्राणां वन्दनादिकमद्भुतम् ॥ २४ ॥
कुर्वस्तीर्थेषु शुद्धात्मा महाधर्मानुरागतः ।
गत्वा धर्मपुरोद्याने कायोत्सर्गेण संस्थितः ॥ २५ ॥
तमायातं समाकर्ण्य गर्दभो दीर्घकश्च तौ ।
राज्यं गृहीतुमायातो यमोयमिति भीवशौ ॥ २६ ॥
अर्धरात्रौ मुनेस्तस्य मारणार्थं दुराशयौ ।
तत्रागत्य वने शस्त्रो-पेतौ तत्पृष्ठतः स्थितौ ॥ २७ ॥
धिक्राज्यं धिङ्मूर्खत्वं कातरत्वं च धिक्नराम् ।
निस्पृहाच्च मुनेर्येन शङ्का राज्येभवत्तयोः ॥ २८ ॥
तदा गर्दभदीर्घौ च मुनेर्हत्याभयं गतौ ।
खड्गस्याकर्षणं कष्टं चक्रतुस्तु पुनः पुनः ॥ २९ ॥
तस्मिन्नेत्र क्षणे तेन स्वाध्यायं गृह्णता मुदा ।
श्लोकार्धं पठितं पूर्वं यमेन मुनिनेनि च ॥ ३० ॥

"कट्टसि पुण णिक्खेवसि रे गद्दहा जवं पेच्छसि खादिदुं "

तच्छ्रुत्वा गर्दभेनोक्तं मंत्रिणं प्रति भो सुधीः ।
आवां द्वौ लक्षितौ दुष्टौ मुनीन्द्रेण महाधिया ॥ ३१ ॥
पठिते द्वितीयार्धे च गर्दभो हि पुनर्जगौ ।
अहो दीर्घ मुनीन्द्रोसौ राज्यार्थं नागतो ध्रुवम् ॥ ३२ ॥

कोणिका भगिनी मे च या स्थिता भूमिसद्गृहे ।
महास्नेहेन तां वक्तुं समायातो विचक्षणः ॥ ३३ ॥
तृतीयार्द्धं मुनिः प्राह तच्छ्रुत्वा गर्दभेन वै ।
स्वचित्ते चिन्तितं चेति दुष्टोयं दीर्घकः कुधीः ॥ ३४ ॥
मां हंतुमिच्छति क्रूरस्तद्वृत्तं स्नेहतो मम ।
बुद्धिं दातुं समायातः पिता मे मुनिसत्तमः ॥ ३५ ॥
ततस्तौ परया भक्त्या त्यक्त्वा दुष्टाशयं द्रुतम् ।
तं प्रणम्य मुनिं पूतं शुद्धचारित्रमण्डितम् ॥ ३६ ॥
धर्ममाकर्ण्य जैनेन्द्रं स्वर्गमोक्षप्रदायकम् ।
तुष्टौ गर्दभदीर्घौ च संजातौ श्रावकोत्तमौ ॥ ३७ ॥
ततो यमो मुनीन्द्रोसौ महावैराग्यमण्डितः ।
जिनोक्तैः शुद्धचारित्रैर्जातः सप्तर्द्धिसंयुतः ॥ ३८ ॥
यतोसौ ज्ञानलेशेन संजातो गुणभाजनम् ।
यतो भव्यैः सदाराध्यं जैनं ज्ञानं जगद्धितम् ॥ ३९ ॥

स्तोकं ज्ञानमपि प्रसिद्धमहिमा भक्त्या समाराध्य च
जातोसौ मुनिसत्तमो गुणनिधिः सप्तर्द्धियुक्तो महान् ।
ज्ञात्वेत्थं त्रिजगत्प्रपूज्यजिनपैः प्रोक्तं सुशर्मप्रदं
ज्ञानं निर्वृतिसाधनं शुचितरं सन्तः श्रयन्तु श्रिये ॥४०॥

इति कथाकोशे यममुनेः कथा समाप्ता ।

२३-श्रीदृढसूर्यस्य कथा ।

नत्वा जिनं जगत्पूज्यं लोकालोकप्रकाशकम् ।
वक्ष्येहं दृढसूर्यस्य वृत्तं विश्वासदायकम् ॥ १ ॥

उज्जयिन्यां महाराजो नगर्यां धनपालवाक् ।
तद्राज्ञी धनवत्याख्या सैकदा निजलीलया ॥ २ ॥
वसन्ततौं वनं प्राप्ता क्रीडार्थं सुजनैर्वृता ।
तत्र तस्या गले हारं धनवत्या मनोहरम् ॥ ३ ॥
दृष्ट्वा वसन्तसेनाख्या गणिका धनलम्पटा ।
किं हारेण विनानेन जीवितं निष्फलं मम ॥ ४ ॥
सञ्चिन्त्येति गृहं गत्वा संस्थिता दुःखमानसा ।
तदा रात्रौ समागत्य चोरोसौ दृढसूर्यकः ॥ ५ ॥
तां जगाद तदासक्तः किं प्रिये दुःखतः स्थिता ।
तयोक्तं चेत्समानीय राज्ञीहारं ददासि मे ॥ ६ ॥
तदा जीवाम्यहं धीर नान्यथा त्वं च मे प्रियः ।
तच्छ्रुत्वा दृढसूर्योसौ तां समुद्धीर्य वल्लभाम् ॥ ७ ॥
राजगेहं प्रविश्योच्चैर्गृहीत्वा हारमुत्तमम् ।
निशायां निर्गतः शीघ्रं किं न कुर्वन्ति लम्पटाः ॥ ८ ॥
हारोद्योतेन चोरोसौ यमपाशेन संधृतः ।
कष्टतः कोट्टपालेन शूले प्रोतो नृपाज्ञया ॥ ९ ॥
प्रभाते धनदत्ताख्यं संगच्छन्तं जिनालये ।
दृष्ट्वा कण्ठगतः प्राणस्तस्करः श्रेष्ठिनं जगौ ॥ १० ॥
त्वं दयालुर्महाधीर जिनपादाब्जषट्पद ।
महातृषातुरस्योच्चैस्तोयं देहि मम द्रुतम् ॥ ११ ॥
श्रेष्ठी तस्योपकारार्थं संजगादेति शुद्धधीः ।
वर्षैर्द्वादशभिर्दत्ता विद्या मे गुरुणा मुदा ॥ १२ ॥
जलार्थं गच्छतः सा मे विस्मृतिं याति साम्प्रतम् ।
तां धृत्वा यत्नतो विद्या-मागताय ददासि चेत् ॥ १३ ॥

तदा तोयं समानीय मया तुभ्यं प्रदीयते ।
एवं करोमि तेनोक्ते स श्रेष्ठी धर्मतत्वविद् ॥ १४ ॥
तस्मै पञ्चनमस्कारं स्वर्गमोक्षसुखप्रदम् ।
कथयित्वा गतो धीमान्सर्वेषां हितकारकः ॥ १५ ॥
स चोरो दृढसूर्यश्च श्रेष्ठिवाक्येषु निश्चलः ।
तं मंत्रं त्रिगजत्पूतं स्मरन्नुच्चारयन्नपि ॥ १६ ॥
मृत्वा सौधर्मकल्पेभू-द्देवो नानर्द्धिमण्डितः ।
अहो पञ्चनमस्कारैर्जायते किं न देहिनाम् ॥ १७ ॥
तदा केनापि सम्प्रोक्तं दुर्जनेन महीपतेः ।
भो देव धनदत्ताख्यः श्रेष्ठी तेन्यायकारकः ॥ १८ ॥
गत्वा चोरसमीपं च मंत्रं तेन समं व्यधात् ।
अतोस्य मन्दिरे तस्य धनं तिष्ठति निश्चितम् ॥ २९ ॥
धिग्दुर्जनं दुराचारं वृथा प्राणप्रहारिणम् ।
सर्वलोकहितानां च सतां यो वक्ति दुर्वचः ॥ २० ॥
तच्छ्रुत्वा धनपालाख्यः स भूपः कोपकम्पितः ।
बन्धनार्थं गृहे तस्य प्रेषयामास किङ्करान् ॥ २१ ॥
तस्मिन्नेव क्षणे सोपि देवो ज्ञात्वावधीक्षणात् ।
श्रेष्ठिनो गृहरक्षार्थं शीघ्रमागत्य भक्तितः ॥ २२ ॥
द्वारपालः स्वयं भूत्वा संस्थितो यष्टिमंडितः ।
तद्गृहं विशतः क्रूरान्वारयामास किंकरान् ॥ २३ ॥
कुर्वन्तश्च हठं तत्र भटास्ते दुष्टमानसाः ।
मायया मारिताः सर्वे तदानेन स्वशक्तितः ॥ २४ ॥
तत्समाकर्ण्य भूपेन प्रेषिताः बहवो भटाः ।
तेन तेपि तथा सर्वे मारिताः क्षणतस्तराम् ॥ २५ ॥

तदा रुष्टो महीनाथस्तत्रायातो बलान्वितः ।
एकेन तेन तच्छीघ्रं बलं सर्वं तथा हतम् ॥ २६ ॥
नष्टो राजा भयग्रस्तो देवेन भणितास्त्विति ।
श्रेष्ठिनः शरणं यासि तदा ते जीवितं ध्रुवम् ॥ २७ ॥
ततो राजा जिनेन्द्राणां मन्दिरे शर्ममन्दिरे ।
रक्ष रक्षेति संजल्पन् श्रेष्ठिनः शरणं गतः ॥ २८ ॥
श्रेष्ठी तदा विशिष्टात्मा संजगाद सुरं प्रति ।
कस्त्वं धीर किमर्थं च त्वयेदं निर्मितं वद ॥ २९ ॥
दृढसूर्यचरो देवः श्रेष्ठिनं तं प्रणम्य च ।
स्वरूपं प्रकटीकृत्य प्रोवाच मधुरं वचः ॥ ३० ॥
अहो श्रेष्ठिन् जिनाधीश-चरणार्चनकोविद ।
अहं चोरो महापापी दृढसूर्याभिधानकः ॥ ३१ ॥
त्वत्प्रसादेन भो स्वामिन्स्वर्गे सौधर्मसंज्ञके ।
देवो महर्द्धिको जातो ज्ञात्वा पूर्वभवं सुधीः ॥ ३२ ॥
महोपकारिणस्तेत्र रक्षार्थं च समागतः ।
मयेदं सेवकेनोच्चैः कार्यं सर्वं विनिर्मितम् ॥ ३३ ॥
एवं प्रोक्त्वा महाभक्त्या श्रेष्ठिनं गुणशालिनम् ।
रत्नादिभिः समभ्यर्च्य स देवः स्वर्गमासवान् ॥ ३४ ॥
स श्रेष्ठी धनदत्ताख्यो जिनभक्तिपरायणः ।
पूजितश्च नरेन्द्राद्यैर्धार्मिकः कैर्न पूज्यते ॥ ३४ ॥
सर्वे ते धनपालभूपतिमुखा दृष्ट्वा प्रभावं शुभं
श्रीमत्पञ्चनमस्कृतेश्च नितरां सन्तुष्टसच्चेतसः ।
श्रीमज्जैनविशुद्धशासनरता जाताः सुभक्त्या श्रिये
भव्यैश्चापि परैर्जिनेन्द्रकथिते धर्मेत्र कार्या मतिः ॥२९॥

इति कथाकोशे दृढसूर्यचोरस्य कथा समाप्ता ।

२४-यमपालचाण्डालस्य कथा ।

प्रणम्य श्रीजिनाधीशं शर्मदं धर्महेतवे ।
मातङ्गः पूजितो देवैस्तच्चरित्रं सतां ब्रुवे ॥ १ ॥
बाणारस्या महापुर्यां राजाभूत्पाकशासनः ।
एकदासौ निजे देशे पीडां श्रुत्वातिदारुणाम् ॥ २ ॥
शान्त्यर्थं कार्त्तिके मासे शुक्ले नन्दीश्वरोत्सवे ।
अष्टम्यादिदिनान्यष्टौ जीवामारिप्रघोषणाम् ॥ ३ ॥
दापयामास भूभर्ता प्रजानां हितकारकः ।
तदा श्रेष्ठिसुतः पापी सप्तव्यसनतत्परः ॥ ४ ॥
धर्मनामा महोद्याने राजकीयं च मेढ्कम् ।
हत्वा प्रच्छन्नतः शीघ्रं भक्षयित्वा च तत्पलम् ॥ ५ ॥
तदस्थीनि च गर्तायां निक्षिप्य गतवान्कुधीः ।
व्यसनेन युतो जीवः सत्यं पापपरो भवेत् ॥ ६॥
मेढ्कादर्शने तत्र पाकशासनभूभुजा ।
सर्वत्र स्वपुरीमध्ये चराः शीघ्रं निरूपिताः ॥ ७ ॥
उद्यानपालको रात्रौ तदा गेहे स्वकामिनीम् ।
जगौ मेढ्कवृत्तान्तं श्रेष्ठिपुत्रेण निर्मितम् ॥ ८ ॥
तां वार्तां च समाकर्ण्य चरः प्राह महीपतिम् ।
स राजा यमदण्डाख्यं कोट्टपालं क्रुधावदत् ॥ ९ ॥
धर्मकः श्रेष्ठिनः पुत्रः पापी धर्मपराङ्मुखः ।
कोट्टपाल त्वया शूला-रोहणं कार्यतामिति ॥ १० ॥
कोट्टपालेन तं नीत्वा शूलाभ्यर्णे च धर्मकम् ।
मातंगो यमपालाख्यः समाहूतः स्वकिंकरैः ॥ ११ ॥

सर्वौषधिमुनेः पार्श्वे मातङ्गेनैकदा मुदा।
धर्ममाकर्ण्य जैनेन्द्रं लोकद्वयसुखप्रदम् ॥ १२ ॥
चतुर्दशीदिने जीवं मारयामि न सर्वथा।
एतद्व्रतं जगत्पूतं गृहीतं वर्तते पुरा ॥ १३ ॥
यतश्चागच्छतो वीक्ष्य कोट्टपालस्य किंकरान्।
मातंगो व्रतरक्षार्थं संजगाद स्वकामिनीम् ॥ १४ ॥
प्रिये ग्रामं गतश्चेति वद त्वं किंकरान्प्रति।
इति प्रोक्त्वा द्रुतं गेह-कोणेसौ संस्थितः सुधीः ॥ १५ ॥
सा मातंगी तदा प्राह गतो ग्रामं मम प्रियः।
तच्छ्रुत्वा सुभटैरुक्तं हा पापी दैववञ्चितः ॥ १६ ॥
अद्यैवाभरणोपेत-श्रेष्ठिपुत्रस्य मारणे।
गतो ग्रामं तदाकर्ण्य मातंग्या स्वर्णलोभतः ॥ १७ ॥
गतो ग्राममिति व्यक्तं पूत्कुर्वत्या च मायया।
हस्तस्य संज्ञया शीघ्रं मातंगो दर्शितस्तया ॥ १८ ॥
स्त्रीणां स्वभावतो माया किं पुनर्लोभकारणे।
प्रज्वलन्नपि दुर्वह्निः किं वाते वाति दारुणे ॥ १९ ॥
गृहान्निःसारितः सोपि चाण्डालः सुवचो जगौ।
प्राणत्यागेपि जीवोद्य मार्यते न मया ध्रुवम् ॥ २० ॥
राजाग्रेपि भटैर्नीतो मातंगो धीरमानसः।
जीवघाते चतुर्दश्या नियमोस्ति मम प्रभो ॥ २१ ॥
मारयामि हि ततो नैव जीवमद्यैवमब्रवीत्।
यस्य धर्मे सुविश्वासः क्वापि भीतिं न स याति सः ॥ २२ ॥
श्रेष्ठिपुत्रमहादोषात्ततो रुष्टेन भूभुजा।
क्षिप्येते द्वावपि प्रोक्तं शिशुमारह्रदे द्रुतम् ॥ २३ ॥